

Verslag 2015

Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht

Algemene inleiding

In 2015 werden de maatregelen die naar aanleiding van de financiële crisis werden genomen ter versterking van de financiële sector en voor een betere vrijwaring van de financiële stabiliteit, verder uitgevoerd. De Bank oefende voor het eerst gedurende een volledig jaar haar macroprudentieel mandaat uit. 2015 was tevens het eerste jaar van de gedeelde verantwoordelijkheid van de ECB en de Bank voor het microprudentieel toezicht in het kader van het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme (GTM). Het Belgische kader voor herstel en afwikkeling van banken werd ten uitvoer gelegd met, onder meer, de start van de werkzaamheden van het Afwikkelingscollege. Zowel op internationaal als op nationaal vlak werden verdere stappen ondernomen om een gelijkaardig maar aan de specifieke kenmerken van de instellingen aangepast kader uit te werken voor verzekeringsondernemingen en financiële marktinfrastucturen. Ook met de totstandkoming van de derde pijler van de bankenunie, het gemeenschappelijk depositogarantiestelsel, werd vooruitgang geboekt in de vorm van een ontwerp van verordening over het Europees depositoverzekeringmechanisme.

De invoering op 1 januari 2016 van een nieuw reglementair kader voor verzekeringsondernemingen (Solvabiliteit II) vormt een grote uitdaging voor zowel de sector als de toezichthouder. Tijdens het verslagjaar werd dan ook de nodige aandacht besteed aan de voorbereiding van dit nieuwe kader. De Bank werd tevens aangewezen als de bevoegde autoriteit voor de vergunningverlening aan en het toezicht op centrale effectenbewaarinstellingen.

De in het voorjaar van 2015 gelanceerde kapitaalmarktenunie vormt een ander belangrijk Europees initiatief ter versteviging van de financiële stabiliteit. Deze unie moet de Europese marktfinanciering dynamiseren en de marktfragmentatie verhelpen. Efficiëntere en doelmatigere financiële markten zouden tot een soepelere financiering van de investeringen moeten leiden, terwijl

een diversificatie van de financieringsbronnen bijdraagt tot risicospreiding en zo de financiële stabiliteit ten goede komt. Een eerste concreet initiatief ter zake zijn de voorstellen omtrent een eenvoudige, transparante en gestandaardiseerde effectisering. Ook de bevordering van een harmonieuze ontwikkeling van de schaduwbanken sluit bij de genoemde doelstellingen aan.

De bovenvermelde hervormingen op het vlak van regelgeving en architectuur van het prudentieel toezicht, maakten integraal deel uit van de prioriteiten van de Annual Risk Review 2015 van de Bank. Deze prioriteiten worden steeds meer beïnvloed door de ontwikkelingen op internationaal en Europees vlak, in casu het GTM. Van doorslaggevend belang bij het bepalen van de prioriteiten in het kader van deze jaarlijkse oefening waren de aanhoudende lagerenteomgeving en het aarzelende economische herstel. Deze twee factoren zetten het rente-inkomen onder druk, met alle gevolgen vandien voor de winstgevendheid. Daarnaast kunnen zij een doorgedreven zoektocht naar activa met een hoger rendement op gang brengen, wat gepaard gaat met een meer risicovol gedrag (search for yield).

Tegen deze achtergrond besteedde de Bank bijzondere aandacht aan de analyse van de bedrijfsmodellen en aan de drijfveren van winstgevendheid van banken, verzekeringsondernemingen en financiële marktinfrastucturen. Dit onderzoek werd aangevuld met specifieke transversale analyses, met name met betrekking tot het rente-, liquiditeits- en kredietrisico. Wat het laatstgenoemde risico betreft, werden de ontwikkelingen op de residentiële vastgoedmarkt verder van nabij opgevolgd. Het nog steeds toenemende belang van de digitalisering in de financiële sector noopte tot bijzondere aandacht voor het cyber risico in de sector. Ook de middelen ter bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme werden verder opgevoerd.

A. Macroprudentieel beleid

1. Inleiding

In 2015 heeft de Bank voor het eerst gedurende een volledig jaar het nieuwe macroprudentiële mandaat uitgeoefend dat krachtens de wet van 25 april 2014⁽¹⁾, hierna 'de bankwet' genoemd, aan haar werd toegekend. In het kader van dit mandaat is het Directiecomité driemaal bijeengekomen als macroprudentiële autoriteit. Sedert de inwerkingtreding van het GTM vervult de Bank deze verantwoordelijkheid samen met de ECB.

Deze gedeelde bevoegdheid illustreert de specifieke rol die het macroprudentieel beleid speelt in het vrijwaren van de financiële stabiliteit in een stelsel dat gekenmerkt wordt door het gebruik van een gemeenschappelijke munt en een sterke verwevenheid van de financiële markten. Door toe te staan dat rekening wordt gehouden met asynchrone ontwikkelingen in de economische en financiële cycli van de lidstaten evenals met de meer structurele kenmerken die de nationale financiële stelsels onderling blijven onderscheiden, biedt het macroprudentieel beleid de autoriteiten van de verschillende eurolanden bewegingsvrijheid om zich in te dekken tegen de risico's die deze ontwikkelingen en specifieke nationale kenmerken zouden kunnen vormen voor de financiële stabiliteit in hun economie en eventueel, bij uitbreiding, voor het eurogebied als geheel. Deze belangrijke mate van autonomie waarover de lidstaten beschikken in hun macroprudentieel beleid wordt echter beperkt door de ECB, gezien de mogelijke interferenties met het monetair beleid of nog het eventuele risico op een verstoring in het microprudentieel toezicht.

Heel wat EU-landen, waaronder België, hebben recentelijk macroprudentiële maatregelen toegepast op hun

bankwezen, zodat de regelingen op Europees niveau in de praktijk werden gebracht. Deze regelingen geven aan welke categorieën instrumenten gebruikt kunnen worden en voorzien ook in gedetailleerde kennisgevings- en toestemmingsprocedures.

Doorgaans wordt gesteld dat met het macroprudentieel beleid twee grote doelstellingen worden nagestreefd. Een eerste doelstelling is het beperken van structurele risico's, waaronder de besmettingsrisico's die zouden kunnen voortvloeien uit een te sterke concentratie van financiële transacties bij een beperkt aantal grote systeemrelevante instellingen. De macroprudentiële instrumenten die daarvoor ontwikkeld zijn, komen aan bod in paragraaf 2.

De tweede doelstelling van het macroprudentieel beleid is het verminderen van de risico's die ontstaan uit financiële cycli, waarbij een snelle toename van de kredietverlening kan leiden tot een buitensporige schuldenlast in de economie als geheel of in bepaalde sectoren en tot een overwaardering van de prijzen van verschillende financiële of reële activa. De correctie achteraf kan leiden tot een scherpe prijsdaling, ernstige schuldaflossingsproblemen en een algemene vermindering van de vraag. Dit gebruik van het macroprudentieel beleid voor contracyclische doeleinden wordt besproken in paragraaf 3.

Paragraaf 4 ten slotte behandelt de mogelijke uitbreiding van het macroprudentieel beleid tot buiten het bankwezen, waartoe het totnogtoe voornamelijk beperkt was.

(1) Wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op kredietinstellingen.

2. Vermijden van concentratie in de activiteiten van banken

Systeemrelevante banken zijn banken waarvan een in gebreke blijven een belangrijke impact op het financieel systeem of de reële economie kan hebben. Er zijn twee redenen om aan deze instellingen aanvullende kapitaalvereisten op te leggen: (1) om de kans op wanbetaling van de instelling te verkleinen, gezien de hoge economische en sociale kosten die dit teweeg zou brengen; (2) om aan de instelling een buffer op te leggen die de negatieve externe effecten van een in gebreke blijven weerspiegelt.

Op mondiaal niveau hebben het Bazels Comité voor Banktoezicht en de Financial Stability Board (FSB) mondiaal systeemrelevante banken (global systemically important banks, G-SIB's) geïdentificeerd en ingedeeld in subcategorieën die de mondiale systeemrelevantie van de instellingen weerspiegelt. Vanaf 2016 zal een Tier 1-kernkapitaalbuffer (CET 1) worden opgelegd aan deze G-SIB's. Het bedrag van deze buffer ligt tussen 1% en 3,5% van het totale bedrag van de risicoblootstelling en zal afhangen van de subcategorie van G-SIB's waarin de kredietinstelling is ingedeeld; hoe groter haar systeemrelevantie, hoe groter het bedrag van de buffer. BNP Paribas Fortis en ING België zijn Belgische dochterondernemingen van mondiaal systeemrelevante banken, maar geen enkele Belgische groep werd als G-SIB aangemerkt.

Banken die niet systeemrelevant zijn op mondiaal niveau kunnen dit wel zijn op regionaal of nationaal niveau. Nationaal systeemrelevante banken (domestic systemically important banks, D-SIB's) zijn banken waarvan het in gebreke blijven een significante impact op het nationaal financieel systeem of de binnenlandse reële economie kan hebben. Vanaf 1 januari 2016 moet de Bank jaarlijks de D-SIB's (die in EU-regelgeving 'andere systeemrelevante instellingen' of other systemically important institutions (O-SII's) worden genoemd) identificeren en de lijst ervan

publiceren. De Bank heeft tevens de mogelijkheid om aanvullende kapitaalvereisten op te leggen aan de D-SIB's.

Gedurende het verslagjaar heeft de Bank haar methodologie voor het identificeren van D-SIB's aangepast aan de richtsnoeren van de Europese Bankautoriteit (European Banking Authority, EBA) over het aanmerken van O-SII's⁽¹⁾ en heeft zij de Belgische D-SIB's volgens die nieuwe methodologie geïdentificeerd. De Bank heeft ook beslist aanvullende kapitaalvereisten op te leggen aan Belgische D-SIB's.

2.1 Identificatie en publicatie van Belgische D-SIB's

De methodologie van de EBA voor de identificatie van O-SII's bestaat uit twee stappen. In de eerste stap worden bepaalde banken automatisch als D-SIB's aangewezen op basis van een kwantitatieve score voor systeemrelevantie; in de tweede stap kunnen de autoriteiten daarnaast nog andere banken als D-SIB's aanwijzen.

In de eerste stap worden scores berekend voor de banken, op basis van indicatoren met betrekking tot hun omvang, complexiteit, verwevenheid en substitueerbaarheid. De EBA-richtsnoeren gaan uit van een lijst van verplichte indicatoren, die elk een wegingsfactor krijgen in de berekening van de totaalscore voor systeemrelevantie. In deze zin komen zij sterk overeen met de methodologie die wordt gebruikt voor de identificatie van

(1) EBA-richtsnoeren over de criteria om de voorwaarden te bepalen voor de toepassing van artikel 131, lid 3, van Richtlijn 2013/36/EU (CRD IV) met betrekking tot de beoordeling van andere systeemrelevante instellingen (O-SII's). Zie ook het Reglement van 10 november 2015 van de Nationale Bank van België betreffende de methode om instellingen als een nationaal systeemrelevante instelling aan te merken en om het bedrag van hun tier 1-kernkapitaalbuffer te bepalen.

TABEL 1 VERPLICHTE INDICATOREN VOLGENS DE EBA-METHODOLOGIE
(in %)

Criterion	Indicatoren	Wegingsfactor
Omvang	Totale activa	25,00
Belang (inclusief substitueerbaarheid/financiële infrastructuren)	Waarde van binnenlandse betalingstransacties	8,33
	Deposito's van de particuliere sector in de EU	8,33
	Leningen aan de particuliere sector in de EU	8,33
Complexiteit/grensoverschrijdende activiteiten	Waarde van OTC-derivaten (notioneel)	8,33
	Grensoverschrijdende schuldverplichtingen	8,33
	Grensoverschrijdende schuldvorderingen	8,33
Verwevenheid	Intra-financiële schuldverplichtingen	8,33
	Intra-financiële schuldvorderingen	8,33
	Uitstaande schuldtitels	8,33

Bron: EBA-richtsnoeren over de criteria om de voorwaarden te bepalen voor de toepassing van artikel 131, lid 3, van Richtlijn 2013/36/EU (CRD IV) met betrekking tot de beoordeling van O-SIB's.

G-SIB's. Wanneer de totaalscore voor systeemrelevantie van een bank een bepaalde drempelwaarde overschrijdt, wordt deze bank automatisch aangemerkt als D-SIB. In de tweede stap mogen de autoriteiten gebruikmaken van andere indicatoren of andere wegingsfactoren toekennen aan de verplichte EBA-indicatoren om andere dan de automatisch geïdentificeerde banken als D-SIB's aan te wijzen.

Aan de hand van deze methodologie werden acht Belgische banken aangewezen als D-SIB's: BNP Paribas Fortis, KBC Groep, ING België, Belfius Bank, AXA Bank Europe, Euroclear, Bank of New York Mellon (BNYM) en Argenta⁽¹⁾. De zeven eerste banken werden automatisch als D-SIB's aangemerkt in de eerste stap van de methodologie. Argenta werd als D-SIB aangemerkt in de tweede stap. De aanvullende indicatoren die in de tweede stap in aanmerking werden genomen, zijn het aandeel van de banken in deposito's in België, in leningen in België en in schuldverplichtingen en schuldvorderingen ten opzichte van Belgische financiële tegenpartijen. Er werd bijzonder belang gehecht aan de deposito's. De motivatie voor het in overweging nemen van deze bijkomende indicatoren is dat indicatoren met een binnenlands bereik meer geschikt zijn voor het identificeren van nationaal systeemrelevante banken dan indicatoren met een Europees of mondiaal bereik. De lijst van Belgische D-SIB's werd op de website van de Bank gepubliceerd en zal conform de wet van 25 april 2014 en de EBA-richtsnoeren jaarlijks worden herzien.

2.2 Aanvullende kapitaalvereisten voor Belgische D-SIB's

Hoewel er in de Europese regelgeving geen specifieke richtsnoeren bestaan voor het bepalen van het niveau van aanvullende kapitaalvereisten voor D-SIB's, identificeert het Bazels raamwerk twee algemene principes hiervoor. Ten eerste dient het niveau van het aanvullend kapitaalvereiste evenredig te zijn met de systeemrelevantie van de instelling. In de praktijk worden de instellingen ingedeeld in categorieën (of 'buckets'), volgens hun systeemrelevantie, en wordt eenzelfde aanvullend kapitaalvereiste opgelegd aan alle instellingen binnen eenzelfde categorie. Een tweede principe is dat de autoriteiten, waar mogelijk en onverminderd de noodzaak van een kwalitatieve beoordeling, kwantitatieve methoden dienen te gebruiken voor het bepalen van het niveau van de aanvullende kapitaalvereisten. In deze context heeft de Bank, na berekening van de totaalscore voor systeemrelevantie volgens de EBA-richtsnoeren, een aantal kwantitatieve analyses uitgevoerd om het bedrag van de extra kapitaalbuffers voor de Belgische D-SIB's te bepalen.

De Bank heeft besloten hogere kapitaalvereisten op te leggen⁽²⁾ aan elk van de acht Belgische D-SIB's. De D-SIB's werden ingedeeld in twee buckets volgens hun

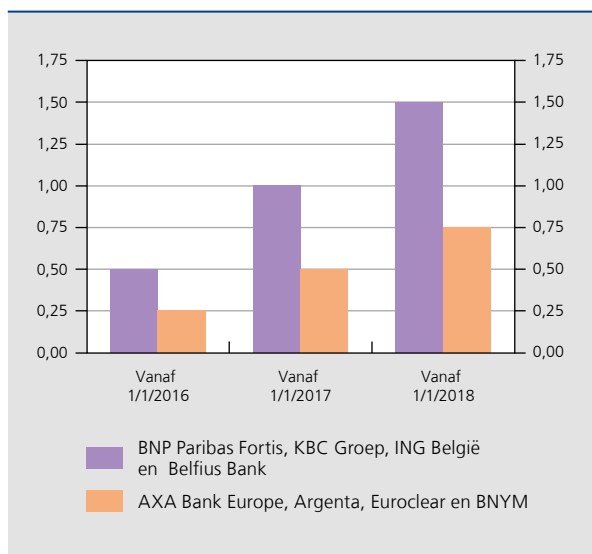
(1) Aangezien Dexia onderworpen is aan de specifieke vereisten van een door de EU goedgekeurd herstructureringsplan, werd zij niet opgenomen in de berekening van de score voor systeemrelevantie.

(2) Reglement van 10 november 2015 van de Nationale Bank van België betreffende de methode om instellingen als een nationaal systeemrelevante instelling aan te merken en om het bedrag van hun tier 1-kernkapitaalbuffer te bepalen.

stelsysteemrelevantie. De banken in de eerste bucket, met lagere systeemrelevantie, zijn AXA Bank Europe, Argenta, Euroclear en BNYM. Aan deze banken werd een aanvullende CET 1-buffer van 0.75 % van de risicogewogen activa opgelegd. Aan de banken die werden ingedeeld in de bucket met grotere systeemrelevantie, namelijk BNP Paribas Fortis, KBC Groep, ING België en Belfius Bank, werd een aanvullende CET 1-buffer van 1.5 % opgelegd. Deze aanvullende kapitaalvereisten worden gefaseerd ingevoerd over een periode van drie jaar, die aanvang op 1 januari 2016.

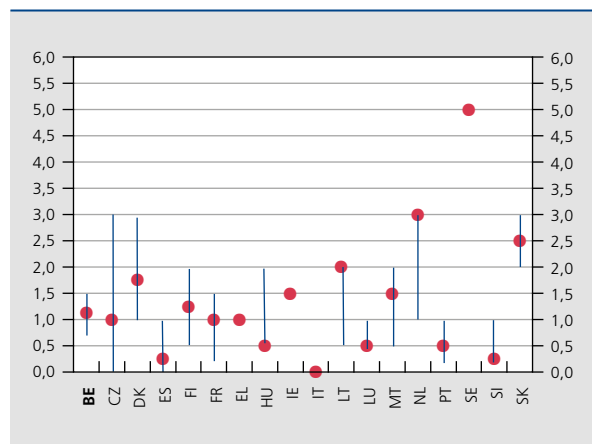
Uit een vergelijking van de reeds gekende bijkomende bufferniveaus in andere Europese landen, blijkt dat deze niveaus zich grotendeels situeren tussen 1 % en 3 %, met uitzonderingen naar beneden (Spanje, Hongarije, Italië, Luxemburg, Portugal en Slovenië) en naar boven (Zweden) toe. Deze vergelijking toont tevens aan dat de aanvullende kapitaalvereisten voor Belgische D-SIB's binnen een Europese context tot de middengroep behoren. Meer specifiek zijn de Belgische D-SIB-vereisten over het algemeen hoger dan deze in de hierboven vermelde landen met eerder lage niveaus, en lager dan deze in Denemarken, Litouwen, Nederland, Zweden en Slowakije. De Belgische niveaus zijn het best vergelijkbaar met deze van Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland en Malta. De verschillen tussen de Europese landen kunnen zowel het gevolg zijn van het niveau van systeemrelevantie van de banken als van uiteenlopende beleidsvoorkeuren.

GRAFIEK 1 NIVEAU VAN DE AANVULLENDE KAPITAALVEREISTEN VOOR DE BELGISCHE D-SIB'S
(in % van de risicogewogen activa)

Bron: NBB.

GRAFIEK 2 INTERNATIONALE VERGELIJKING VAN BIJKOMENDE KAPITAALVEREISTEN VOOR D-SIB'S
(in % van de risicogewogen activa⁽¹⁾)

Bronnen: EBA, ESRB, NBB.

(1) De rode merktekens geven de mediaanwaarde van de D-SIB-bufferniveaus in elk land aan. De verticale lijnen staan voor de grenzen waarbinnen de D-SIB-bufferniveaus zich in elk land bevinden. Het D-SIB-bufferniveau komt overeen met de aanvullende kapitaalvereisten (in %) voor D-SIB's. Deze aanvullende vereisten kunnen voortvloeien uit de toepassing van artikel 131 van CRD IV (O-SII-buffer), artikel 133 van CRD IV (systeemrisicobuffer) en/of Pijler 2-vereisten.

3. Vermijden van cyclische effecten in de activiteiten van banken

3.1 Contracyclische kapitaalbuffer

Tijdens het verslagjaar heeft de Bank het kader ontwikkeld voor de toepassing van de contracyclische Tier 1-kernkapitaalbuffer (countercyclical capital buffer, CCB) overeenkomstig de Europese en Belgische regelgeving. De CCB werd ingevoerd in het Bazel III-raamwerk met als doel de duurzame verstrekking van krediet tijdens de cyclus te ondersteunen, door het weerstandsvermogen van de kredietinstellingen te versterken. Kapitaalbuffers worden met name opgelegd bij een toename van de cyclische systeemrisico's (bv. bij buitensporige kredietgroei), om deze aanvullende vereisten te kunnen afbouwen wanneer de cyclus omkeert en die risico's beginnen te dalen. Indien de risico's optreden – zoals in een situatie van financiële stress – kan worden besloten de buffer ineens vrij te geven, zodat de banken extra ademruimte krijgen en aldus beter in staat zijn om verliezen op te vangen en hun kredietverlening op peil te houden.

De wet vereist dat de Bank het percentage van de contracyclische kapitaalbuffer vaststelt op basis van een of meer referentie-indicatoren die een afspiegeling zijn van de kredietcyclus en de risico's als gevolg van buitensporige kredietgroei in België, en die rekening houden met de specifieke kenmerken van de nationale economie. Dit zijn vooreerst de verhouding tussen het volume van de op het Belgische grondgebied toegekende kredieten en het bbp, en de afwijking van deze verhouding ten opzichte van zijn langetermijntendens, de zogenaamde krediet/bbp-gap. Zoals beschreven in haar communicatie omtrent de beleidsstrategie⁽¹⁾ en in hoofdstuk 3 van het deel 'Economische en financiële ontwikkelingen' van het Verslag, baseert de Bank zich bij de berekening van de krediet/bbp-gap op het nauwe kredietconcept, meer bepaald de door ingezeten banken verstrekte leningen aan de ingezeten niet-financiële particuliere sector,

na correctie voor effectiseringen. Het bufferpercentage wordt evenwel niet automatisch afgeleid uit de waarde van deze krediet/bbp-gap. Daarnaast wordt, overeenkomstig de aanbevelingen van het Europees Comité voor Systeemrisico's (European Systemic Risk Board, ESRB), een breed scala aan indicatoren opgevolgd die als relevant worden beschouwd voor het signaleren van de toename van de cyclische systeemrisico's. Deze indicatoren weerspiegelen niet enkel de kredietontwikkelingen, zoals de kredietgroei in verschillende sectoren en krediet/bbp-gap op basis van bredere kredietconcepten, maar bv. ook tekenen van overwaardering van vastgoedprijzen en structurele kwetsbaarheden, waaronder de schuldenlast van de particuliere sector en het hefboomeffect in de banksector. De beslissing over het contracyclisch bufferpercentage past tevens in het ruimere macroprudentiële risicobeoordelingskader van de Bank, dat werd beschreven in het Verslag 2014⁽²⁾.

Vanaf 1 januari 2016 moet de Bank elk kwartaal een contracyclisch bufferpercentage vastleggen voor de kredietrisicoblootstellingen op tegenpartijen die op het Belgische grondgebied zijn gevestigd. Het percentage van de buffer moet in principe tussen nul en 2,5 % van de risicogewogen activa liggen, maar kan op een hoger niveau worden vastgelegd indien de onderliggende risico's dit noodzakelijk maken. Op basis van de bovenvermelde waaier aan informatie, waarvan een selectie van sleutelindicatoren bij elke beslissing in detail wordt gepubliceerd op de webstek van de Bank, stelt de Bank een contracyclisch bufferpercentage voor, waarvan zij de ECB in kennis stelt. De ECB beschikt over de bevoegdheid om het bufferpercentage te verhogen, maar niet om dit te versoepelen. Uit de

(1) Vaststelling van het contracyclische bufferpercentage in België: een beleidsstrategie (www.nbb.be).

(2) Zie kader 3 van het deel 'Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht' van het Verslag 2014.

informatie die beschikbaar was in het laatste kwartaal van het verslagjaar bleek dat noch de kredietontwikkelingen, noch de andere gehanteerde indicatoren wezen op een opbouw van systeemrisico. Derhalve werd de CCB voor het eerste kwartaal van 2016 vastgelegd op 0%⁽¹⁾ voor de kredietrisicoblootstellingen op tegenpartijen die op het Belgische grondgebied zijn gevestigd. Dat bufferpercentage is van toepassing vanaf 1 januari 2016 en zal na drie maanden opnieuw worden bekeken.

Daarenboven dienen de Belgische banken de bufferpercentages opgelegd door buitenlandse autoriteiten toe te passen op hun blootstellingen aan kredietrisico in die landen. Momenteel is de financiële cyclus van die aard dat alle lidstaten hun CCB op 0% hebben vastgesteld voor het eerste kwartaal van 2016. Enkel Noorwegen en Zweden hebben een positief bufferpercentage van 1% opgelegd, dat van toepassing is sinds het derde kwartaal van het verslagjaar. Ook de CCB's van derde landen dienen toegepast te worden indien zich daar risicoblootstellingen voordoen. Het ESRB heeft hiertoe een gecentraliseerde monitoring uitgewerkt van de mogelijke risico's van derde landen die ook voor België relevant zijn⁽²⁾.

3.2 Residentieel vastgoed

Wat het residentieel vastgoed betreft, heeft de Bank in de voorbije jaren de ontwikkelingen in de Belgische hypotheekmarkt uitvoerig geanalyseerd en daarbij ook het risicoprofiel en de kwaliteit van de hypotheekportefeuilles van de kredietinstellingen in kaart gebracht. Dit onderzoek stelde onder meer op gegevens die werden verzameld bij zestien kredietinstellingen, aan de hand van een ad-hoc-template voor de rapportering van de gegevens over de door de instelling verstrekte en aangehouden Belgische hypotheekleningen. De analyses van de Bank en van

internationale instellingen waaronder de ECB, het ESRB, de OESO en het IMF vestigden de aandacht op de potentiële risico's die verbonden zijn aan de Belgische woning- en hypotheekmarkt. Hoewel de indicatoren van de kredietkwaliteit voor huishoudens tot dusver niet op een verslechtering van de wanbetalingsgraden voor recente jaargangen van hypothecaire leningen wijzen, zijn er een aantal elementen die in de toekomst voor een toename van de kredietverliezen zouden kunnen zorgen. Bij minder gunstige ontwikkelingen op de Belgische woningmarkt zouden met name de risicovollere leningsegmenten in de uitstaande hypotheekleningen voor de banken een bron van hoger-dan-verwachte kredietverliezen kunnen worden. Zoals uitvoerig beschreven in het Verslag 2013, achtte de Bank het daarom gerechtvaardigd een aantal prudentiële maatregelen te treffen om de weerbaarheid van de banken te versterken en het concentratierisico te verminderen. De belangrijkste maatregel die in het laatste kwartaal van 2013 werd genomen was macroprudentieel van aard en voorzag in een forfaitaire verhoging met 5 procentpunten van de risicowegingen voor banken die hun reglementaire minimumkapitaalvereisten voor Belgische hypotheekleningen berekenen volgens een internerating benadering (IRB-model). In het licht van het cyclische karakter van deze maatregel, heeft de Bank de marktontwikkelingen tijdens het verslagjaar evenwel op de voet gevolgd om het gepaste niveau van die opslagfactor permanent te beoordelen. Hierbij kwam ze tot de conclusie dat de opslagfactor van 5 procentpunten (die overeenstemt met ongeveer € 600 miljoen extra kapitaalbeslag) nog steeds een adequate, maar noodzakelijke, extra kapitaalbuffer is voor de geïdentificeerde risico's. In het laatste kwartaal van het verslagjaar werden daarom ook de nodige stappen ondernomen om die maatregel te verlengen in 2016. Voor deze verlenging is de instemming van de bevoegde Europese instellingen vereist conform de voorschriften van artikel 458 van de Capital Requirements Regulation (CRR)⁽³⁾.

(1) Reglement van 24 november 2015 van de Nationale Bank van België tot vastlegging van het contracyclische tier 1-kapitaalbufferpercentage.

(2) Brazilië, Hong Kong, China, Turkije, Rusland en de Verenigde Staten.

(3) Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012.

4. Uitbreiding tot andere financiële sectoren

4.1 Schaduwbanken

Financiële innovatie en technologische vooruitgang hebben het ontstaan van alternatieven voor de klassieke bankintermediatie vergemakkelijkt en versneld. Rentabiliteitsbekommernissen en vereisten inzake regelgeving gaven daarenboven aanleiding tot de overheveling van activiteiten van de traditionele financiële instellingen naar structuren waarvoor minder strikte regels gelden of die aan minder zware beperkingen onderworpen zijn. Het is van belang om de ontwikkeling van deze nieuwe structuren, de zogeheten schaduwbanken (voor de definities, zie kader 1 'Schaduwbanken in België'), te volgen.

Enerzijds heeft de groei van de niet-bancaire financiële sectoren, met inbegrip van de schaduwbanken, geleid tot een diversifiëring van de financieringsbronnen. De efficiëntere allocatie van kapitaal die hieruit voortvloeit, draagt bij tot een verdieping van de financiële sector, één van de doelstellingen van de kapitaalmarktenunie. Anderzijds houdt de ontwikkeling van de schaduwbanken ook risico's in. De complexiteit van de intermediatieketen wordt opgedreven en de minder strikte regulering en de afwezigheid van vangnetregelingen maken niet enkel de schaduwbanken, maar, omwille van de interconnecties met andere financiële instellingen, tevens de volledige financiële sector, kwetsbaarder.

Kader 12 – Schaduwbanken in België

De FSB definieert schaduwbankieren als 'kredietbemiddeling door entiteiten of via activiteiten buiten het reguliere banken- en verzekeringssysteem' en maakt deze definitie praktisch toepasbaar door in de nationale financiële rekeningen, die opgesteld zijn op residentiële basis, de sectoren van de geldmarktfondsen, de niet-geldmarkt beleggingsfondsen, de andere financiële intermediairs, de financiële hulpbedrijven en de kredietverstrekkers binnen een multinationale groep (captive financial institutions and money lenders, of financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen concernverband) op te tellen. Dit is de zogenaamde brede maatstaf voor schaduwbanken⁽¹⁾.

De Bank past deze internationaal vergelijkbare maatstaf toe, maar past hem aan in het licht van de systeemrisico's verbonden aan de activiteiten van deze sectoren in België. Daartoe heeft de Bank een maatstaf berekend die enerzijds nauwer is en anderzijds ruimer om rekening te houden met de specifieke kenmerken van de Belgische financiële sector. De maatstaf wordt vernauwd door het uitsluiten van financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen een multinationale groep, omwille van hun specifieke aard. Hoewel zij een sterke ontwikkeling kenden

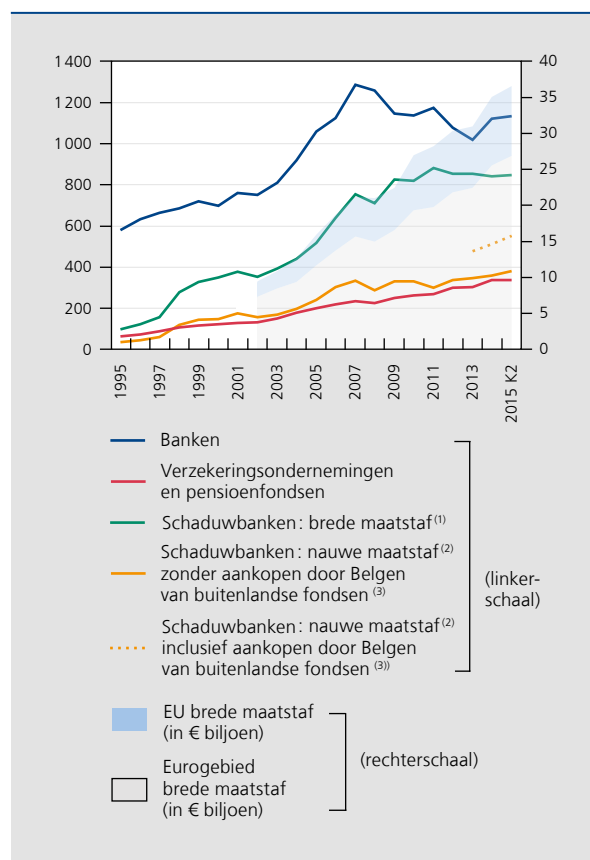
(1) Tussen de verschillende entiteiten van de financiële sector in het algemeen, en van de schaduwbankensector in het bijzonder, zijn er financiële verwevenheden, waardoor dubbelstellingen ontstaan indien hun activa gesommeerd worden. Dit is bv. het geval bij verzekeringsondernemingen die beleggen in beleggingsfondsen of beleggingsfondsen die beleggen in andere fondsen.

door het opeenvolgende succes van de coördinatiecentra en van het systeem van de notionele renteaftrek (hun activa bedroegen in het tweede kwartaal van het verslagjaar € 460 miljard of 55 % van de brede maatstaf), verrichten ze vooral intragroeptransacties en voeren ze weinig beleggings- of krediettransacties met externe instellingen (bv. banken) uit. Derhalve wordt hen geen kredietintermediatiefunctie toegeschreven.

De Belgische maatstaf wordt daarentegen uitgebreid wat de dekking van de beleggingsfondsen betreft. Deze vormen een belangrijke en recent sterk toenemende categorie van schaduwbanken. Teneinde een volledig zicht te krijgen op deze sector, worden de activa van de Belgische fondsen uitgebreid met de aankopen door Belgische ingezetenen van deelbewijzen van fondsen die in het buitenland zijn gevestigd maar in België worden aangeboden en vaak door Belgische banken worden beheerd. Om redenen van beschikbaarheid van de gegevens is dit evenwel slechts mogelijk vanaf 2013.

BELANGRIJKSTE FINANCIËLE SECTOREN EN SCHADUWBANKEN

(in € miljard activa, tenzij anders vermeld)

Bron: NBB.

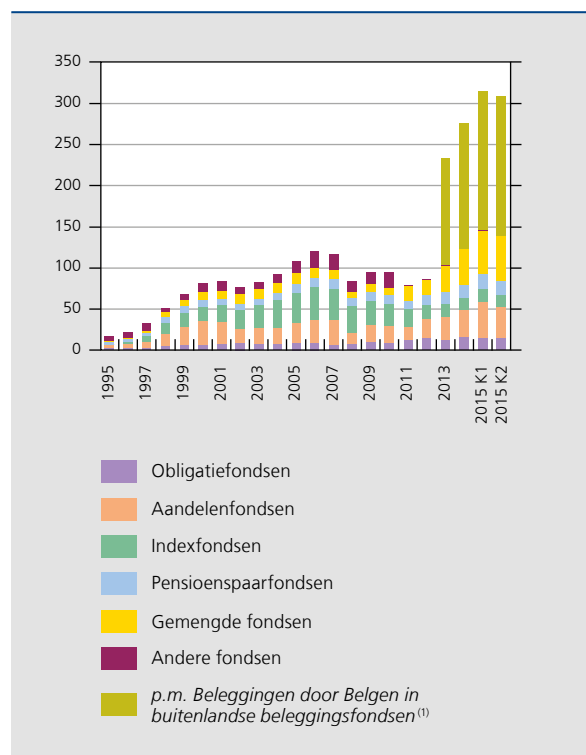
- (1) De brede maatstaf voor schaduwbanken omvat de geldmarktfondsen, de niet-geldmarkt beleggingsfondsen, de andere financiële intermediairs, de financiële hulpbedrijven en de financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen concernverband.
- (2) De nauwe maatstaf voor schaduwbanken stemt overeen met de brede maatstaf, met uitzondering van de financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen concernverband.
- (3) Raming op basis van de financiële rekeningen van de beleggingen door Belgische ingezetenen in buitenlandse beleggingsfondsen.

Uit het verloop van de verschillende segmenten van de financiële sector blijkt dat de groei van de activa van de belangrijkste sector, namelijk de banksector, tot stilstand kwam in 2008, toen, als gevolg van de financiële en economische crisis, een belangrijke herstructurering van de banksector werd aangevat. Vanaf 2013 werd opnieuw aangeknoopt met een licht stijgende tendens. De schaduwbanken bleven tijdens de crisis verder aan belang winnen en pas vanaf 2012 kwam deze groei tot stilstand voor wat de brede maatstaf betreft, die min of meer stabiliseerde op € 850 miljard of 36 % van de totale financiële sector. Deze stabilisering werd noch in de EU noch in het eurogebied waargenomen. Integendeel, in 2014 en in het begin van het verslagjaar werd een verdere sterke groei genoteerd. De Belgische nauwe maatstaf liet eveneens een gestage groei noteren en in het tweede kwartaal van het verslagjaar maakten de aldus gemeten schaduwbanken 16 % uit van de financiële sector of € 381 miljard; dit cijfer bedraagt € 551 miljard indien de beleggingen door Belgen in buitenlandse fondsen worden meegeteld.

De recente groei van de schaduwbanken is in belangrijke mate te verklaren door het succes van de beleggingsfondsen in de zoektocht naar rendement van de beleggers in een lagerenteomgeving. Wat de Belgische fondsen betreft, oogsten vooral de gemengde fondsen, die beleggen in obligaties en aandelen, sinds 2011 steeds meer succes. Naast de nettoaankopen van deelbewijzen van fondsen, die ook tijdens de eerste zes maanden van het verslagjaar positief bleven, speelden tevens prijseffecten een rol in de toename van de uitstaande bedragen. Beide elementen samen zorgden ervoor dat de Belgische beleggingsfondsen op het einde van het tweede kwartaal van het verslagjaar, € 144 miljard aan uitstaande activa hadden. Daarnaast belegden de Belgische ingezetenen voor € 169 miljard in buitenlandse fondsen.

ACTIVA VAN BELGISCHE BELEGGINGSFONDSEN EN AANKOPEN DOOR BELGEN VAN BUITENLANDSE FONDSEN

(in € miljard activa)

Bron: NBB.

(1) Raming op basis van de financiële rekeningen van de beleggingen door Belgische ingezetenen in buitenlandse beleggingsfondsen.

Met het oog op de voorkoming van risico's die de stabiliteit van het gehele financiële stelsel in gevaar kunnen brengen en de ontwikkeling van een geschikte regelgeving, beveelt onder meer de FSB aan om een monitoring van de schaduwbanken op te zetten om de risico's te identificeren en op regelmatige basis te beoordelen. De resultaten van de monitoringoefening voor België, die worden besproken in kader 1 'Schaduwbanken in België', wijzen op een belangrijke groei van de sector van de beleggingsfondsen vanaf 2011, door de zoektocht naar rendement in een lagerenteomgeving. Ook tijdens het verslagjaar bleef deze tendens aanhouden.

Naast een betere monitoring van de risico's, zijn werkzaamheden aan de gang, onder meer onder impuls van de FSB, het Bazels Comité voor Banktoezicht en het ESRB, om de regelgeving met betrekking tot de schaduwbanken te herzien. Er lijkt een algemene consensus te bestaan dat niet dezelfde maatregelen zullen kunnen worden opgelegd als voor banken, maar dat rekening gehouden zal moeten worden met de specifieke kenmerken van de entiteiten en activiteiten. Wat betreft de beleggingsfondsen, de sector die momenteel een sterke groei laat noteren zoals beschreven in kader 1, zijn de risico's van tweeërlei aard. In periodes van financiële stress en gebrekkige marktliquiditeit kunnen fondsen van het open type, waar de beleggers onmiddellijk kunnen uitstappen, genoodzaakt zijn om, bij een tekort aan liquide middelen, activa te verkopen aan dumprijzen, of zelfs de afkopen stop te zetten. De beleggingsfondsen dienen vanzelfsprekend de in de regelgeving voorziene consumentenbescherming in acht te nemen, maar indien de risico's zich in periodes van financiële stress tegelijkertijd en in acute vorm voordoen, zal de impact op de reële economie onvermijdelijk zijn, met een mogelijk indirecte weerslag op de banksector. Vanuit het oogpunt van de banken is er tevens een besmettingsgevaar voor de rest van de financiële sector, wegens de interconnecties van de fondsen met de reguliere banksector indien de bank, die banden heeft met de beheerder van het fonds, steun verleent omwille van reputatieoverwegingen, ook zonder dat hiervoor contractuele verplichtingen bestaan (het zogenaamde step-in-risico). Dit risico is des te prangender omdat het sterk geconcentreerd is bij enkele Belgische banken. Een doorgedreven opvolging ervan is dan ook aangewezen.

Deze monitoring en werkzaamheden passen in de ruimere internationale en meer macroprudentiële aanpak. In die context onderzoekt het ESRB het risico op hefboomeffecten en het liquiditeitsrisico in beleggingsfondsen. Meer bepaald wordt onderzocht of de bestaande beperkingen voor individuele fondsen beter geharmoniseerd kunnen worden tussen de lidstaten, zodat een consistente monitoring mogelijk wordt. Op basis van deze monitoring zouden

macroprudentiële maatregelen, zoals bv. stresstests, liquiditeitsbuffers of afkoopbeperkingen, kunnen worden uitgewerkt voor een deelgroep van instellingen die specifiek onderhevig zijn aan deze risico's of die door hun omvang een gevaar inhouden voor de financiële stabiliteit.

4.2 Verzekeringsondernemingen

Door de essentiële functies die zij uitoefenen ter ondersteuning van de economische activiteit, en vanwege hun belangrijke rol als investeerder op de financiële markten, kunnen de verzekeringsondernemingen ook een bron zijn van risico's voor de stabiliteit van het financiële stelsel als geheel. Deze ondernemingen werden echter minder rechtstreeks getroffen door de financiële crisis van 2008, terwijl de risico's in die sector, door de aard van de activiteiten, zich in een trager tempo en over een langere termijn ontwikkelen dan bij de banken het geval is.

Door de aanhoudend lage rente komt de winstgevendheid van die sector echter onder steeds grotere druk te staan. Gemengde verzekeringsgroepen kunnen de invloed van die ongunstige financiële omstandigheden op het levensverzekeringsbedrijf deels compenseren met hun goede resultaten in het niet-levensverzekeringsegment als gevolg van hun inspanningen ter verbetering van het kostenbeheer. Verzekeringsondernemingen die enkel het levensverzekeringsbedrijf uitoefenen, zijn daarentegen bijzonder kwetsbaar, temeer omdat vele ervan in hun portefeuille nog overeenkomsten hebben waarvan de gewaarborgde rente heel wat hoger ligt dan de rendementen die momenteel kunnen worden verkregen op de financiële markten.

Hierdoor zijn de ondernemingen verplicht om maatregelen op lange termijn te nemen om, enerzijds, de matching van de activa en de passiva te verbeteren en, anderzijds, de winstuitkering aan de verzekerden en de aandeelhouders te beperken wanneer dit nodig blijkt om de solvabiliteit op lange termijn te vrijwaren. Om dit optreden kracht bij te zetten, verplicht de Bank de verzekeringsondernemingen die zich in een dergelijke situatie bevinden, reeds verschillende jaren om een zogenaamde 'aanvullende' technische voorziening aan te leggen. De inkomsten uit de activa die overeenstemmen met deze voorziening, dienen te worden toegevoegd aan de inkomsten die worden gegenereerd door de dekkingswaarden van de voorziening voor levensverzekeringen, zodat het contractueel beloofde renteniveau gegarandeerd kan worden.

Tot 2012 konden ondernemingen die konden aantonen dat de door hun dekkingswaarden gegeneerde financiële

stromen volstonen om de uit hun verzekeringsovereenkomsten voortvloeiende verplichtingen te dekken, verzoeken om vrijstelling van de verplichting om een aanvullende voorziening aan te leggen. Deze vrijstellingsmogelijkheid werd sedertdien afgeschaft, aangezien de huidige economische toestand laat vermoeden dat het renteniveau nog lang laag zal blijven.

Als toezichthouder op de verzekeringsondernemingen beschikt de Bank, op grond van de huidige controlewet verzekeringen, over de bevoegdheid om de maximale referentierentevoet voor langetermijnverzekeringsovereenkomsten (meer dan acht jaar) vast te stellen en, naargelang van de omstandigheden, te herzien. In dit kader heeft de Bank voorgesteld deze maximale referentierentevoet te verlagen van 3,75 % naar 1,5 % omwille van de huidige marktontwikkelingen. In januari 2016 heeft de minister van Economische Zaken zijn beslissing tot evocatie meegedeeld en de maximale referentierentevoet op 2 % vastgesteld om in overeenstemming te zijn met de regeling betreffende de aanvullende pensioenen.

Naar de toekomst toe voorziet de nieuwe Solvabiliteit II-wet in een mechanisme waarbij de maximale referentierentevoet éénmaal per jaar, en voor het eerst op 1 januari 2017, wordt vastgelegd. De minister van Economische Zaken behoudt volgens het nieuwe regime de mogelijkheid om de nieuwe maximale rentevoet te aanvaarden, te wijzigen of te verwerpen. Het in het nieuwe wettelijke kader voorgestelde mechanisme voor de berekening van de maximale referentierentevoet zou de huidige marktvoorwaarden beter weerspiegelen en garanderen dat concurrentievervalsingen, die kunnen indruisen tegen het belang van de consument, voorkomen worden. De Bank is eveneens verheugd over de overeenkomst die de sociale partners hebben bereikt over de herziening van het stelsel van de minimale gewaarborgde rente op groepsverzekeringen en pensioenovereenkomsten, zoals vastgelegd in de wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen. Die overeenkomst, die bekrachtigd werd door de wet van 18 december 2015, zal ertoe leiden dat ook de minimale gewaarborgde rente vanaf 1 januari 2016 beter de marktomstandigheden weerspiegelt.

B. Herstel en afwikkeling

1. Inleiding

In 2015 werden de gemeenschappelijke mechanismen voor risicopreventie en -deling in de financiële sector verder uitgewerkt. Wat het kader voor herstelplanning voor kredietinstellingen betreft, heeft de Bank in 2015 vooruitgang geboekt in verschillende domeinen. Vooreerst heeft ze mededelingen gepubliceerd betreffende de inhoud van volledige herstelplannen en de aard van en voorwaarden voor de toepassing van vereenvoudigde herstelplannen. Naast de minimumlijst van indicatoren die herstelplannen dienen te bevatten, bepaalt de bankwet dat de kredietinstellingen indicatoren inzake bezwaarde activa moeten opnemen in hun monitoringkader. In dit verband werden drempelwaarden vastgelegd tijdens het verslagjaar. Een en ander wordt toegelicht in paragraaf 2 van dit hoofdstuk.

Zoals vermeld in het Verslag 2014, werd de afwikkelingsregeling voor kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen in 2014 aanzienlijk verbeterd. Ten eerste werd het rechtskader volledig herwerkt teneinde nieuwe en geharmoniseerde afwikkelingsinstrumenten in te voeren binnen de Europese Unie, waardoor de interventiemogelijkheden van de autoriteiten zijn toegenomen. Vervolgens werd in het kader van de tenuitvoerlegging van de bankenunie de institutionele architectuur ingrijpend gewijzigd met de invoering van het gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme, dat thans de tweede pijler van die unie vormt. Het jaar 2015 stond in vele

lidstaten, waaronder België, en binnen de bankenunie in het teken van de operationalisering van de in 2014 ingevoerde wetgevende en institutionele veranderingen, zoals beschreven in paragraaf 3 van dit hoofdstuk. Dit heeft zich onder meer geconcretiseerd in de start van de werkzaamheden van het Afwikkelingscollege binnen de Bank en de deelname aan een aantal pilootprojecten voor het opstellen van overgangsafwikkelingsplannen. Ook inzake de realisatie van de derde pijler van de bankenunie, het gemeenschappelijk depositogarantiestelsel, werd vooruitgang geboekt.

De werkzaamheden m.b.t. herstel- en afwikkelingsplannen voor de verzekeringssector, die aan bod komen in paragraaf 4, bevinden zich op Europees vlak op dit ogenblik nog in een ontwikkelingsfase. Wat België betreft, kan de Bank aan bepaalde ondernemingen een herstelplan opleggen en heeft ze als prudentieel toezichthouder voor een grote verzekeringsonderneming die deel uitmaakt van een mondiaal systeemrelevante verzekeraar (global systemically important insurer, G-SII) deelgenomen aan de werkzaamheden van een Crisis Management Group.

De mededeling van de Bank die de vereisten voor herstelplannen voor financiëlemarktinfrastructuur bevat, wordt gedetailleerd besproken in paragraaf 5. Deze plannen zijn gebaseerd op herstelplannen voor banken, die aangepast zijn aan de specifieke kenmerken van de sector.

2. Banken

2.1 Herstelplannen

Een herstelplan is een managementstrategie die beoogt te voorkomen dat een kredietinstelling failliet gaat wanneer zij wordt geconfronteerd met ernstige stress. Een herstelplan vereist de identificatie van scenario's die voldoende ernstig zijn om een bedreiging te vormen voor het voortbestaan van de instelling, rekening houdend met haar bedrijfsmodel, risico's en kwetsbaarheden. De ernst van de scenario's moet verder gaan dan die van de scenario's waarvan wordt uitgegaan in andere regelgevende oefeningen, zoals stresstests voor toezichtsdoeleinden. De bedoeling van een herstelplan is niet om de factoren te voorspellen die een crisis zouden kunnen veroorzaken, maar veeleer om de opties te identificeren die eventueel beschikbaar zijn om het hoofd te bieden aan een crisis en om te beoordelen of deze opties voldoende robuust zijn. Het herstelplan mag niet uitgaan van enigerlei buitengewone vorm van staatssteun of centralebanksteun.

In de context van het kader voor herstelplanning heeft de Bank in 2015 drie mededelingen gepubliceerd, die in de volgende paragrafen worden besproken.

2.1.1 Inhoud van volledige herstelplannen

In haar mededeling van 8 april 2015⁽¹⁾ beschrijft de Bank de inhoud van volledige herstelplannen. De mededeling is bedoeld als een gebruiksvriendelijk instrument voor het opstellen van herstelplannen door kredietinstellingen en moederondernemingen; zij verzamelt in één document de vereisten van de herstel- en afwikkelingsrichtlijn voor banken, de zogenaamde BRRD⁽²⁾, de reguleringsnormen van EBA inzake de inhoud van herstelplannen⁽³⁾, en de EBA-richtsnoeren voor de reeks scenario's die moeten worden gebruikt in herstelplannen⁽⁴⁾. De mededeling zal bijgewerkt worden om er de informatie in op te nemen

die verstrekt wordt in de recentere EBA-richtsnoeren inzake de minimumlijst van kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren voor herstelplannen.⁽⁵⁾ Aangezien het GTM verantwoordelijk is voor het bepalen van de inhoud van de herstelplannen voor de als belangrijk beschouwde banken, is de mededeling van de Bank enkel rechtstreeks van toepassing op de als minder belangrijk beschouwde banken. De richtlijnen van de Bank kunnen evenwel ook nuttig zijn bij de voorbereiding van de herstelplannen voor belangrijke banken, aangezien in de mededeling alle in de verschillende EBA-documenten toegelichte vereisten worden samengebracht en het GTM geen specifieke richtlijnen omtrent de inhoud van de herstelplannen heeft verstrekt.

Een volledig herstelplan dient vijf componenten te omvatten. De eerste component biedt een overzicht van de belangrijkste conclusies uit de analyse die in het herstelplan is opgenomen en geeft een samenvatting van de beoordeling door de instelling van haar herstelvermogen. De tweede component, die betrekking heeft op de governance en de monitoring, beschrijft het proces van ontwikkeling en goedkeuring van het herstelplan en omvat ook een tweede cruciaal element, namelijk een beschrijving van het proces waardoor de herstelopties worden geactiveerd. Het kader voor de activering van herstelplannen

- (1) Mededeling NBB_2015_17 van 8 april 2015 'Herstelplannen – Richtsnoeren voor kredietinstellingen'.
- (2) Richtlijn 2014/59/EU van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende de totstandbrenging van een kader voor het herstel en de afwikkeling van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Richtlijn 82/891/EEG van de Raad en de Richtlijnen 2001/24/EG, 2002/47/EG, 2004/25/EG, 2005/56/EG, 2007/36/EG, 2011/35/EU, 2012/30/EU en 2013/36/EU en de Verordeningen (EU) Nr. 1093/2010 en (EU) Nr. 648/2012, van het Europees Parlement en de Raad.
- (3) EBA/RTS/2014/11 July 18, 2014 on the content of recovery plans under Article 5(10) of Directive 2014/59/EU establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms.
- (4) EBA/GL/2014/06 18 juli 2014 voor de reeks scenario's die moeten worden gebruikt in herstelplannen.
- (5) EBA/GL/2015/02 6 mei 2015 inzake de minimumlijst van kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren voor herstelplannen.

moet een reeks indicatoren bevatten om stress in een voldoende vroeg stadium op te sporen zodat de instellingen maatregelen kunnen nemen om hun situatie te herstellen. De instellingen moeten in het monitoringkader voor het herstelplan het systeem voor vroegtijdige waarschuwing (early warning system) beschrijven, evenals de vastgestelde drempelwaarden van de indicatoren en de ogenblikken waarop het proces van escalatie naar de herstelfase moet worden geactiveerd. De derde component van het herstelplan is de strategische analyse, die beschouwd kan worden als de kern van het herstelplan. Deze component bestaat uit de volgende elementen: een beschrijving van de kernactiviteiten van de instelling en van de kritieke functies die door haar worden uitgeoefend; kwantitatieve specificaties met betrekking tot stressscenario's waarin de instelling met een ernstige schok geconfronteerd zou worden; en kwantitatieve en kwalitatieve analyses van herstelopties die de instelling zou kunnen activeren om na een schok te herstellen. De vierde component, het communicatieplan, dient te beschrijven hoe de instelling de belanghebbende partijen binnen en buiten de instelling op de hoogte zou brengen van de activering van haar herstelplan. De laatste component bevat de voorbereidende maatregelen die door de instelling worden genomen om de eventuele tenuitvoerlegging van de herstelopties te vergemakkelijken of om de doeltreffendheid ervan te verbeteren.

Om de banken verder te helpen bij het opstellen van hun herstelplannen, verschaft de mededeling van de Bank ten opzichte van de informatie die in de EBA-documenten wordt verstrekt ook nadere bijzonderheden over bepaalde componenten van het plan. De mededeling van de Bank bevat ook templates die door de banken moeten worden gebruikt voor het verstrekken van sommige van de inlichtingen die in het plan moeten worden opgenomen. Deze templates helpen ervoor te zorgen dat de banken alle voor herstelplannen vereiste informatie meedelen, en vergemakkelijken ook de beoordeling van de plannen door de bevoegde autoriteiten.

Vóór de uitvaardiging van de bankwet in 2014 werkte de Bank reeds met verschillende Belgische banken samen aan de ontwikkeling van hun herstelplannen. De bankwet bepaalde dat alle banken die nog geen herstelplan hadden ingediend bij de Bank, dit moesten doen binnen 18 maanden na de publicatie van de wet, namelijk uiterlijk op 7 augustus 2015. De banken die aan de vereisten voor volledige herstelplannen zijn onderworpen, hebben ondertussen hun plannen ingediend. Deze plannen worden momenteel beoordeeld door de Bank, hetzij in haar hoedanigheid van rechtstreekse toezichthouder, hetzij in samenwerking met het GTM, voor banken die onder rechtstreeks toezicht van de ECB staan.

2.1.2 Vereenvoudigde herstelplannen

De verplichtingen voor vereenvoudigde herstelplannen omvatten twee aspecten: (1) identificatie van de banken die in aanmerking komen voor de verplichtingen voor vereenvoudigde herstelplannen; en (2) specificatie van de aard van de vereenvoudigde verplichtingen. Wat het eerste aspect betreft bepaalt artikel 113 van de bankwet dat de autoriteiten kunnen besluiten de verplichtingen inzake het vereenvoudigd herstelplan toe te passen op instellingen die niet systeemrelevant zijn en waarvan het in gebreke blijven en de daaropvolgende afwikkeling volgens de normale insolventieprocedure waarschijnlijk geen aanzienlijk negatief effect zou hebben op de financiële markten, op andere instellingen, op de financieringsvoorwaarden of op de economie in het algemeen. De Belgische D-SIB's kunnen in ieder geval niet in aanmerking komen voor de vereenvoudigde verplichtingen. In dit verband somt de BRRD de criteria op die bij deze beoordeling moeten worden gehanteerd en machtigt zij de EBA om richtsnoeren te ontwikkelen om deze criteria nader te specificeren.

In september 2014 publiceerde de EBA ontwerpricht-snoeren voor de identificatie van banken die in aanmerking komen voor vereenvoudigde verplichtingen, en in juli 2015 werden de definitieve richtsnoeren gepubliceerd.⁽¹⁾ Deze richtsnoeren bevatten een lijst van verplichte indicatoren waarop de autoriteiten zich moeten baseren om te bepalen of een bank in aanmerking komt voor de vereenvoudigde verplichtingen. Deze indicatoren zijn ingedeeld in de volgende categorieën: omvang; verwevenheid; reikwijdte en complexiteit van de activiteiten; risicoprofiel; juridische status; aard van de bedrijfsactiviteiten; aandeelhoudersstructuur; en rechtsvorm. De EBA voorziet ook in een aantal facultatieve indicatoren die de autoriteiten desgewenst mogen gebruiken. De Bank heeft gebruikgemaakt van de methodologie van de EBA voor de identificatie van de banken die in aanmerking komen voor vereenvoudigde verplichtingen en heeft de in aanmerking komende banken in kennis gesteld van hun aanwijzing.

Wat de specificatie van de aard en de voorwaarden voor de toepassing van de vereenvoudigde verplichtingen betreft, bepaalt de bankwet (art. 113, § 2) dat de vereenvoudiging het volgende kan inhouden: de verplichte inhoud van het herstelplan kan worden gereduceerd; de vereiste om het herstelplan jaarlijks te actualiseren kan worden afgezwakt; en de termijn voor de eerste indiening van het herstelplan kan worden verlengd. Hoewel de BRRD criteria bepaalt voor de identificatie van de

(1) EBA/GL/2015/16 7 juli 2015 inzake de toepassing van vereenvoudigde verplichtingen.

banken die in aanmerking komen voor vereenvoudigde verplichtingen, bevat zij geen criteria voor de inhoud van vereenvoudigde herstelplannen. De bevoegde autoriteiten mogen beslissingen nemen over de inhoud van vereenvoudigde plannen of de banken indelen in categorieën en soortgelijke verplichtingen opleggen aan alle banken die tot een bepaalde categorie behoren.

In juni 2015 publiceerde de Bank een mededeling met richtsnoeren over de inhoud van vereenvoudigde herstelplannen⁽¹⁾. Vereenvoudigde herstelplannen moeten uit dezelfde basiscomponenten bestaan als volledige herstelplannen; voor vereenvoudigde herstelplannen zijn echter aanzienlijk minder gedetailleerde gegevens en kwantitatieve analyse vereist. Meer specifiek hebben banken die vereenvoudigde herstelplannen opstellen minder verplichtingen met betrekking tot de gedetailleerde beschrijving en kwantificering van herstelplannescenario's en met betrekking tot de kwantitatieve analyse van de impact van eventuele herstelopties. De mededeling van de Bank over vereenvoudigde herstelplannen maakt het de in aanmerking komende banken mogelijk een herstelplan op te stellen dat aangepast is aan hun omvang, bedrijfsmodel en complexiteit. In de richtsnoeren werd de termijn waarover de banken beschikken om hun eerste vereenvoudigde herstelplan in te dienen bij de bevoegde autoriteit, ook verlengd tot 31 december 2015.

2.1.3 Indicatoren inzake bezwaarde activa

Zoals hierboven vermeld, is een essentiële component van herstelplannen een beschrijving van het proces voor de activering ervan, dat een reeks kwantitatieve indicatoren omvat die worden gehanteerd om stress in een vroeg stadium op te sporen. Terwijl de EBA-richtsnoeren inzake de indicatoren voor herstelplannen de minimumlijst van indicatoren bevatten die in elk herstelplan moeten worden opgenomen, bepaalt de bankwet ook dat de banken indicatoren inzake bezwaarde activa moeten opnemen in het monitoringkader voor hun herstelplan. Bij bezwaarde activa heeft de schuldeiser een individueel voorrecht op dat specifieke activabestanddeel in geval van faillissement, wat impliceert dat dit actief niet meer bruikbaar is voor het voorrecht dat de depositohouders hebben. De reden voor de vereiste in de bankwet is dat een toename van de bezwaarde activa vaak gepaard gaat met beginnende stress voor financiële instellingen, doordat de vraag naar leningen tegen onderpand vanwege schuldeisers van noodlijdende banken toeneemt ten opzichte van de vraag naar leningen zonder onderpand. Indicatoren inzake bezwaarde activa kunnen er mee voor zorgen dat banken voldoende niet-bezwaarde activa op hun balansen aanhouden om hun depositoverplichtingen en andere niet

door zekerheid gedekte verplichtingen te dekken ingeval tot afwikkeling van de bank wordt overgegaan.

De opname van indicatoren inzake bezwaarde activa in de herstelplannen van banken is specifiek voor België en is geen vereiste van de BRRD. De bankwet bepaalt dat banken twee indicatoren inzake bezwaarde activa in aanmerking moeten nemen, om te waarborgen dat altijd voldoende niet-bezwaarde activa beschikbaar zijn voor de dekking van deposito's die in aanmerking komen voor depositogarantie, waarvoor in overeenstemming met de bankwet een voorkeursbehandeling geldt. Het Reglement aangaande bezwaarde activa⁽²⁾, dat bij de bankwet is gevoegd, definieert deze twee indicatoren inzake bezwaarde activa en bepaalt voor elke indicator de waardemarges waarbinnen de bankspecifieke drempels moeten liggen. Vervolgens moet de Bank voor elke indicator de bankspecifieke drempelwaarden bepalen, zodat de waarden in de in het reglement vermelde intervallen liggen.

Elke indicator wordt op individuele basis berekend, als de verhouding van niet-bezwaarde activa tot voor depositogarantie in aanmerking komende deposito's. De twee indicatoren verschillen in hun definitie van niet-bezwaarde activa. De nauwe indicator hanteert een meer behoudzame maatstaf voor niet-bezwaarde activa dan de brede indicator. De nauwe indicator maakt meer bepaald een schatting van de activa die waarschijnlijk niet-bezwaard zullen zijn wanneer tot afwikkeling van de bank wordt overgegaan. Bij deze indicator wordt impliciet rekening gehouden met het feit dat een aantal van de activa die momenteel niet-bezwaard zijn, mogelijk bezwaard zouden kunnen worden wanneer de bank geconfronteerd wordt met stress en voordat er effectief een afwikkelingsprocedure wordt ingeleid. De brede indicator omvat daarentegen alleen activa die momenteel niet-bezwaard zijn, en laat bepaalde activa buiten beschouwing die bezwaard zouden kunnen zijn door de gewone bedrijfsuitoefening, en niet ten gevolge van stress.

De bankwet en het bijgaande reglement bepalen dat voor elke indicator twee instellingsspecifieke drempelwaarden moeten worden vastgelegd: een 'knipperlichtdrempelwaarde' en een 'herstelplandrempel'. De knipperlichtdrempelwaarde dient als een waarschuwingssignaal in een vroeg stadium van stress, dat de instelling toelaat de onderliggende oorzaak van de afnemende waarde van de indicator te analyseren en de situatie nauwlettender te gaan volgen. Als de 'herstelplandrempel' wordt overschreden, dient de instelling het escalatieproces voor haar herstelplan te

(1) Mededeling NBB_2015_19 van 8 juni 2015 'Richtsnoeren Verplichtingen Vereenvoudigde Herstelplannen'.

(2) Reglement van 1 april 2014 van de Nationale Bank van België aangaande bezwaarde activa in het kader van herstelplannen.

activeren, wat betekent dat het herstel- of crisiscomité moet bijeenkomen om te bepalen of de instelling zich in een herstelfase bevindt of er een nadert, en of er herstelopties zouden moeten worden geactiveerd. Hoewel de kredietinstelling de toezichthouder in kennis dient te stellen als hetzij de knipperlichtdrempel, hetzij de herstelplandrempel voor een van beide indicatoren wordt overschreden, is het belangrijk om te benadrukken dat de overschrijding van een drempel van een indicator inzake bezwaarde activa niet automatisch leidt tot de activering van herstelopties.

Het bereik van de drempelwaarden voor de indicatoren inzake bezwaarde activa waarin alle bankspecifieke drempels moeten liggen, wordt in het reglement als volgt vastgesteld: 80 % tot 100 % voor de nauwe indicator en 100 % tot 135 % voor de brede indicator.⁽¹⁾ In april 2015 publiceerde de Bank een mededeling waarin de bankspecifieke drempelwaarden voor elk van de indicatoren inzake bezwaarde activa werden vastgesteld⁽²⁾. Teneinde de bankspecifieke drempelwaarden te bepalen, besloot de Bank, ten minste voor de huidige periode, om een klein aantal categorieën van banken te definiëren op basis van het aandeel van hun financiering dat via in aanmerking komende deposito's is verkregen, en om voor elke categorie drempels voor de indicatoren vast te stellen. Dit impliceert dat alle banken die tot eenzelfde categorie behoren, dezelfde drempelwaarden voor de indicatoren hebben.⁽³⁾

2.2 Afwikkeling

2.2.1 Institutioneel kader

Verordening (EU) nr. 806/2014⁽⁴⁾, de zogenaamde GAM-verordening, die het gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme instelt, werd in de loop van 2015 ten uitvoer gelegd. Het gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme bestaat uit de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad, alle nationale afwikkelingsautoriteiten van de lidstaten die deelnemen aan de bankunie, de Europese Commissie en de Raad van de EU.

De BRRD kent twee onderscheiden rollen toe aan de afwikkelingsautoriteiten van de Europese Unie. Ten eerste zijn zij belast met de ontwikkeling van afwikkelingsplannen voor alle kredietinstellingen en bankgroepen en ten tweede beheren zij het afwikkelingsproces dat toelaat het hoofd te bieden aan een bankfalen. Het gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme bepaalt de verdeling van deze taken en verantwoordelijkheden tussen de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad en de nationale afwikkelingsautoriteiten. Zo is de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad belast met de opstelling van afwikkelingsplannen en

de vaststelling van alle afwikkelingsbesluiten voor de instellingen die als belangrijk worden beschouwd in overeenstemming met artikel 6 van Verordening (EU) nr. 1024/2013⁽⁵⁾, de zogenaamde GTM-verordening, voor de instellingen waarop de ECB rechtstreeks toezicht houdt en voor de grensoverschrijdende groepen. De nationale afwikkelingsautoriteiten voeren dezelfde taken uit en oefenen dezelfde verantwoordelijkheden uit voor de instellingen die niet onder de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad vallen. De nationale autoriteiten dienen er ook op toe te zien dat de besluiten van de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad daadwerkelijk ten uitvoer worden gelegd.

De Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad bestaat uit een voorzitter, een vicevoorzitter, vier andere permanente leden en een vertegenwoordiger van elke nationale afwikkelingsautoriteit waarvan de lidstaat deelneemt aan de bankunie. De voorzitter, de vicevoorzitter en de vier andere permanente leden werden op 19 december 2014 aangesteld en hebben hun ambt opgenomen in het eerste kwartaal van 2015.

In de loop van 2015 is de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad 5 keer in plenaire vergadering bijeengekomen. Tijdens die plenaire vergaderingen werden een reeks administratieve of organisatorische beslissingen genomen en werden beleidslijnen vastgelegd inzake zowel afwikkelingsplannen als afwikkelingsprocessen en de operationalisering van het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds. Om deze standpunten uit te werken, heeft de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad vier comités opgericht, die voornamelijk zijn samengesteld uit de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad en de nationale afwikkelingsautoriteiten, die respectievelijk instaan voor de samenwerking tussen de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad en de nationale autoriteiten, de methodologie voor de ontwikkeling van afwikkelingsplannen, de besluitvorming en de procedures die moeten worden gevolgd wanneer

(1) Er zij opgemerkt dat, aangezien de nauwe indicator een 'vooruitlopende' indicator is, deze een maatstaf voor bezwaarde activa hanteert die hoger ligt dan de werkelijke waarde van de activa die momenteel bezwaard zijn. Een waarde van minder dan 100 % voor deze indicator betekent bijgevolg niet noodzakelijk dat het huidige niveau van de niet-bezwaarde activa lager ligt dan de in aanmerking komende activa.

(2) Mededeling NBB_2015_18 van 9 april 2015 'Herstelplannen – Verplichtingen inzake bezwaarde activa'.

(3) De drempelwaarden in de mededeling zullen in de toekomst mogelijk worden aangepast, zowel op basis van veranderingen in de liquiditeitsreglementering, die gebruikt wordt in de definitie van de nauwe indicator voor bezwaarde activa, als op grond van mogelijke ervaringen met onterechte waarschuwingen die gepaard gaan met overschrijdingen van de huidige drempelwaarden voor de indicator.

(4) Verordening (EU) nr. 806/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 15 juli 2014 tot vaststelling van eenvormige regels en een eenvormige procedure voor de afwikkeling van kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen in het kader van een gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme en een gemeenschappelijk afwikkelingsfonds en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 1093/2010.

(5) Verordening (EU) nr. 1024/2013 van de Raad van 15 oktober 2013 waarbij aan de Europese Centrale Bank specifieke taken worden opgedragen betreffende het beleid op het gebied van het prudentieel toezicht op kredietinstellingen.

tot de afwikkeling van een instelling wordt overgegaan, en het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds. De Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad zou in de toekomst tevens instaan voor het beheer van het Europees depositoverzekeringsmechanisme, waarvan de krijtlijnen beschreven worden in kader 2.

De Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad werkt samen met de nationale afwikkelingsautoriteiten. In België werd de Bank door de organieke wet⁽¹⁾ als nationale afwikkelingsautoriteit aangewezen. In overeenstemming met de BRRD en om voor een scheiding tussen de prudentiële taken en de afwikkelingsactiviteiten te zorgen, werd bij de organieke wet een nieuw orgaan opgericht binnen de Bank, namelijk het Afwikkelingscollege, dat wordt voorgezeten door de gouverneur van de Bank. Daarnaast bestaat het Afwikkelingscollege uit de vicegouverneur, de

directeurs die verantwoordelijk zijn voor de departementen belast met het prudentieel toezicht op de banken en de beursvennootschappen, het prudentieel beleid en de financiële stabiliteit, en de afwikkeling van kredietinstellingen, de voorzitter van het directiecomité van de Federale Overheidsdienst Financiën, de leidende ambtenaar van het Afwikkelingsfonds, vier leden die door de Koning worden aangewezen bij een in Ministerraad overlegd besluit, en een door de Koning aangewezen magistraat. De voorzitter van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (Financial Services and Markets Authority, FSMA) woont de vergaderingen van het Afwikkelingscollege met raadgevende stem bij.

(1) Wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België.

Kader 13 – Naar een Europees depositoverzekeringsmechanisme

Op 24 november 2015 publiceerde de EC een ontwerp van verordening over het Europees depositoverzekeringsmechanisme (European deposit insurance mechanism, EDIS). Daarmee ligt de derde pijler van de bankenunie op tafel, naast het al bestaande eengemaakte toezicht en het eengemaakte afwikkelingsmechanisme.

Volgens het ontwerp van verordening zou EDIS geleidelijk in werking treden tussen 2017 en 2024. In een eerste fase (2017-2019) zal EDIS de nationale depositogarantiestelsels (deposit guarantee schemes, DGS) in beperkte mate herverzekeren wanneer zij een liquiditeitstekort hebben. Zo'n liquiditeitstekort doet zich voor wanneer een DGS spaarders moet vergoeden van wie de deposito's onbeschikbaar zijn geworden of wanneer een DGS moet bijspringen in de financiering van de afwikkeling van een bank. Na deze eerste liquiditeitsinterventie zal het DGS de verliezen nog kunnen beperken, bv. door subrogatie in de rechten van de spaarders in geval van faillissement. Het uiteindelijke nettoverlies zal door het DGS aan EDIS moeten worden terugbetaald, met aftrek van een beperkte bijdrage van EDIS. Om te vermijden dat een DGS minder in kas zou gaan houden dan wettelijk verplicht is op grond van de DGS-richtlijn⁽¹⁾, zal EDIS slechts een bijdrage leveren tot beloop van een percentage van de liquiditeitsbehoeften en de verliezen die het DGS zou lijden indien zij over de wettelijk vereiste fondsen beschikte. Deze hypothetische regel heeft als doel moral hazard te vermijden.

In een tweede fase (2020-2023) zal EDIS niet langer optreden als herverzekeraar, maar zal zij samen met het DGS rechtstreeks optreden als verzekeraar voor depositohouders. Het aandeel van EDIS in deze verzekeringsactiviteit zal toenemen van 20% in 2020 tot 80% in 2023, waarna EDIS vanaf 2024 de exclusieve verzekeraar voor depositohouders zal zijn. De rol van het nationaal DGS zal dan beperkt worden tot het verrichten van administratieve handelingen in naam van EDIS. Zo zal het DGS spaarders vergoeden en bijdragen van banken innen in naam van EDIS.

De zopas herziene depositogarantierichtlijn blijft behouden als materieelrechtelijk single rule book, dat door EDIS zal worden toegepast. Het dekkingsniveau blijft dus vastgesteld op € 100 000. De bijdragen van de banksector blijven ook risicogebaseerd, en het streefbedrag voor de financiering blijft gehandhaafd op 0,8% van de gewaarborgde deposito's.

(1) Richtlijn 2014/49/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 inzake de depositogarantiestelsels.

Het koninklijk besluit van 22 februari 2015⁽¹⁾ legt de werkwijze van het Afwikkelingscollege vast. Dit besluit bepaalt dat het Afwikkelingscollege minstens vier keer per jaar bijeen dient te komen, alsook telkens de omstandigheden dit vereisen. Het besluit legt tevens de regels voor de besluitvorming vast, waaronder de quorumvereisten. Tot slot bepaalt het besluit ook de voorwaarden voor informatie-uitwisseling door het Afwikkelingscollege, binnen de Bank en met derden.

Het besluit tot benoeming van de leden van het Afwikkelingscollege werd op 10 april goedgekeurd, waardoor de eerste vergadering van het College tijdens het tweede kwartaal van het jaar kon worden georganiseerd. In de loop van 2015 is het Afwikkelingscollege dus twee keer bijeengekomen en heeft het bovendien drie keer een besluit genomen via een schriftelijke procedure.

2.2.2 Wettelijk kader

Het grootste deel van de omzetting van de BRRD werd in 2014 uitgevoerd, met de goedkeuring van de bankwet. Bepaalde elementen konden op dat moment niet in Belgisch recht worden omgezet, doordat de bankwet vóór de voltooiing van de BRRD werd goedgekeurd. Deze elementen moesten derhalve op een later tijdstip worden omgezet. Sommige bepalingen van de bankwet machtigen de Koning echter om de omzetting van de richtlijn op een aantal gebieden te voltooien. Het gaat onder andere om elementen die verband houden met de interne versterking (bail-in), de behandeling van groepen en de relaties tussen de autoriteiten en derde landen.

Het koninklijk besluit van 18 december 2015⁽²⁾ bevat de bepalingen die het instrument van interne versterking in het Belgische recht invoeren. Deze bepalingen verzekeren de getrouwe omzetting van de bail-in-regeling waarin de BRRD voorziet. Aan de hand van interne versterking kunnen de aandeelhouders en schuldeisers van de instelling in afwikkeling bij de financiering van de instelling worden betrokken door hen alle of een deel van de verliezen te doen dragen die zij zouden hebben geleden indien de instelling ingevolge een normale insolventieprocedure, volgens het Belgische faillissementsrecht, was vereffend. De werkingssfeer van deze regeling wordt afgebakend in de BRRD, die voorziet in de uitsluiting van bepaalde

schuldeisers (zoals de depositanten die gedekt zijn door de depositogarantie, d.w.z. tot € 100 000, of de schuldeisers die over een zekerheidsrecht beschikken). Deze bepalingen zullen moeten worden toegepast door het Afwikkelingscollege wanneer dit als enige bevoegd is, maar ook, als aanvulling op de GAM-bepalingen, door de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad, voor de kredietinstellingen naar Belgisch recht waarvoor deze raad bevoegd is.

Aangezien de omzetting van de BRRD via de bankwet zich toespitst op individuele kredietinstellingen, behandelt deze noch de aspecten die verband houden met de problematiek van de groepen, noch de aspecten van internationale samenwerking. De omzetting van deze aspecten van de BRRD werd voltooid bij koninklijk besluit van 26 december 2015⁽³⁾.

De omzetting van de BRRD zal volledig zijn afgerond wanneer de bepalingen betreffende de afwikkelingsfinancieringsregelingen omgezet zullen zijn in Belgisch recht en het toepassingsgebied van de omgezette bepalingen uitgebreid zal zijn tot beleggingsondernemingen.

2.2.3 Overgangsafwikkelingsplannen

Aangezien 2015 als een overgangsjaar kan worden beschouwd, heeft de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad elk van de nationale afwikkelingsautoriteiten binnen de bankenunie – waaronder de Bank – verzocht drie overgangsafwikkelingsplannen te ontwikkelen die elk bedoeld zijn voor een groep waarvoor de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad bevoegd is. Deze overgangsafwikkelingsplannen vormen een eerste aanzet voor de uitwerking in 2016 van afwikkelingsplannen in overeenstemming met de BRRD.

Een afwikkelingsplan bestaat uit verscheidene delen. Ten eerste wordt de betrokken instelling of groep beschreven en geanalyseerd, en wordt er een reeks gegevens opgesomd op basis waarvan de kritieke activiteiten van deze instelling of groep kunnen worden beoordeeld, alsook de wijze waarop ze afhankelijk zijn van of verweven zijn met andere interne en externe functies. De handhaving van deze kritieke functies tijdens een afwikkeling vormt een van de doelstellingen van de afwikkelingsprocedure. In elk afwikkelingsplan wordt ook een afwikkelingsstrategie beschreven waaraan de voorkeur wordt gegeven. De bevoorrechte afwikkelingsstrategie identificeert de entiteit of entiteiten (gedefinieerd als de toegangspunten van de afwikkelingsstrategie) die de afwikkelingsverliezen zullen opvangen en legt de lijnen vast volgens welke de instelling of de groep zou kunnen worden geherstructureerd

(1) Koninklijk besluit van 22 februari 2015 tot vaststelling van de regels voor de organisatie en de werking van het Afwikkelingscollege, de voorwaarden voor de uitwisseling van informatie tussen het Afwikkelingscollege en derden en de maatregelen die moeten worden genomen om belangenconflicten te voorkomen.

(2) Koninklijk besluit van 18 december 2015 tot wijziging van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op kredietinstellingen.

(3) Koninklijk besluit van 26 december 2015 tot wijziging van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op kredietinstellingen wat het herstel en de afwikkeling van groepen betreft.

teneinde haar levensvatbaarheid te herstellen of de gezonde activiteiten te scheiden van de probleemactiviteiten, of met het oog op gedeeltelijke of volledige liquidatie. In dit verband behandelt het afwikkelingsplan ook de operationele continuïteit en de aspecten in verband met communicatie. Tot slot wordt de afwikkelbaarheid beoordeeld.

Om deze plannen op te stellen heeft de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad voor zes verschillende Europese bankgroepen pilootprojecten opgezet van interne afwikkelingsteams, die bestaan uit leden van de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad en personeelsleden van de nationale afwikkelingsautoriteiten. Elk intern afwikkelingsteam beoogt een afwikkelingsplan op te stellen voor de betrokken bankgroep. De Bank heeft aan twee van deze pilootprojecten deelgenomen.

Een van de instrumenten die ter beschikking staan van de afwikkelingsautoriteiten en die in het afwikkelingsplan moeten worden vastgelegd, is het niveau van het minimumvereiste voor eigen vermogen en voor passiva die voor interne versterking in aanmerking komen (minimum requirement for own funds and eligible liabilities, MREL). Krachtens de BRRD dienen alle kredietinstellingen en hun moederondernemingen immers een bepaald niveau van passiva te handhaven waarop interne versterking kan worden toegepast. Het gaat daarbij om eigenvermogensinstrumenten, mits deze volgestort zouden zijn en een looptijd van meer dan een jaar zouden hebben, maar ook om bepaalde passiva van bepaalde chirografaire schuldeisers met een looptijd van meer dan een jaar. In de richtlijn wordt het bedrag van het vereiste echter niet vastgesteld; dat moet per geval worden bepaald.

Teneinde de wijze waarop het MREL-niveau wordt bepaald, te omkaderen en op technisch niveau te harmoniseren, heeft de EBA op 3 juli 2015 een ontwerp van technische reguleringsnormen goedgekeurd voor de vaststelling van de methodologie om het niveau van dit vereiste te bepalen. Het ontwerp van technische reguleringsnormen splitst het niveau van het MREL-vereiste op in twee cumulatieve onderdelen. Het eerste is het bedrag dat nodig is om de verliezen op te vangen die ervoor gezorgd hebben dat de instelling of groep in een afwikkelingssituatie is beland. Dit bedrag wordt bepaald op basis van de prudentiële eigenvermogensvereisten. Het tweede is het bedrag dat nodig is om de instelling of groep tijdens de afwikkelingsprocedure te herkapitaliseren. Dit bedrag, dat ook is gebaseerd op de prudentiële eigenvermogensvereisten, kan bijvoorbeeld neerwaarts worden aangepast, als vaststaat dat de instelling of groep via een normale faillissementsprocedure kan worden vereffend en bijgevolg niet moet worden geherkapitaliseerd, of als

slechts een deel van de activiteiten tijdens de afwikkeling moet worden gehandhaafd. Het kan ook opwaarts worden bijgesteld, als vaststaat dat het niveau van eigen vermogen dat nodig is om het vertrouwen van de markten te herstellen na een afwikkelingsprocedure, de prudentiële vereisten zou kunnen overschrijden.

Het individueel MREL-niveau werd in 2015 niet bepaald door de Afwikkelingsraad of de Bank voor de instellingen naar Belgisch recht waarvoor ze respectievelijk bevoegd zijn, aangezien er in 2015 geen enkel afwikkelingsplan formeel werd goedgekeurd door de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad. Dit vereiste zal in 2016 geleidelijk individueel worden vastgesteld in het kader van de voltooiing van de afwikkelingsplannen.

Naast de vereisten die eigen zijn aan het Europese kader, heeft de FSB ook de modaliteiten vastgesteld van zijn vereiste voor het totale verliesabsorptievermogen (total loss-absorbing capacity, TLAC), die op 9 november 2015⁽¹⁾ werden bekendgemaakt. Dit vereiste heeft enkel betrekking op G-SIBs en geldt bijgevolg niet voor het gehele toepassingsgebied van de BRRD. In tegenstelling tot het MREL is het door de FSB vastgestelde TLAC-vereiste gebaseerd op de vastlegging van een minimumdrempel. Het TLAC-vereiste wordt immers vastgelegd op 16% van de risicogewogen activa vanaf 2019 en 18% vanaf 2022, of als dit vereiste hoger ligt, op 6% van de noemer van de hefboomratio vanaf 2019 of 6,75% vanaf 2022. Aan dit vereiste dient hoofdzakelijk te worden voldaan met achtergestelde passiva, ongeacht of de achterstelling wettelijk, contractueel of structureel is. Ten minste een derde van het vereiste moet worden gedekt met schuldinstrumenten. De FSB bepaalt ook dat een deel van het verliesabsorptievermogen vooraf geplaatst wordt bij de entiteiten van de groep die als materieel worden beschouwd.

In dat kader hebben een aantal lidstaten, om de tenuitvoerlegging van de TLAC-regeling voor achterstelling te vergemakkelijken, de voor de faillissementsregeling geldende hiërarchie van schuldeisers gewijzigd, en dit teneinde ervoor te zorgen dat bepaalde aan interne versterking onderworpen passiva worden achtergesteld ten opzichte van andere passiva waarvan de bijdrage aan de interne versterking problematischer zou zijn. Zo heeft Duitsland in november 2015 een stelsel aangenomen waarbij de houders van door een kredietinstelling uitgegeven obligaties in de hiërarchie van schuldeisers achter de overige chirografaire schuldeisers van die instelling

(1) Financial Stability Board (2015), Principles on Loss-absorbing and Recapitalisation Capacity of G-SIBs in Resolution, Total Loss-absorbing Capacity (TLAC) Term Sheet, 9 November.

komen. In december 2015 kondigde ook Frankrijk een ontwerphervorming van de hiërarchie van schuldeisers aan, teneinde de chirograifaire schuldeisers in verschillende categorieën in te delen. Deze hervorming zou de uitgifte mogelijk maken van schuldbewijzen van een nieuwe chirograifaire categorie, tussen de achtergestelde instrumenten en de categorie van de preferente chirograifaire passiva-instrumenten.

Het koninklijk besluit tot omzetting van de regeling voor interne versterking naar Belgisch recht bevat geen wijzigingen in de hiërarchie van schuldeisers die in een afwikkelingsprocedure van toepassing is. Naar aanleiding van de in bepaalde lidstaten goedgekeurde of aangekondigde ontwerpen, heeft de Europese Commissie besloten na te gaan in hoeverre het wenselijk is dat ze in de Europese Unie een gemeenschappelijke regeling uitwerkt. De positie van België zou kunnen veranderen, afhankelijk van de conclusies van de Europese Commissie en de in de andere lidstaten ingevoerde wetswijzigingen.

2.2.4 Bijdrage aan het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds

De BRRD bepaalt dat tegen 1 januari 2015 in elke lidstaat een nationaal afwikkelingsfonds moet zijn opgericht. Dit fonds, dat voorgefinancierd wordt door de heffing van bijdragen bij kredietinstellingen en beleggingsondernemingen, zou uiterlijk op 31 december 2024 een streefniveau van minstens 1% van het totale bedrag van de gedekte deposito's moeten halen.

Krachtens de GAM-verordening wordt op 1 januari 2016 het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds opgericht binnen de bankenunie. Dit fonds vervangt de nationale afwikkelingsfondsen voor de kredietinstellingen en de beleggingsondernemingen die onder deze verordening vallen. Het streefniveau van het fonds is vastgesteld op

ten minste 1% van het totale bedrag van de gedekte deposito's van de relevante instellingen waaraan een vergunning is verleend in de bankenunie (d.w.z. bijna € 55 miljard). Het fonds dient binnen een termijn van 8 jaar te worden aangelegd.

In 2015 waren de nationale afwikkelingsautoriteiten bevoegd voor de heffing van de bijdragen aan het afwikkelingsfonds. Vanaf 2016 zal de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad deze verantwoordelijkheid op zich nemen, in samenwerking met de nationale afwikkelingsautoriteiten.

De berekeningswijze van de bijdragen aan het afwikkelingsfonds wordt vastgelegd door Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/63⁽¹⁾. Teneinde de tenuitvoerlegging van die verordening in België te verduidelijken, heeft het Afwikkelingscollege op 23 november 2015 een circulaire goedgekeurd⁽²⁾. Deze circulaire verduidelijkt de definities van de Gedelegeerde Verordening van de Commissie en de voor de toepassing daarvan gehanteerde hypothesen en methodes.

Na de goedkeuring van deze circulaire werden de verschillende kredietinstellingen en beleggingsondernemingen die bijdrageplichtig zijn aan het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds door het Afwikkelingscollege in kennis gesteld van de bijdrage die ze in 2015 moesten betalen. Deze bijdragen werden betaald aan het nationaal Afwikkelingsfonds dat ze, overeenkomstig de intergouvernementele overeenkomst betreffende de overdracht en mutualisatie van de bijdragen aan het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds, uiterlijk op 31 januari 2016 zal overmaken aan het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds. De bijdragen die in 2015 zijn geïnd en die overgedragen zijn aan het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds, zullen door de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad worden afgetrokken van het bedrag dat door elke instelling is verschuldigd.

(1) Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/63 van de Commissie van 21 oktober 2014 tot aanvulling van Richtlijn 2014/59/EU van het Europees Parlement en de Raad van wat de vooraf te betalen bijdragen aan afwikkelingsfinancieringsregelingen betreft.

(2) Circulaire NBB_2015_28 van het Afwikkelingscollege van de Nationale Bank van België over de berekening en inning van de voor 2015 verschuldigde bedragen aan het Afwikkelingsfonds.

3. Verzekeringsondernemingen

De werkzaamheden betreffende herstel- en afwikkelingsplannen voor de verzekeringssector bevinden zich op Europees vlak op dit ogenblik nog in de ontwikkelingsfase. De belangrijkste referentiedocumenten zijn afkomstig van de FSB en de Internationale Vereniging van Verzekeringstoezichthouders (International Association of Insurance Supervisors, IAIS), die door de FSB is belast met de uitwerking van de beleidsmaatregelen op dit gebied. Op het niveau van de FSB betreft het de identificatie van de mondiaal systeemrelevante verzekeraars (G-SII's), die in juli 2013 werd uitgevoerd en in oktober 2015 werd bijgewerkt, en het in oktober 2014 gepubliceerde document 'Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions'. Op het niveau van de IAIS gaat het om het document 'Developing Effective Resolution Strategies and Plans for Systemically Important Insurers' (waarover sedert november 2015 een consultatie aan de gang is). Wat België betreft, kan de Bank, op grond van de Solvabiliteit II-wet, aan bepaalde ondernemingen een herstelplan opleggen, zie hiervoor paragraaf 5.1.2 van het hoofdstuk Verzekeringen.

Tegen die achtergrond en parallel met deze werkzaamheden heeft de Bank, als prudentieel toezichthouder voor een grote verzekeringsonderneming naar Belgisch recht die deel uitmaakt van een groep die als G-SII werd gekwalificeerd (besluit van juli 2013 van de FSB in samenwerking met de IAIS en de betrokken nationale autoriteiten), deelgenomen aan de werkzaamheden van een Crisis Management Group (CMG) die begin 2014 werd gevormd onder leiding van de Autorité de Contrôle Prudentiel et de Résolution (de Franse prudentiële toezichthouder).

De belangrijkste taken van deze CMG zijn :

- de validatie van een Systemic Risk Management Plan, een document waarin wordt aangegeven waarom de groep in kwestie als G-SII wordt beschouwd en hoe de groep die systeemrisico's beheert;

- de validatie van een groepsherstelplan waarin met name extreme stressscenario's, welbepaalde drempelwaarden en herstelopties zijn opgenomen;
- de validatie van een Liquidity Risk Management Plan waarin de maatregelen worden beschreven om een liquiditeitsprobleem binnen de groep aan te pakken;
- de vaststelling van een afwikkelingsstrategie voor de betrokken groep en de opstelling van het groepsafwikkelingsplan;
- de uitvoering van een Resolvability Assessment om de afwikkelbaarheid van de groep te beoordelen.
- op langere termijn, de invoering van de toekomstige extra kapitaalvereisten voor de niet-traditionele of niet-verzekeringsactiviteiten, die Higher loss absorbency requirements (HLA) worden genoemd.

De belangrijkste thema's die in het kader van die CMG werden besproken, hebben betrekking op de analyse van het groepsherstelplan (opgesteld door de betrokken groep). Een van de discussiepunten was de vaststelling van de Critical Functions (functies waarvan de plotse onderbreking de reële economie en de financiële stabiliteit zou kunnen verstoren). Op dit ogenblik zijn twee bedrijfstakken geïdentificeerd als 'gevoelig' vanuit economisch en sociaal oogpunt (de tak arbeidsongevallen en tak 21). Een ander onderwerp van discussie was de identificatie van de Critical Shared Services (binnen een groep gedeelde diensten die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van kritieke functies). De werkzaamheden werden aangevat met de identificatie van een geheel van diensten die dit kenmerk hebben. Het gaat daarbij voornamelijk om financiële diensten (thesauriediensten, handelsactiviteiten, activa-beheer, herverzekering, enz.) en operationele diensten (IT-infrastructuur, personeelsbeheer, enz.).

Wat de vaststelling van de afwikkelingsstrategie en de uitwerking van een groepsafwikkelingsplan betreft, zijn besprekingen aan de gang over de selectie van een

strategie: TopCo (organisatie van de afwikkeling op het niveau van de holding aan de top van de piramide) of OpCo (organisatie van de afwikkeling op het niveau van de operationele vennootschappen). Het ontwerpafwikkelingsplan bestaat uit twee delen: het eerste deel heeft betrekking op de uiteindelijke moederonderneming op het niveau van de groep en op de transversale kwesties, terwijl het tweede deel de mogelijkheden tot herstel voor de betrokken lokale entiteiten betreft. Voor de Belgische verzekeringsonderneming werden twee scenario's onderzocht: wanbetaling van de uiteindelijke

moederonderneming op het niveau van de groep en wanbetaling van de entiteit naar Belgische recht. In beide gevallen werden verschillende afwikkelingsinstrumenten overwogen: enerzijds stabiliserings- of herstructureringsinstrumenten (verkoop of overdracht van aandelen aan een derde of een overbruggingsinstelling (bridge institution), verkoop of overdracht van verzekeringsportefeuilles of een groep van activiteiten of algemeenheid van goederen, herkapitalisatie), en anderzijds instrumenten voor de afbouw van de activiteiten of voor ordelijke vereffening (run-off) en vrijwillige of gerechtelijke vereffening.

4. Financiëlemarktinfrastructuren

Naar aanleiding van de publicatie van de richtsnoeren met betrekking tot het herstel van financiëlemarktinfrastructuren (FMI's) in het rapport van het Committee on Payments and Market Infrastructures – International Organisation of Securities Commissions (CPMI-IOSCO)⁽¹⁾, heeft de Bank een mededeling gepubliceerd ter verduidelijking van de vereisten voor herstelplannen van FMI's⁽²⁾. Sommige FMI's, zoals Euroclear Bank, hebben eveneens een bankstatuut en vielen al onder de vereisten voor herstelplannen voor banken zoals hierboven beschreven. Voor FMI's zonder bankstatuut bestonden er nog geen gedetailleerde vereisten voor herstelplannen. De mededeling voor FMI's is gebaseerd op deze over herstelplannen voor banken⁽³⁾, die aangepast is aan de specifieke kenmerken van FMI's. De belangrijkste verschillen met de mededeling voor banken betreffen de modules 'governance' en 'strategische analyse'. Verder werden in de mededeling voor FMI's twee extra modules opgenomen, namelijk 'structurele zwakheden' en 'afhankelijkheden tussen FMI's', en werd voorzien in de mogelijkheid om informatie uit het herstelplan van een grensoverschrijdende marktinfrastructuur te delen met andere belanghebbende autoriteiten.

Wat de governance betreft, dienen FMI's een beschrijving toe te voegen van de raadpleging van de stakeholders (zoals participanten of verbonden FMI's). Aangezien een FMI-herstelplan ook de toewijzing van verliezen aan derden kan omvatten, is het belangrijk dat diegenen die de

verliezen zullen dragen, geraadpleegd worden tijdens de ontwikkeling en uitvoering van het plan. Anderzijds werden de vereisten die verband houden met retaildeposito's, die FMI's niet hebben, weggelaten.

In de module 'strategische analyse' werd de definitie van kritische functies uitgebreid met functies die noodzakelijk zijn voor de goede werking van betaal-, clearing- en vereffeningssystemen. Bij de identificatie van de kritische functies moeten ook de betrokken autoriteiten en stakeholders geconsulteerd worden. Voor groepen moet het plan tevens een beschrijving bevatten van de financiële, operationele en juridische afhankelijkheden tussen de verschillende juridische entiteiten binnen de groep. Wat de stressscenario's betreft, moeten FMI's naast kapitaal- en liquiditeitschokken ook de ophoping van bedrijfsverliezen opnemen. FMI's halen immers het grootste gedeelte van hun inkomsten uit transactie- en bewaringsvergoedingen. Naast klassieke herstelinstrumenten zoals herkapitalisatie of toegang tot liquiditeitsbronnen, moeten FMI's ook de instrumenten opnemen die specifiek zijn voor hen. Ze moeten voldoende financiële middelen hebben om verliezen op te vangen (zoals eigen vermogen of een garantiefonds waarin geld van deelnemers wordt samengebracht). Deze middelen moeten voorgefinancierd zijn, wat wil zeggen dat de FMI al over het geld moet beschikken vooraleer de verliezen zich voordoen. Het herstelplan moet voorzien in instrumenten om deze financiële middelen terug aan te vullen wanneer de buffers uitgeput zijn. Andere specifieke herstelinstrumenten zijn verzekeringen of schadeloosstellingsovereenkomsten, die verliezen als gevolg van algemene bedrijfs-, bewaargevings- en investeringsrisico's helpen compenseren. Centrale effectenbehaarinstellingen (central securities depositories, CSD's) moeten ook de geschiktheid analyseren van instrumenten om verliezen toe te wijzen aan participanten en van instrumenten om kritieke functies en/of intellectuele

(1) Recovery of Financial Market Infrastructures, Bank for International Settlements and International Organization of Securities Commissions (October 2014).

(2) Mededeling NBB_2015_22 van 23 juli 2015 'Herstelplannen – Specifieke richtlijnen voor Belgische kredietinstellingen en Belgische moederondernemingen van kredietinstellingen die eveneens het wettelijk statuut hebben van centrale effectendepositaris of met een vereffeninginstelling gelijkgestelde instelling en voor Belgische centrale effectendepositarissen die niet het wettelijk statuut hebben van kredietinstelling'.

(3) Mededeling NBB_2015_17 van 8 april 2015, 'Herstelplannen – Richtsnoeren voor kredietinstellingen'.

eigendomsrechten te verplaatsen van een entiteit in herstel naar een andere levensvatbare entiteit van de groep. FMI's moeten niet enkel de impact van de herstelinstrumenten op kapitaal, liquiditeit en winstgevendheid beoordelen, maar ook op de levering van kritische diensten of op andere entiteiten van de groep. Ze dienen tevens de geschiktheid van elk herstelinstrument na te gaan aan de hand van vijf specifieke kenmerken:

- Volledigheid: de reeks herstelinstrumenten moet volledig bepalen hoe de instelling haar kritieke functies verder zou moeten uitoefenen in alle relevante scenario's.
- Effectiviteit: elk instrument moet betrouwbaar zijn en een sterke juridische basis hebben.

- Transparantie, meetbaarheid, beheersbaarheid en controleerbaarheid: de instrumenten moeten transparant zijn en zo ontworpen zijn dat diegenen die verliezen en liquiditeitstekorten zouden kunnen lijden, hun potentiële verliezen en liquiditeitstekorten kunnen meten, beheersen en controleren.
- Geschikte stimulansen creëren voor de deelnemers van de instelling en andere relevante stakeholders om de hoeveelheid risico die ze veroorzaken of ondergaan in het systeem te controleren en om het risicobeheer van de instelling te evalueren.
- Negatieve impact op participanten en het financieel systeem in het algemeen tot een minimum beperken.

C. Banken

1. Inleiding

Het verslagjaar was het eerste volledige werkingsjaar van het GTM. Dit betekent concreet dat zeven Belgische bankengroepen, die op basis van de criteria van de GTM-verordening als belangrijk worden beschouwd, onder rechtstreeks toezicht van de ECB komen te staan: AXA Bank Europe, Argenta, KBC Group, Belfius Bank, Dexia, Bank of New York Mellon en Bank Degroof Petercam (de vroegere Bank Degroof). Laatstgenoemde werd tijdens het verslagjaar aan een alomvattende beoordeling onderworpen. De Belgische dochters en bijkantoren van bankengroepen die in andere GTM-landen zijn gevestigd, hebben dezelfde kwalificatie als de bankgroep waartoe ze behoren. Zo worden onder meer BNP Paribas Fortis en ING België als belangrijk beschouwd.

Voor het eerst werd een programma voor onderzoek door de toezichthouder (supervisory examination programme, SEP) opgemaakt en uitgevoerd en werd de governance van de kredietinstellingen aan een thematische en horizontale analyse onderworpen. Deze aspecten van het nieuwe toezicht, alsook de in het kader van het GTM uitgevoerde inspecties, worden toegelicht in paragraaf 2.

Het ECB besteedde bijzondere aandacht aan het uniformiseren van de modaliteiten voor het prudentieel toezicht. De werkzaamheden hadden vooreerst betrekking op de procedures voor prudentiële toetsing en evaluatie (Supervisory Review and Evaluation Process, SREP) en mondden uit in het vastleggen van de aanvullende eigenvermogensvereisten voor de individuele instellingen, de zogenaamde pijler 2-vereisten. Het tweede domein betrof de harmonisatie van de opties en nationale discreties.

Beide aspecten, alsook de andere harmonisatiewerkzaamheden van kwantitatieve en kwalitatieve aard, worden besproken in paragraaf 3.

Bij de harmonisatie van toezichtspraktijken en -reggeving dient het evenredigheidsbeginsel in acht genomen te worden. Naast deze uitdaging, is in het GTM de goede samenwerking en het wederzijds vertrouwen tussen de nationale autoriteiten en de ECB van cruciaal belang voor een kwalitatief hoogstaand toezicht. Bovendien is het aangewezen om gebruik te maken van de expertise van de nationale autoriteiten bij de uitoefening van het toezicht. Ten slotte mag de ontwikkeling van de procedures, die in de aanvangsfase van het GTM onvermijdelijk is en veel aandacht opeist, niet ten koste gaan van de regelmatige analyse van de risico's. Daarbij is het belangrijk om het toezicht op geconsolideerd niveau aan te vullen met meer granulaire analyses van belangrijke dochterondernemingen van grote bankengroepen.

Het vernieuwde microprudentiële toezicht werd ingevoerd tegen de achtergrond van een verdere uitvoering en ontwikkeling van de internationale en nationale regelgeving (besproken in respectievelijk paragraaf 4.1 en 4.2 van dit hoofdstuk) en van de werkzaamheden met betrekking tot de kwantitatieve en kwalitatieve informatie die de kredietinstellingen periodiek dienen te verstrekken aan de bevoegde autoriteiten (paragraaf 4.3). Tijdens het verslagjaar werd tevens de nodige aandacht besteed aan de governance van de kredietinstellingen, wat onder meer tot uiting kwam in de ontwikkeling van een governance-handboek en een nieuwe uitgebreide horizontale analyse van de naleving van de regels met betrekking tot het beloningsbeleid, zoals toegelicht in paragraaf 4.4.

2. Cartografie van de sector en operationele aspecten

2.1 Verloop van de populatie

Het Belgische bankenlandschap is ook in 2015 relatief stabiel gebleven, met een lichte daling van het aantal bijkantoren. Bij de beleggingsondernemingen zijn geen wijzigingen opgetreden.

Naast de schrapping van een Belgische bank wegens stopzetting van haar activiteiten, werd voor het eerst in jaren een nieuwe Belgische bank ingeschreven, namelijk MeDirect Bank NV. Deze nieuwe bank is het resultaat

van de omvorming van het Belgisch bijkantoor van Mediterranean Bank, een kredietinstelling naar Maltees recht, tot een volwaardige kredietinstelling naar Belgisch recht. Hoewel deze nieuwe kredietinstelling op het ogenblik van de verlening van de vergunning nog als een minder belangrijke kredietinstelling werd beschouwd, wordt ze vanaf 2016 ingedeeld in de categorie van de belangrijke kredietinstellingen, omdat de bankgroep waarvan ze deel uitmaakt als gevolg van een overname, op basis van de GTM-criteria een belangrijke instelling wordt. Daardoor zal de Belgische dochter samen met de Maltese moederonderneming en andere groepsentiteiten die over een vergunning beschikken, voortaan onder rechtstreeks toezicht van de ECB staan en zal de Bank toetreden tot het joint supervisory team (JST) dat hiertoe in het kader van het GTM wordt opgericht.

In 2015 kwalificeerde de ECB ook de Belgische Bank Degroof Petercam (de vroegere Bank Degroof), omwille van haar grensoverschrijdende activiteiten, als een belangrijke instelling. Zij onderwierp de bank overeenkomstig de GTM-regels aan een alomvattende beoordeling van haar financiële situatie, bestaande uit een activakwaliteitsbeoordeling (asset quality review, AQR) en een stresstest. Deze oefening bracht geen solvabiliteitsproblemen aan het licht, maar bood de gelegenheid om de specifieke kenmerken van de kredietverlening van deze instelling, die vooral gespecialiseerd is in discretionair vermogensbeheer, in het licht van de algemene GTM-methodologie te beoordelen. Met de bevindingen van deze beoordeling zal rekening worden gehouden in het kader van het lopende toezicht.

In de tabel wordt een overzicht gegeven van de Belgische populatie van kredietinstellingen naar Belgisch recht zonder de bijkantoren, opgedeeld op basis van de classificatiecriteria van de GTM-verordening.

TABEL 2 VERLOOP VAN HET AANTAL ONDER TOEZICHT STAANDE INSTELLINGEN

	31-12-2014	31-12-2015
Kredietinstellingen	119	116
Naar Belgisch recht	37	37
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	56	52
Bijkantoren naar buitenlands recht van buiten de EER	10	10
Financiële holdings	6	7
Financiële dienstengroepen	4	4
Andere financiële instellingen ⁽¹⁾	6	6
Beleggingsondernemingen	34	34
Naar Belgisch recht	20	20
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	12	12
Financiële holdings	2	2

Bron: NBB.

(1) Gespecialiseerde dochters van kredietinstellingen en kredietinstellingen die aangesloten zijn bij een centrale instelling waarmee zij een federatie vormen.

TABEL 3

KREDIETINSTELLINGEN NAAR BELGISCH RECHT VOLGENS DE CLASSIFICATIECRITERIA VAN HET GTM

Belangrijke instellingen	Minder belangrijke instellingen (7,0 %)
Met Belgische moeder (54,7 %)	Byblos Bank Europe
Argenta	CKV
AXA Bank Europe	CPH
Belfius	Crelan (Crelan, Europabank, Keytrade)
Degroof Petercam	Dierickx, Leys & C°
Dexia	ENI
KBC (KBC Bank, CBC)	Euroclear
Met niet-Belgische GTM-moeder (35,3 %)	Finaxis (ABK, Delen, Van Breda)
BNP Paribas (BNP Paribas Fortis, bpost bank)	Nagelmackers
Crédit Mutuel (Beobank, BKCP, Banque Transatlantique)	Optima Bank
ING (ING Belgium, Record)	Shizuoka Bank
Banca Monte Paschi Belgio	United Taiwan Bank
MeDirect (2016)	van de Put & C°
PuilaetcoDewaay Private Bankers	VDK Spaarbank
Santander	
Société Générale Private Banking	
Met niet-GTM-niet-EER moeder (3,0 %)	
Bank of New York Mellon	

Bron: NBB.

De cijfers die tussen haakjes worden vermeld, zijn de marktaandelen berekend op basis van de geconsolideerde balanstotalen.

2.2 Toezichtsprogramma

Sedert de inwerkingtreding van het GTM wordt een belangrijk deel van de banktoezichtstaken van de Bank, met name wat betreft de Belgische kredietinstellingen die als belangrijk worden beschouwd, gedeeld met de ECB. Het GTM voorziet in de nauwe samenwerking tussen deze laatste en de Nationale Bevoegde Autoriteiten (NBA's), en in dat kader werden voor elke belangrijke Belgische bankgroep JST's opgericht.

In 2015 voerden die JST's voor het eerst een SEP uit dat op het niveau van de ECB werd opgesteld en dat reeds eind 2014 werd goedgekeurd door de Raad van Toezicht. Hoewel dit programma zo ontworpen is dat het op alle grote Europese bankgroepen kan worden toegepast, werd het vertaald in een individueel programma voor elke kredietinstelling, om rekening te houden met de omvang en specifieke kenmerken van de instelling en met de algemene risicoscore die haar in 2014 werd toegekend na de alomvattende beoordeling waaraan ze in datzelfde jaar werd onderworpen.

Het SEP omvat verschillende soorten taken, waarvan de frequentie en de omvang afhangt van de hierboven

vermelde elementen. Het gaat onder andere om de opstelling van periodieke follow-upverslagen per type bankrisico, de organisatie van gesprekken met de leiders en vertegenwoordigers van de sleutelfuncties van de kredietinstelling, de organisatie van grondige thematische toetsingen die gelijktijdig worden uitgevoerd bij alle instellingen die rechtstreeks onder het toezicht van de ECB staan, ... Al deze taken dragen bij tot de jaarlijkse risicobeoordeling en tot de beoordeling van het feit of de solvabiliteits- en liquiditeitspositie van de instelling toereikend is.

De tenuitvoerlegging van dit eerste SEP op Europese schaal vereiste uiteraard aanpassingen, zowel op het niveau van de ECB als van de Bank, naarmate de aanloopproblemen tijdens de proeffase opdoken. Het ging meestal om de ontwikkeling van de methodologieën en de aanpassing van de processen aan de lokale vereisten en specifieke kenmerken. In België bijvoorbeeld wordt een belangrijke plaats ingenomen door het toezicht op de belangrijke dochterondernemingen van grote bankgroepen die onderworpen zijn aan een toezicht op geconsolideerde basis. Dit werd uitvoerig besproken binnen de verschillende netwerken van deskundigen en binnen de JST's. Bovendien vereiste de tenuitvoerlegging van individuele

toezichtsprogramma's per instelling een gecoördineerde aanpak, om zowel de continuïteit als de coherentie van de prudentiële benaderingen op nationaal niveau te waarborgen. Om het succes van het GTM en de handhaving van de vruchtbare samenwerking tussen de NBA's en de ECB te garanderen, heeft de Bank de operationele tenuitvoerlegging van de matrixorganisatie nauwgezet gevolgd en zal zij dit blijven doen. Deze organisatie houdt in dat er functionele banden bestaan tussen de lokale teams en de ECB, terwijl de bestaande hiërarchische banden met de Bank worden behouden.

Wat de minder belangrijke banken betreft, staat de Bank op de eerste lijn voor de uitvoering van het toezichtsprogramma. Omdat de ECB ook voor deze banken de eindverantwoordelijkheid draagt, volgt het GTM deze lokale en gespecialiseerde banken in tweede lijn op en maakt het met de nationale toezichthouders afspraken om dit toezicht zoveel mogelijk op dezelfde leest te schoeien. Bovendien maakt de Bank bij de ontwikkeling van haar toezichtsinstrumenten voor deze groep kredietinstellingen telkens de afweging of deze instrumenten al bestaan bij de ECB (bijvoorbeeld voor het toezicht op de belangrijke instellingen) en of deze met de nodige proportionaliteit toepasbaar zijn op de kleinere lokale en gespecialiseerde instellingen. De Bank streeft hiermee een efficiënte inzet van de middelen na en wil tevens vermijden dat er een kloof ontstaat tussen de toezichtspraktijken en -instrumenten die gehanteerd worden voor belangrijke instellingen en die welke gehanteerd worden voor de minder belangrijke instellingen.

2.3 Governance en geschiktheidstoetsing

Met de nieuwe bankwet heeft het toezicht van de Bank op alle aspecten die verband houden met de bankvergunning, in het bijzonder de toetsing van de deskundigheid en de professionele betrouwbaarheid van de bankleiders en de verantwoordelijken van de sleutelfuncties zoals audit, risk, compliance (fit & proper toetsing), enerzijds, en de beoordeling van kandidaat-verwerfers in geval van wijzigingen in de kapitaalstructuur, anderzijds, nog aan belang gewonnen.

Hoewel de eindbeslissing sedert de invoering van het GTM voor een deel van de instellingen op het niveau van de ECB wordt genomen, voeren de Bank en de ECB deze analyse gezamenlijk uit, waarbij de Bank in eerste instantie let op de naleving van de specifieke accenten die de Belgische wetgever bij de omzetting van de CRD IV in de bankwet heeft opgenomen.

De geschiktheidstoetsing gebeurt aan de hand van de criteria en procedures die vastgesteld zijn in de Belgische regelgeving, namelijk de bankwet en de bij circulaire⁽¹⁾ vastgelegde krachtlijnen, alsook van de aandachtspunten die voortvloeien uit de samenwerking met de ECB. Wat meer bepaald de toetsing van de deskundigheid van de kandidaten betreft, wordt veel aandacht besteed aan de opleidingsprogramma's waarin de instellingen voorzien om de kandidaten nadere informatie te bezorgen over de instelling in kwestie, dan wel, waar nodig, hun technische kennis over een aantal zaken te actualiseren. Voorts moeten de kandidaten aantonen dat ze voldoende tijd aan hun mandaat zullen kunnen besteden, waarbij voor de significante kredietinstellingen in de zin van artikel 3, 30° van de bankwet, ook rekening moet worden gehouden met de beperkingen op het aantal mandaten als bepaald in artikel 62 van de bankwet. Overige aandachtspunten zijn de vereiste collectieve deskundigheid van de raad van bestuur of de raadgevende comités en het bestaan van een beleid voor de identificatie en de beheersing van belangenconflicten. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar belangenconflicten die te maken hebben met de persoonlijke of zakelijke context, maar ook naar belangenconflicten in hoofde van bestuurders die worden voorgedragen door de overheid, bijvoorbeeld als aandeelhouder of in het kader van overheidssteun.

Aangezien governance ook een van de hoofdprioriteiten van het GTM is, had het GTM zich in 2015 ten doel gesteld de governance van de kredietinstellingen onder zijn toezicht grondig te analyseren. De thematische analyse werd op geconsolideerd niveau verricht, maar sommige als belangrijk beschouwde dochterondernemingen werden ook betrokken bij de oefening. In de analyse kwamen twee thema's aan bod: de werking van de bestuursorganen van de kredietinstellingen (raad van bestuur en directiecomité)⁽²⁾ en het kader voor de risicobereidheid⁽³⁾ dat deze hebben vastgelegd om hun activiteiten te kunnen uitoefenen. De thematische analyse werd uitgevoerd op grond van de nationale bepalingen inzake governance en risicobeheer, maar er werd ook rekening gehouden met de ter zake geformuleerde aanbevelingen op internationaal niveau (zoals de richtsnoeren betreffende corporate governance in banken die in juli 2015 door het Bazels Comité voor Banktoezicht werden uitgevaardigd). De JST's hebben de documenten en de notulen van de kredietinstellingen geanalyseerd en hun hoogste leiders ontmoet om een oordeel te kunnen vormen over de kwaliteit van de

(1) Circulaire NBB_2013_02 van 17 juni 2013.

(2) Organisatie, samenstelling, kwaliteit van de documentatie en de notulen, inachtneming van de dimensie 'risico' in de besprekingen.

(3) Kwaliteit van het kader voor de risicoappetijt, beoordeling van de grenswaarden en indicatoren, governance en gevolgde strategie.

governance en de risicoappetijt van elk van de betrokken kredietinstellingen. In bepaalde gevallen hebben de JST's een vergadering van de raad van bestuur bijgewoond als waarnemer, wat hen in staat stelde een beoordeling te maken van de informatie die aan de leden van de raad wordt voorgelegd, van de interactie tussen de uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders, en de kwaliteit van de besprekingen die voorafgaan aan de besluitvorming.

Wat de beoordeling van de governance (samenstelling en organisatie van de raad van bestuur) betreft, behalen de Belgische kredietinstellingen over het algemeen betere resultaten dan het gemiddelde van alle kredietinstellingen die onder het GTM vallen. Uit de beoordeling van het kader voor de risicobereidheid blijkt echter dat de Belgische kredietinstellingen hun inzicht in en het formaliseren van de documentatie over dit relatief nieuw onderwerp nog moeten uitdiepen. Het 'risico'-comité dat de raad van bestuur moet adviseren, zou op dit gebied een bijdrage kunnen leveren.

Governance zal hoe dan ook permanent een belangrijk aandachtspunt blijven. Deze thematische analyse zal de ECB in staat stellen om de staat van de governance binnen elke belangrijke onder het GTM vallende kredietinstelling te beoordelen, maar ook om referentie-indicatoren vast te stellen voor kredietinstellingen met een soortgelijk profiel (benchmark-oefening) en de goede praktijken inzake governance te identificeren waarvan ze de naleving in de toekomst zal bevorderen en aanmoedigen.

2.4 In het kader van het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme uitgevoerde inspecties

De inspecties ter plaatse zijn diepgaande onderzoeken bij instellingen met als doel de verschillende risico's

waaraan zij zijn blootgesteld, te beoordelen en de geschiktheid van de geldende omkaderings- en toezichtsmaatregelen te toetsen. Het besluit om een inspectie uit te voeren, wordt doorgaans genomen in het kader van een toezichtsplan en bij de uitvoering van de inspectie worden specifieke inspectieprocedures en -technieken gehanteerd.

De inspecties bij als belangrijk beschouwde instellingen worden uitgevoerd volgens de door het GTM vastgelegde procedures, terwijl de inspecties bij de minder belangrijke instellingen tot de verantwoordelijkheid van de bevoegde nationale autoriteiten blijven behoren, met inachtneming van de door de ECB verstrekte richtlijnen en inspectiemethodologie.

De procedures hebben betrekking op:

- de definiëring en de doelstellingen van de inspecties;
- de organisatie ervan;
- de inspectieprincipes en -technieken;
- de procedures die van toepassing zijn in de verschillende fasen van een inspectie (planning, voorbereiding, uitvoering, verslaggeving, opvolging en controle).

De inspecties worden verricht door teams die door de ECB zijn aangewezen en die bestaan uit medewerkers van de NBA's en de ECB. De 'heads of mission', doorgaans medewerkers van de NBA's, mogen geen lid zijn van de permanente toezichtsteams.

De inspectiemethodologie van het GTM beschrijft voor de voornaamste inspectiethema's de te bereiken doelstellingen en, per doelstelling, de aanbevolen inspectie-technieken. De richtsnoeren waaruit deze methodologie bestaat, vormen de basis voor alle inspecties binnen het GTM en alle inspecties moeten hier ook uitdrukkelijk naar verwijzen. De methodologie wordt permanent aangevuld en aangepast door de ECB, in overleg met de NBA's.

3. Gemeenschappelijk toezichtsmechanisme

3.1 Belangrijke werkzaamheden

De voorbereidingsfase van het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme werd voornamelijk gekenmerkt door de alomvattende beoordeling van de als belangrijk beschouwde bankgroepen waarop de ECB rechtstreeks toezicht dient uit te oefenen en door de operationele en organisatorische tenuitvoerlegging van het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme. Tijdens het verslagjaar, dat het eerste werkingsjaar van het GTM was, werd prioriteit verleend aan de follow-up van die beoordeling en aan de ontwikkeling van prudentiële beleidslijnen en geharmoniseerde toezichtspraktijken.

Meer in het bijzonder vormt de harmonisatie van de opties en nationale discreties (options and national discretions, ONDs) die in de CRD IV/CRR aan de nationale autoriteiten worden geboden, een belangrijk element in de ontwikkeling van het single rule book. Voorts speelt de harmonisatie van de methodologieën voor de risicobeoordeling en de beoordeling van de solvabiliteits- en liquiditeitspositie een sleutelrol in het kader van de convergentie van de SREP met betrekking tot de aanvullende eigenvermogensvereisten – de zogenaamde pijler 2-vereisten. De harmonisatiewerkzaamheden bleven echter niet beperkt tot deze aspecten maar bestreken tal van gebieden van het prudentieel toezicht, zowel op kwantitatief vlak (validatie van interne modellen, beleid inzake dividenduitkering, ...) als op kwalitatief vlak (governance en remuneratiebeleid, inspectiemethodologie, ...).

Het toezicht op de financiële situatie van de Griekse banken en de nieuwe alomvattende beoordeling van deze banken vormden tijdens het verslagjaar een belangrijk element in de handhaving van de stabiliteit binnen het GTM.

Tijdens het verslagjaar werden de instellingen die eind 2014 als belangrijk werden gekwalificeerd, waaronder

Bank Degroof Petercam (de vroegere Bank Degroof), aan een alomvattende beoordeling onderworpen.

3.2 Belangrijkste ontwikkelingen en beslissingen inzake toezicht

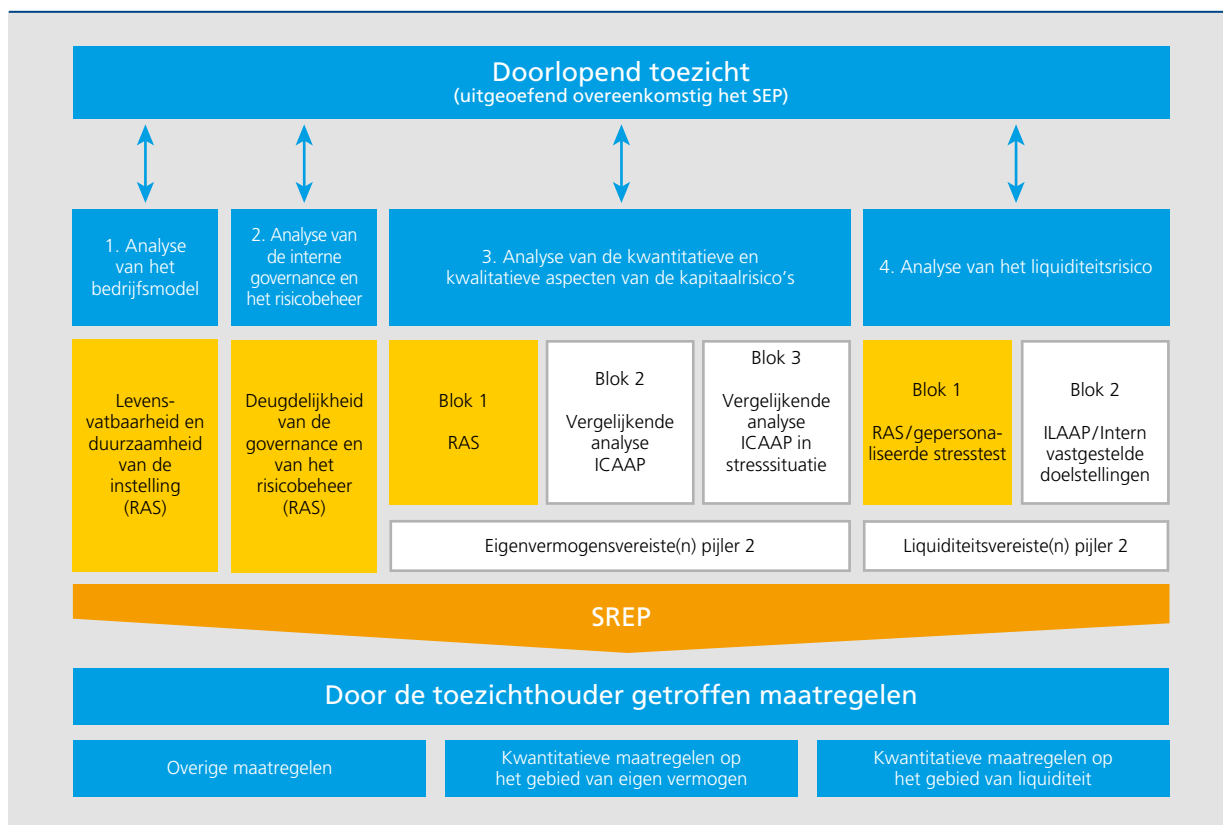
3.2.1 SREP-beslissing en methodologie

De banken die onder toezicht van het GTM staan, volgden in 2015 voor het eerst de aanpak van het GTM voor het SREP. Dit proces bestond uit vier fasen. Na een door het JST uitgevoerde SREP-analyse van de individuele banken, werd via horizontale analyses de consistentie tussen de individuele dossiers bestudeerd. In september en oktober van het verslagjaar werden de individuele SREP-dossiers – na goedkeuring door de Raad van Toezicht – met de respectievelijke instellingen besproken. Na de periode van recht om gehoord te worden, werden in november 2015 de SREP-kapitaal- en liquiditeitsbeslissingen opnieuw aan de Raad van Toezicht en vervolgens aan de Raad van Bestuur ter finale goedkeuring voorgelegd.

De gehanteerde methodologie volgt de in december 2014 door EBA uitgebrachte SREP-richtsnoeren⁽¹⁾ en bestaat uit een holistische benadering, die de verschillende deelaspecten van de bankrisico's in kaart brengt, analyseert en kwantificeert. Het einddoel is een algehele inschatting van de materiële risico's van de instelling en een kwantificering van de kapitaal- en liquiditeitsvereisten, waarbij ook specifieke toezichtsmaatregelen kunnen worden opgelegd.

(1) EBA/GL/2014/13 'Guidelines on Common Procedures and methodologies for the supervisory review and evaluation process'.

GRAFIEK 3 SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE SREP-BENADERING

Bron: ECB.

De SREP-benadering bestaat in eerste instantie uit een kwantitatieve en kwalitatieve inschatting door de toezichthouder van de risico's die de instelling loopt, waarbij gebruik gemaakt wordt van het risicobeoordelings-systeem (Risk Assessment System, RAS). Dit houdt in dat op basis van bepaalde indicatoren van algemene bancaire risico's een automatische berekening wordt uitgevoerd, die leidt tot (risico)scores. Vervolgens wordt een veel ruimere en meer onderbouwde experten-analyse van de risico's gemaakt, waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende risicodimensies, en worden de automatisch berekende scores (waar nodig) aangepast door het JST.

Voor het bepalen van de kapitaal- en liquiditeitsvereisten steunt de methodologie behalve op het RAS, ook op een Internal Capital Adequacy Assessment Process / Internal Liquidity Adequacy Assessment Process (ICAAP/ILAAP)⁽¹⁾ en op een aftoetsing van de risico-inschattingen en -kwantificeringen van de instelling aan de hand van benchmarks en proxies. Daarnaast worden over een bepaalde tijdsdimensie (bv. 3 tot 5 jaar) stresstests uitgevoerd om het verloop van het kapitaal- en liquiditeitsprofiel in de komende

jaren in te schatten en om eventuele kwetsbaarheden beter te kunnen detecteren en kwantificeren.

De Raad van Toezicht formuleerde enkele belangrijke beleidsverduidelijkingen met betrekking tot de kapitaalvereisten binnen de SREP. Ten eerste dienen de SREP-vereisten afgedekt te worden door CET 1-kapitaal, gezien de betere kwaliteit ervan om schokken op te vangen. Ten tweede dient het CET 1-kapitaal eerst en vooral aangewend te worden voor de naleving van het pijler 1-vereiste en het pijler 2-vereiste, vooraleer het aangewend kan worden voor de naleving van de macroprudentiële buffervereisten, zijnde de kapitaalconserveringsbuffer en de andere buffers die worden opgelegd wanneer er zich systeemrisico's voordoen. Bijgevolg zal, bij het niet naleven van de globale vereisten met betrekking tot pijler 1, pijler 2 en de macroprudentiële kapitaalbuffers, de uitkering van dividenden en variabele beloningen en de betaling

(1) Het ICAAP van de instelling bestaat uit processen en strategieën om de adequaatheid van het interne kapitaal, in termen van hoeveelheid, type en distributie, continu te analyseren en te verzekeren, rekening houdend met de risico's waaraan de instelling blootstaat of waarmee ze geconfronteerd kan worden. Het ILAAP bestaat uit de processen en strategieën van de instelling om te verzekeren dat zij op elk moment over adequate liquiditeitsbuffers beschikt om potentiële liquiditeitsrisico's te dekken.

van coupons op hybride kapitaalinstrumenten dienen beperkt te worden overeenkomstig de CRD⁽¹⁾. Zo heeft de ECB in haar aanbeveling van 28 januari 2015 over dividenduitkering aangegeven dat zij verwacht dat de instellingen die niet voldoen aan de som van de pijler 1- en pijler 2-vereisten en aan de opgelegde buffers, geen dividend uitkeren. Conform deze aanbeveling heeft zij de instellingen in het kader van de SREP-besluiten laten weten dat de nodige maatregelen moeten worden genomen indien hun kapitaal marge⁽²⁾ kleiner is dan 25 basispunten.

Over het geheel genomen zijn de CET 1-vereisten met betrekking tot pijler 2 voor de GTM-banken in 2015 (van toepassing in 2016) ten opzichte van 2014 (van toepassing in 2015) gemiddeld met 46 basispunten toegenomen als gevolg van deze harmonisatie. Zo zijn de pijler 1- en pijler 2-vereisten – met inbegrip van de toepasselijke kapitaalconserveringsbuffer –, gemiddeld gestegen van 9,7 % tot 10,1 %. Naast deze vereisten zijn er nog de andere macroprudentiële buffers die door de verschillende bevoegde nationale autoriteiten zijn opgelegd om rekening te houden met de kredietinstellingen die op nationaal

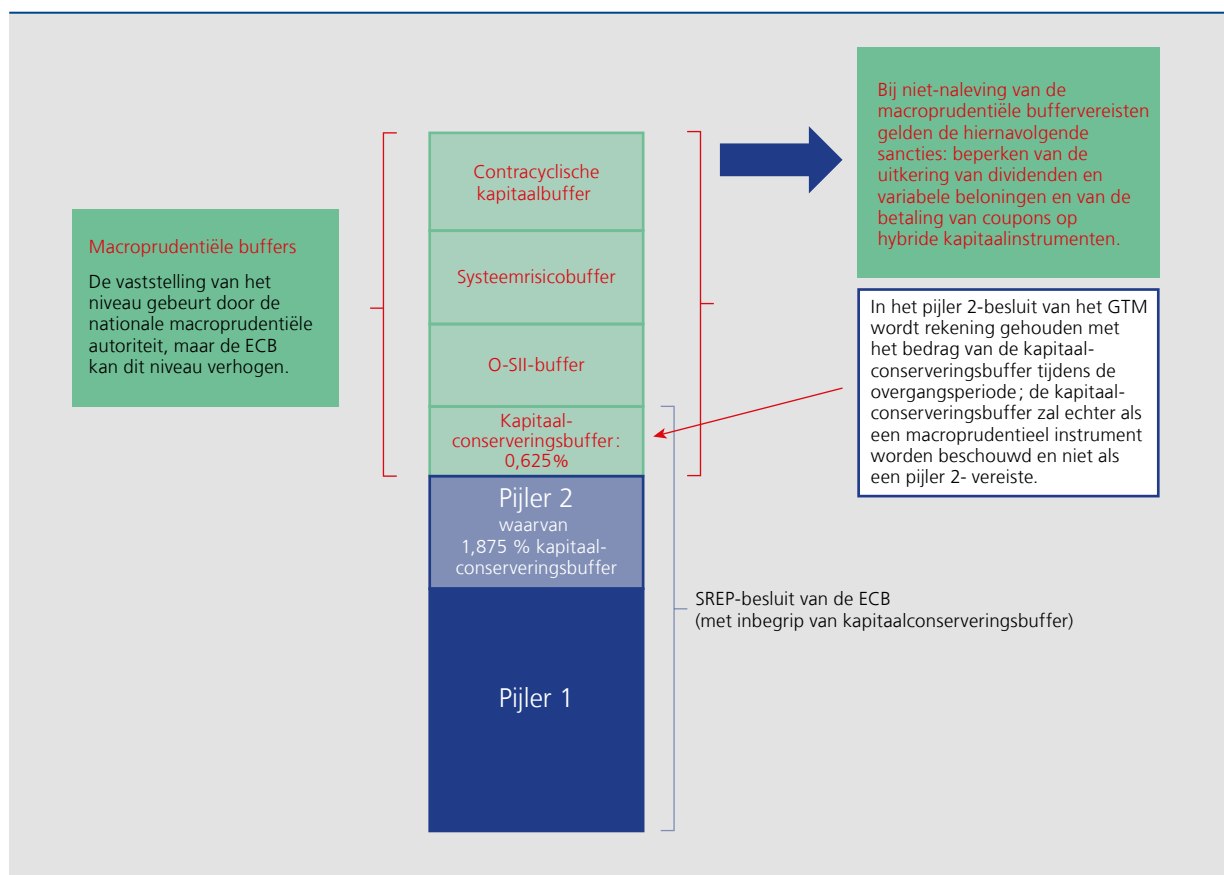
niveau systeemrelevant zijn of om bepaalde opkomende structurele of cyclische systeemrisico's te beperken. Deze vereisten worden over het algemeen geleidelijk ingevoerd tussen 2016 en 2019.

Voor de Belgische banken zijn de microprudentiële vereisten inzake CET 1 gedaald. Zo is de som van de pijler 1- en pijler 2-vereisten – met inbegrip van de toepasselijke kapitaalconserveringsbuffer –, gemiddeld gedaald van 12.1 % in 2014 (van toepassing in 2015) tot 10.25 % in 2015 (van toepassing in 2016). Dit is een gevolg van het feit dat de Bank in het verleden reeds de nodige voorzichtigheid in acht nam bij het vaststellen van de pijler 2-vereisten, en daarbij ook rekening hield met bepaalde systeemdynamies. Zoals uiteengezet in hoofdstuk A van het deel 'Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht' van het Verslag, heeft de Bank acht binnenlandse banken als

(1) Artikel 141 van Verordening (EU) nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012.

(2) Met betrekking tot de algemene vereisten, namelijk de som van de pijler 1-vereisten, de pijler 2-vereisten en de buffervereisten (CET 1).

GRAFIEK 4 CET 1-KAPITAALVEREISTEN

Bron: NBB.

GRAFIEK 5 ALGEMENE KAPITAALVEREISTEN VOOR BANKEN⁽¹⁾

(CET 1, in %)

Bronnen: ECB, NBB.

(1) De vereisten voor 2014 (2015) zijn van toepassing in 2015 (2016). Het betreft ongewogen gemiddelden. Het gemiddelde voor België heeft betrekking op de als belangrijk beschouwde banken, alsook op BNP Paribas Fortis en ING België.

systeemrelevant aangemerkt⁽¹⁾ en heeft zij besloten aan deze Belgische instellingen een extra kapitaalbeslag op te leggen dat varieert van 0,75% tot 1,5%. Dit aanvullend kapitaalbuffervereiste wordt geleidelijk ingevoerd tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2018, ten belope van een derde van het vereiste bedrag elk jaar.

3.2.2 Opties en nationale discreties

Zowel de CRD als de CRR, evenals de gedelegeerde handelingen die ter aanvulling ervan zijn vastgesteld, voorzien in een aantal ONDs voor de bevoegde toezichhouder en/of de lidstaten.

Nu de ECB de bevoegde autoriteit is geworden voor de kredietinstellingen van het eurogebied die als belangrijk

(1) BNP Paribas Fortis, KBC Groep, ING België, Belfius Bank, AXA Bank Europe, Argenta, Euroclear en Bank of New York Mellon.

worden beschouwd, heeft zij de nodige werkzaamheden aangevat om te bepalen hoe die aan de bevoegde autoriteit verleende ONDs zouden moeten worden toegepast. In het kader van deze werkzaamheden heeft de ECB een onderscheid gemaakt tussen de opties en discreties die algemeen zullen gelden voor alle kredietinstellingen, en de opties en discreties waarvan in individuele gevallen gebruik gemaakt kan worden op basis van een door de instelling ingediend dossier.

Hiermee beoogt de ECB de prudentiële behandeling op het niveau van het eurogebied te harmoniseren, wat onontbeerlijk is om te garanderen dat alle kredietinstellingen op evenwaardige wijze worden behandeld. Dit vergemakkelijkt ook het toezicht op deze instellingen. Bij de alomvattende beoordeling in 2014 bleek dat het feit dat binnen het eurogebied op uiteenlopende wijze gebruik wordt gemaakt van de ONDs, tot aanzienlijke verschillen in de solvabiliteitsratio's van de kredietinstellingen leidde. Deze verschillen waren inzonderheid te wijten aan het verschillende gebruik dat van de overgangsmaatregelen van de CRR wordt gemaakt. Bij deze harmonisatie hanteerde de ECB doorgaans een voorzichtige aanpak, die erin bestond strenge criteria vast te leggen voor het gebruik van nationale discreties, en daarbij rekening te houden met de goede praktijken die door de verschillende toezichhouders van het eurogebied worden toegepast, met inachtneming, voor zover mogelijk, van de door het Bazels Comité vastgelegde internationale normen. De ECB heeft ook rekening gehouden met de gegronde verwachtingen van de kredietinstellingen, door niet systematisch alle op hen toepasselijke nationale regels te wijzigen.

Na afloop van deze werkzaamheden heeft de ECB op 11 november 2015 twee raadplegingsdocumenten gepubliceerd met het oog op de harmonisatie van de wijze van uitoefening van de 122 opties en nationale discreties waarover de bevoegde autoriteiten beschikken. Het eerste document is een ontwerpverordening die de harmonisering beoogt van de wijze van uitoefening van 36 opties en nationale discreties van algemene strekking. De voornaamste daarvan betreffen de overgangsmaatregelen van de CRR die betrekking hebben op de definitie van eigen vermogen. In dit verband voorziet de ontwerpverordening van de ECB met name in een overgangsregeling die beperkt is tot vijf jaar voor de aftrek van uitgestelde belastingvorderingen van het eigen vermogen, met uitzondering van de banken waarvoor een herstructureringsplan is opgesteld, terwijl bepaalde nationale autoriteiten overeenkomstig de CRR hadden besloten een overgangsperiode van 10 jaar te hanteren voor de uitgestelde belastingvorderingen die reeds bestonden op 31 december 2014. Het tweede document is een leidraad

ter verduidelijking van het beleid en de criteria waarop de ECB zich concreet baseert bij haar besluiten in verband met het gebruik van de ONDs die in individuele gevallen moeten worden uitgeoefend. Het gaat met name om de mogelijkheid om deelnemingen in verzekeringsondernemingen niet af te trekken van het eigen vermogen van de kredietinstellingen of om af te wijken van de beperking inzake grote risico's voor transnationale intragroepsrisicoposities. In dit verband heeft de ECB toelichting verschaft bij de vrijstellingscriteria van de CRR. Daarnaast heeft ze ook duidelijkheid verschaft omtrent de criteria op grond waarvan de instellingen kunnen worden vrijgesteld van de verplichting tot naleving van de dekkingsratio voor de liquiditeit op korte termijn (liquidity coverage ratio, LCR) op vennootschappelijk niveau wanneer zij subgroepen vormen van entiteiten die hun liquiditeit centraal beheren. In dat geval moet aan de LCR worden voldaan op het niveau van de subgroep in haar geheel. De ECB verlangt echter dat de instellingen die deel uitmaken van deze subgroepen, op individuele basis liquiditeiten aanhouden waarmee voor 75 % kan worden voldaan aan de LCR. Met het oog op de voltooiing van de tenuitvoerlegging van de bankenunie in het eurogebied zal de ECB deze regel opnieuw evalueren in 2018, uitgaande van haar praktische ervaring en rekening houdend met de institutionele ontwikkelingen.

Op basis van de resultaten van de publieke consultatie die medio december 2015 was afgelopen, zal de ECB de laatste hand leggen aan haar verordening en leidraad, zodat beide van toepassing kunnen zijn vanaf maart 2016. Daarnaast zet zij haar onderzoek voort van de nationale opties en discreties die niet worden behandeld in de voornoemde verordening en leidraad.

In dit verband dient opgemerkt te worden dat het hier niet om een volledige harmonisatie van de prudentiele regels gaat, aangezien de verordening en de leidraad enkel van toepassing zullen zijn op de als belangrijk beschouwde instellingen die onder rechtstreeks toezicht van de ECB staan en dat de ONDs waarover niet de bevoegde autoriteiten maar de lidstaten beschikken, niet geharmoniseerd zijn.

Voor de kredietinstellingen naar Belgisch recht die onder rechtstreeks toezicht van de ECB staan, houdt deze verordening geen fundamentele wijziging in van het huidige kader. De meeste van de opties die door de ECB zijn aangenomen, stemmen immers overeen met de opties waarvan gebruikgemaakt wordt in België met toepassing van het reglement van 4 maart 2014 van de Nationale Bank van België betreffende de tenuitvoerlegging van de CRR. Enerzijds stemden de overgangsmaatregelen die in België zijn vastgesteld, grotendeels overeen met de door de ECB

voorgestelde opties, met uitzondering van de aftrek van niet-gerealiseerde minderwaarden op de portefeuille van voor verkoop beschikbare (available for sale, AFS) effecten uitgegeven door soevereine EU-lidstaten. Hiervoor voorzag de Belgische reglementering in de mogelijkheid om ze niet af te trekken voor zover ze niet meer bedroegen dan 5 % van de nominale waarde van de betrokken effectenportefeuille. Anderzijds heeft de ECB de mogelijkheid om de deelnemingen in verzekeringsondernemingen niet af te trekken van het eigen vermogen van kredietinstellingen, waarvan ruimschoots gebruik wordt gemaakt in België en in andere lidstaten, niet in vraag gesteld.

Overeenkomstig de mogelijkheid die in de CRR aan de lidstaten wordt geboden, wordt de limiet van 100 % van het eigen vermogen behouden voor transnationale intragroepsrisicoposities ten aanzien van moeder- en zusterondernemingen van kredietinstellingen naar Belgisch recht.

De Bank heeft daarnaast ook beslist de verplichting om voor 100% te voldoen aan de LCR van de CRR, zowel op vennootschappelijke als op geconsolideerde basis, te behouden tot ten laatste 1 januari 2017. Na die datum kunnen de door de ECB vastgelegde regels worden toegepast en kunnen de instellingen in voorkomend geval een vrijstelling vragen van de verplichting om voor 100% te voldoen aan deze liquiditeitsratio op vennootschappelijke basis, indien zij een subgroep vormen of deel uitmaken van een subgroep die zijn liquiditeiten centraal beheert en zij voldoen aan de door de CRR en de ECB vastgestelde criteria. De instellingen naar Belgisch recht blijven overigens onderworpen aan het algemeen solvabiliteitsvereiste (gearing ratio) waarin het bovenvermelde reglement van 4 maart 2014 voorziet, in afwachting van de toepassing van een minimumhefboomratio (leverage ratio) op Europees niveau.

Om een gelijke behandeling tussen als belangrijk beschouwde en als minder belangrijk beschouwde instellingen naar Belgisch recht te garanderen, heeft de Bank beslist het voornoemde reglement van 4 maart 2014 aan te passen om de verschillende bepalingen onderling op elkaar af te stemmen.

3.2.3 Overige

Om het hernieuwde vertrouwen in de Europese banksector te behouden, heeft het GTM de inspanningen voor de sanering van de banksector van het eurogebied voortgezet, rekening houdend met de zwakheden die voor een aantal banken werden vastgesteld, inzonderheid voor die welke niet waren geslaagd voor de alomvattende beoordeling. Zo heeft de ECB toezicht gehouden op de

kapitaalplannen die deze instellingen hadden opgesteld om hun solvabiliteitspositie te herstellen. In dit verband werd bijzondere aandacht besteed aan de houdbaarheid van hun bedrijfsmodellen en de toereikendheid van de voorzieningen, rekening houdend met het – in sommige lidstaten – zeer hoge niveau van problemleningen. Het aanhouden of zelfs de voortdurende toename van die problemleningen weegt zwaar op de winstgevendheid van de banken en remt het herstel van de economische groei sterk af. Tegen deze achtergrond heeft het GTM een 'Task Force' opgericht voor de identificatie van de goede praktijken met betrekking tot de afwikkeling van die leningen en van de, met name juridische, belemmeringen voor de afwikkeling ervan. Met de inwerkingtreding van de BRRD op 1 januari 2016 zou de afwikkeling van die problemleningen – met name via de oprichting van 'bad banks' die overheidssteun ontvangen – aanzienlijk kunnen worden bemoedigd, gelet op de gevolgen die de staatssteun voortaan zal hebben voor de betrokken kredietinstellingen. Zo moet, vanaf 1 januari 2016, elke vorm van staatssteun worden voorafgegaan door de toepassing van de bail-in zoals gedefinieerd in de BRRD, en leidt staatssteun – behoudens uitzonderlijke omstandigheden – tot de afwikkeling van de instellingen die staatssteun hebben ontvangen.

Daarnaast heeft de ECB een nieuwe alomvattende beoordeling verricht die, net als in 2014, op twee complementaire pijlers steunde: een AQR en stresstests. De oefening werd uitgevoerd door de ECB op grond van een geharmoniseerde methodologie die een convergentie beoogt in de definitie van de concepten en prudentiële regels alsook in de toezichtspraktijken. Twee soorten instellingen werden hierbij betrokken. Het ging in de eerste plaats om de instellingen die in 2014 niet aan deze oefening waren onderworpen, omdat ze pas na de opstelling van de lijst in september 2014 als belangrijk waren aangemerkt. Zo nam de Belgische kredietinstelling Bank Degroof Petercam (de vroegere Bank Degroof) in 2015 met acht andere GTM-instellingen deel aan deze oefening, en slaagde zij voor alle componenten van de alomvattende beoordeling, zoals beschreven in paragraaf 2.1 van dit hoofdstuk.

Gezien de precare financiële situatie van een aantal Griekse banken, werd de ECB bovendien belast met de

vaststelling van de kapitaalbehoeften van deze als belangrijk beschouwde instellingen, in overeenstemming met het akkoord dat in augustus van het verslagjaar door de Eurogroep werd bereikt. In het kader van het financieel plan van € 86 miljard, kan maximaal € 25 miljard worden uitgetrokken om de financiële situatie van die banken te versterken en hun afwikkelingskosten op te vangen, mits de risico's in zekere mate worden gedeeld met hun aandeelhouders en schuldeisers. Teneinde aanzienlijke besmettingsrisico's en een nog grotere verslechtering van de economische bedrijvigheid te vermijden, werden de depositanten niet aan die risicodeling onderworpen. Om te voldoen aan de vereisten van de Eurogroep, heeft de ECB een nieuwe alomvattende beoordeling uitgevoerd voor deze banken, met name rekening houdend met de aanzienlijke verslechtering van hun kredietportefeuilles en hun liquiditeitspositie. De eerste resultaten van deze oefening voor de als belangrijk beschouwde banken waren op een kapitaalbehoefte van € 14,4 miljard. Bovendien zou het kapitaalplan dat deze instellingen hebben ingediend, het mogelijk moeten maken om de tussenkomst van het Europees stabiliteitsmechanisme te beperken tot € 5,43 miljard.

Naar aanleiding van de vele vragen die de afgelopen jaren rezen over de coherentie van de kapitaalvereisten die door de interne modellen worden gegenereerd, heeft het GTM een project opgezet voor de horizontale beoordeling van deze interne modellen. Dit project, TRIM (Targeted Review of Internal Models) genaamd, werd in 2015 voorbereid. Het project zal zich toespitsen op de beoordeling van een aantal sleutelementen die tot onvoldoende coherente resultaten zouden kunnen leiden. Alle verdachte thema's zullen in aanmerking worden genomen, van verduidelijkingen van de wetgeving tot de kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van de interne modellen. In 2016 zal de aandacht uitgaan naar de off-site analyses van de transversale aspecten (verduidelijkingen van de wetgeving en kwalitatieve elementen), en in 2017 en 2018 naar de on-site beoordelingen van de kwantitatieve elementen. Een representatief staal van de modellen zal on-site worden beoordeeld. Dit project zal het mogelijk maken om de ongegronde wijzigingen in de risicogewogen activa te verminderen en om na te gaan of de resultaten van de interne modellen voldoende coherent zijn.

4. Verdere uitvoering en ontwikkeling van internationale en nationale wetgeving

4.1 Internationale regelgeving

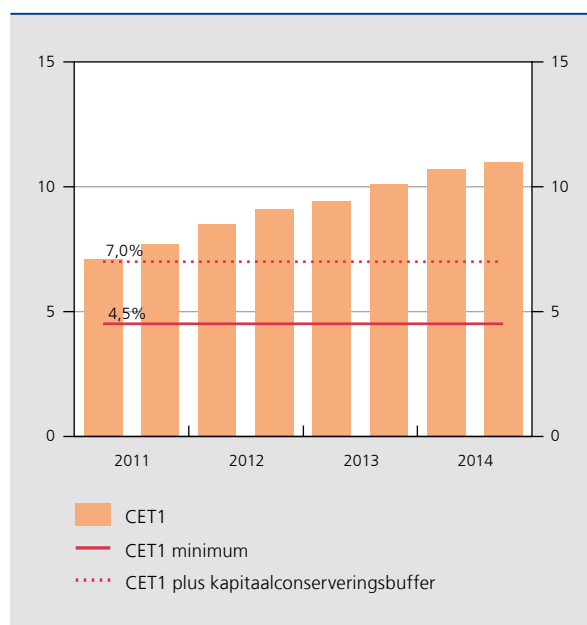
De invoering van het Bazel III-raamwerk blijft fundamenteel voor de opbouw van een veerkrachtig financieel systeem, het behoud van het publieke vertrouwen in de bancaire regelgeving en het garanderen van een gelijk speelveld voor internationaal actieve banken. De opvolging van de verdere implementatie van deze reglementaire hervormingen bleef dan ook prioritair voor het Bazels Comité.

Het Bazels Comité werkte tijdens het verslagjaar verder aan haar programma voor de doorlichting van de invoering van de nieuwe reglementaire normen door individuele toezichthouders. In het kader van het door het Comité opgestarte Regulatory Consistency Assessment Programme werd de invoering van zowel de kapitaal- als de liquiditeitsreglementering uit het Bazel III-pakket beoordeeld in de landen die deel uitmaken van het Comité.

Om de impact van het in voege treden van dit vernieuwd prudentieel kader te analyseren, blijft het Bazels Comité zich daarenboven baseren op halfjaarlijkse impactstudies omtrent kapitaalvereisten (zowel de risicogewogen solvabiliteitsratio's als de hefboomratio) en liquiditeitsmaatstaven bij alle banken uit de landen die lid zijn van het Bazels Comité. Sinds de lancering van de Bazel III-standaarden wordt een algehele graduele verbetering van zowel de kapitaal- als de liquiditeitsratio's waargenomen. De gegevens voor eind december 2014 tonen aan dat alle grote internationaal actieve banken voor het eerst voldeden aan de minimum CET 1-ratio (7 % + eventuele buffers voor systeemrelevante banken). Onder het huidige prudentieel kader bedroeg de CET 1-ratio gemiddeld 11,7 %

voor grote internationaal actieve banken. De Belgische grootbanken hadden gemiddeld een hogere CET 1-ratio. De gemiddelde Bazel III-hefboomratio, gedefinieerd als de verhouding tussen het CET 1 enerzijds en de totale activa en een deel van de buitenbalansposities anderzijds, bedroeg 5,0 % voor grote internationaal actieve banken. De Belgische banken die in dit staal waren opgenomen,

GRAFIEK 6 VOLLEDIG GEÏMPLEMENTEERDE BAZEL III CET 1-RATIO'S: GEMIDDELDE VOOR GROTE INTERNATIONAAL ACTIEVE BANKEN (in %)

Bron: Bazels Comité voor Banktoezicht.

hadden gemiddeld een iets lagere hefboomratio dan hun internationale tegenspelers.

Voor de liquiditeitspositie van banken tekent zich een gelijkaardig beeld af: sinds de voltooiing van beide Bazel III-liquiditeitsnormen zijn zowel de LCR als de netto stabiele financieringsratio (net stable funding ratio, NSFR) significant verhoogd. Waar de LCR nagaat of een bank over voldoende liquide activa beschikt om gedurende een maand aan een liquiditeitsstressscenario het hoofd te bieden, gaat de NSFR na of een bank over voldoende langetermijnfinanciering beschikt om illiquide activa te financieren. De gemiddelde LCR bedroeg eind december 2014 125,3 % voor grote internationaal actieve banken. 81 % van de banken in de steekproef had reeds een LCR boven de 100 %. De gemiddelde NSFR bedroeg 111,2 % voor deze groep banken en 75 % van deze banken had al een NSFR boven de 100 %. De Belgische banken in dit staal hadden gemiddeld iets hogere liquiditeitsratio's dan hun internationale tegenspelers.

Naast de opvolging van de implementatie van de Bazel III-normen werkt het Bazels Comité bovendien verder aan het verbeteren van de consistentie en coherentie van de kapitaalvereisten. Studies uitgevoerd door het Comité omtrent de berekening van de kapitaalvereisten door banken bevestigden namelijk dat er tussen de reglementaire kapitaalratio's van banken materiële verschillen bestaan, die voortvloeien uit factoren die niet gerelateerd zijn aan de onderliggende risico's van de bancaire portefeuilles. Deze verschillen roepen vragen op inzake de berekeningsmethodes voor de risicogewogen kapitaalratio's. In reactie daarop werkt het Bazels Comité, ter vervollediging van het Bazel III-pakket, dan ook verder aan een aantal beleids- en toezichtsmaatregelen ter inperking van de overmatige variabiliteit van de kapitaalvereisten die worden berekend aan de hand van de interne modellen van een bank. De focus van de huidige werkzaamheden, die uiterlijk eind 2016 zouden moeten worden afgerond, ligt dus op de noemer van de algemene solvabiliteitscoëfficiënt, met name op de berekeningsmethodes voor de risicogewogen activa.

In deze optiek werkt het Bazels Comité vooreerst concrete beleidsmaatregelen uit om de berekening van kapitaalvereisten voor krediet-, markt- en operationele risico's aan de hand van interne modellen beter te omkaderen. De wijzigingen in kwestie zullen de beschikbare modelparameters en -keuzes beperken, met name voor portefeuilles of risicosoorten die door hun aard minder geschikt zijn voor modellering.

Een tweede maatregel is de herziening van de standaardbenadering voor de berekening van de kapitaalvereisten

voor krediet-, markt- en operationele risico's. Het Comité werkte verder aan deze herziening op basis van eerder gepubliceerde voorstellen ter zake. Eenmaal voltooid, zullen deze herziene standaardbenaderingen de basis vormen voor de instelling van een minimumniveau voor de kapitaalvereisten berekend aan de hand van interne modellen, dat ervoor moet zorgen dat de op interne modellen gebaseerde kapitaalvereisten op een prudent niveau worden aangehouden.

Een derde maatregel betreft de invoering van een hefboomratio. Deze ratio doet geen beroep op de risicoweging van activa. Hoewel een risicogewogen kapitaalvereiste uiterst belangrijk is, kan dit niet voorkomen dat instellingen met weinig risicovolle activa in zeer hoge mate een beroep doen op schuldfinanciering. De hefboomratio komt hieraan tegemoet. Excessieve schuldfinanciering kan bij financiële moeilijkheden leiden tot een gedwongen afbouw van de schulden en verkoop van activa, met prijsdalingen en financiële verliezen tot gevolg, wat een destabiliserende impact kan hebben op het financiële systeem. Het Bazel III-pakket voorziet in de invoering van een minimumhefboomratio vanaf 2018. Op dit moment is de hefboomratio nog steeds een observatieratio, die ook publiekelijk dient bekendgemaakt te worden door kredietinstellingen. De publieke bekendmaking is vereist vanaf dit verslagjaar, samen met de publicatie van de financiële staten van de instelling. Voor instellingen die publiceren op kwartaalbasis diende dit dus te gebeuren vanaf de publicatie over het eerste kwartaal van 2015. Sinds midden 2011 rapporteert een staal van instellingen de hefboomratio reeds aan de toezichhouders. Op basis van de informatie vergaard tijdens deze observatieperiode onderzoekt het Bazels Comité of er finale wijzigingen dienen aangebracht te worden in de definitie, de kalibratie en het vereiste minimumniveau van de hefboomratio. Tevens wordt bekeken in welke mate de hefboomratio gebruikt kan worden als macroprudentieel instrument via de eventuele invoering van additionele buffervereisten voor deze ratio. Tijdens de vergadering van de Group of Central Bank Governors and Heads of Supervision van 10 januari 2016 werd overeengekomen dat de hefboomratio dient berekend te worden op basis van het Tier 1-kapitaal en minstens 3% dient te bedragen. Er werden tevens bijkomende buffervereisten besproken voor G-SIB's.

Op Europees niveau dient de EBA bovendien tegen eind oktober 2016 verslag uit te brengen over de impact en de doeltreffendheid van de invoering van een bindende hefboomratio in Europese context, teneinde tegen 2018 een finale definitie en een minimumvereiste vast te stellen voor de hefboomratio als bindend kapitaalvereiste voor Europese banken. In dit verslag wordt onder meer

geanalyseerd in welke mate het vereiste minimumniveau en de rapporteringsvereisten dienen te worden gedifferentieerd naargelang de grootte, het bedrijfsmodel en het risicoprofiel van de instellingen, en wordt tevens de interactie tussen de hefboomratio en andere prudentiële vereisten zoals de risicogewogen kapitaalratio en de liquiditeitsvereisten en de mogelijke impact van de invoering van een hefboomratio op de financiële markten onderzocht.

Een vierde en laatste maatregel van het Bazels Comité ter inperking van de overmatige variabiliteit van de kapitaalvereisten is het verhogen van de transparantie m.b.t. de bancaire balans, activiteiten en risico's. In deze optiek werden tijdens het verslagjaar de laatste hand gelegd aan nieuwe richtlijnen omtrent door kredietinstellingen te publiceren informatie.

Naast deze werkzaamheden inzake de opvolging van de implementatie van de Bazel III-standaarden en de inperking van de variabiliteit van de risicogewogen activa waren er ook belangrijke reglementaire ontwikkelingen inzake de prudentiële behandeling van effectiseringstransacties. Een belangrijk element in dit verband is dat het Bazels Comité in december 2014 het kader inzake de kapitaalvereisten voor effectiseringsposities van kredietinstellingen heeft herzien. Dit herziene kader, dat in januari 2018 in werking zal treden, is een belangrijke stap vooruit in de voltooiing van Bazel III.

Parallel hiermee streeft de kapitaalmarktenunie naar een verbetering van de kapitaalmarktfinanciering in Europa. Effectisering vormt een belangrijk onderdeel van dit initiatief, aangezien het perfect aansluit bij de doelstellingen ervan. In deze geest publiceerde de EC, in het kader van de actieplannen die eind september 2015 werden aangekondigd, haar regelgevingsvoorstel voor een nieuw geharmoniseerd Europees effectiseringskader. Dit kader zal alle sectorspecifieke regelgeving over effectisering vervangen en zal ook een standaard creëren voor eenvoudige, transparante en gestandaardiseerde effectisering in de EU. De preferentiële prudentiële behandeling van dergelijke effectiseringen van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen zal via amendementen in de CRR ten uitvoer worden gelegd.

Andere meer concrete maatregelen van het actieplan van de kapitaalmarktenunie zijn een raadpleging over covered bonds, aanpassingen in de Solvabiliteit II-kalibraties voor beleggingen door verzekeraars in infrastructuur en Europese langetermijnbeleggingsinstellingen, evenals voorstellen om de Prospectusrichtlijn te moderniseren teneinde de toegang tot overheidsopdrachten te vergemakkelijken.

Op prudentieel vlak vormt de 'call for evidence' over de cumulatieve impact van de financiële hervorming een noemenswaardig initiatief. De bedoeling hiervan is de impact te beoordelen van de CRR en CRD IV op de bancaire financiering van de economie. De resultaten van deze werkzaamheden zullen waarschijnlijk gevolgen hebben voor de strategische aanpak die de EC zal hanteren voor de reglementering van het bankwezen. Bij de hervormingen in het kader van de kapitaalmarktenunie mag de impact op de stabiliteit van het financieel stelsel niet uit het oog worden verloren.

Tot slot wordt ook de behandeling van soevereine risico's of risico's verbonden aan blootstellingen op overheden aan een kritische blik onderworpen door de internationale gemeenschap van toezichhouders en financiële autoriteiten. Deze blootstellingen genieten op dit moment een preferentiële behandeling bij de berekening van de kapitaalvereisten voor banken. Het Bazels Comité en andere internationale groepen bekijken in welke mate deze voorkeurbehandeling gerechtvaardigd blijft in het licht van de crisis alsook in welke mate een verandering van deze aanpak een impact zou hebben op verwante zaken zoals de financiering van overheden en de monetaire politiek.

4.2 Belgische regelgeving

Door de oprichting van het GTM en het rechtstreekse toezicht van de ECB op belangrijke Belgische kredietinstellingen, spelen de ontwikkelingen in de Belgische regelgeving zich met name af in domeinen waar de nationale toezichthouder of de lidstaat nog over reglementaire bevoegdheden bezit.

Dit is in de eerste plaats het geval voor de structurele hervormingen in het banklandschap, waar de nationale regulering verder werd uitgewerkt in afwachting van een Europees kader. De bankwet verbiedt in dit verband dat kredietinstellingen naar Belgisch recht die deposito's aantrekken of schuldinstrumenten uitgeven die gedekt zijn door de Belgische depositobeschermingsregeling, activiteiten voor handelsdoeleinden voor eigen rekening uitoefenen of bepaalde handelsactiviteiten met een zeer hoog risico uitoefenen. De Belgische bepalingen inzake deze structurele hervormingen werden uitvoerig toegelicht in het Verslag 2014. Na overleg met de sector vaardigde de Bank eind maart 2015 een circulaire uit met instructies voor een periodieke kwantitatieve en kwalitatieve rapporteringsverplichting, die haar moet toelaten de naleving van de relevante bepalingen periodiek op te volgen. Zo dienen alle instellingen een jaarlijks kwalitatief nalevingsrapport af te leveren. Met betrekking tot de kwantitatieve

rappporteringsverplichtingen hield de Bank op pragmatische wijze rekening met het evenredigheidsbeginsel. Zo zijn instellingen met een beperkte handelsportefeuille vrijgesteld van deze verplichtingen.

Naast de structurele hervormingen in de banksector, behielden de Europese lidstaten ook bepaalde vrijheidsgraden bij de inwerkingtreding van nieuwe liquiditeitsnormen voor kredietinstellingen, meer bepaald de LCR en de NSFR. Basel III legde twee liquiditeitsstandaarden vast: het liquiditeitsdekkingsvereiste (LCR) en een vereiste inzake minimale netto stabiele financiering, de NSFR. Om deze instrumenten bruikbaar te maken, was verdere regelgeving noodzakelijk. De LCR werd uitgewerkt in een Gedelegeerde Verordening⁽¹⁾, die in werking trad op 1 oktober 2015. Op de verdere uitwerking van de NSFR is het nog wachten. De CRR en de Gedelegeerde Verordening voorzien in een overgangsfase van 1 oktober 2015 tot 1 januari 2018, waarin de LCR gradueel in werking treedt, van 60 % tot uiteindelijk 100 %. Lidstaten kunnen echter beslissen om de LCR meteen voor 100 % in te voeren en om tot 2018 de nationale liquiditeitsreglementering toe te passen. Hiermee wordt vermeden dat de liquiditeitsvereisten tijdelijk zouden verzwakken in lidstaten die al beschikten over nationale liquiditeitsreglementering. België was één van die lidstaten met een bestaande nationale liquiditeitsreglementering.

De Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA) – en later de Bank – beschikte sinds 2010 al over een liquiditeitsratio, die gemeten werd over een horizon van een maand⁽²⁾. De Bank koos ervoor om de bestaande Belgische liquiditeitsnormen te vervangen door de LCR vanaf oktober 2015, maar om de LCR meteen voor 100 % in te voeren, om redenen van voorzichtigheid. Dit nieuwe liquiditeitsregime werd uitgewerkt in een reglement⁽³⁾ en een circulaire⁽⁴⁾ van de NBB. Het reglement bepaalt dat elke Belgische kredietinstelling de LCR voor 100 % dient toe te passen op vennootschappelijk niveau en geconsolideerd niveau, alsook op subgeconsolideerd niveau wanneer zij de dochter is van een Europese bankgroep. De mogelijkheid om bepaalde in- en uitstromen preferentieel te behandelen, wordt op grond van het reglement uitgesloten. Het reglement

en de circulaire doven in beginsel uit op het ogenblik dat de LCR overal in de Europese Unie voor 100 % wordt ingevoerd, in principe op 1 januari 2018. In het kader van de ontwikkeling van een geharmoniseerd Europees reglementair kader (zie paragraaf 3.3.2 van dit hoofdstuk) heeft de Bank echter beslist deze bepalingen ten laatste op 1 januari 2017 op te heffen.

Een derde domein waar verdere Belgische regelgeving ontwikkeld werd in afwachting van (en in overeenstemming met) toekomstige internationale ontwikkelingen in de schoot van zowel het Bazels Comité als het GTM, is de opvolging van het renterisico verbonden aan bancaire activiteiten buiten de handelsportefeuille. Als gevolg van de lagerenteomgeving en de mogelijke impact van zowel een aanhoudend lage rente als een mogelijke renteomslag, werd het renterisico de voorbije jaren als een prioriteit aangemerkt voor het toezicht op de Belgische kredietinstellingen. In dit opzicht werd naast een verscherpte analyse van de recente ontwikkelingen in het rente-inkomen van de banken, ook bijzondere aandacht besteed aan een verbetering van de prudentiële rapportering over het renterisico. Ook op internationaal vlak zijn werkzaamheden aan de gang om de prudentiële rapportering en behandeling van het renterisico verbonden aan activiteiten buiten de handelsportefeuille te verbeteren en meer vergelijkbaar te maken. Zo heeft de EBA nieuwe richtsnoeren voor de behandeling van het renterisico in het banking book gepubliceerd in mei 2015 en buigt ook het Bazels Comité zich momenteel over een nieuwe verbeterde aanpak van dit risico. Ten slotte is ook het GTM haar aanpak van het renterisico nog verder aan het ontwikkelen.

De prudentiële rapportering en de prudentiële behandeling van het renterisico voor Belgische kredietinstellingen zoals deze van toepassing was tot eind 2015, werd beschreven in de circulaire van 2006 betreffende de gezonde beheerpraktijken inzake het aan de niet-handelsactiviteiten verbonden renterisico⁽⁵⁾. Analyses wezen echter uit dat er substantiële verschillen bestonden tussen de verschillende Belgische kredietinstellingen met betrekking tot de onderliggende assumpties en methodologieën die gebruikt werden in de prudentiële rapportering van de Belgische kredietinstellingen. Aangezien de afronding van de werkzaamheden op internationaal vlak nog enige tijd in beslag zal nemen, was een verbetering van de kwaliteit en vergelijkbaarheid van de Belgische prudentiële rapportering op korte termijn noodzakelijk. Daarom werd, met ingang van 1 januari 2016, een nieuwe circulaire⁽⁶⁾ van kracht met richtlijnen inzake gezonde beheerpraktijken en rapportering voor het aan de niet-handelsactiviteiten verbonden renterisico. De nieuwe circulaire bevat een aantal verduidelijkingen en preciseringen met betrekking tot de onderliggende

(1) Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/61 van de Commissie van 10 oktober 2014 ter aanvulling van Verordening (EU) nr. 575/2013 met betrekking tot het liquiditeitsdekkingsvereiste voor kredietinstellingen, *Pb.L.* 17 januari 2015, afl. 11, 34.

(2) Reglement van de CBFA van 27 juli 2010 op de liquiditeit van kredietinstellingen, financiële holdings, vereffeningsinstellingen en met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen (opgeheven).

(3) Koninklijk besluit van 5 juli 2015 tot goedkeuring van het reglement van 2 juni 2015 van de Nationale Bank van België betreffende de liquiditeit van kredietinstellingen, *BS* 10 juli 2015.

(4) Circulaire NBB_2015_20 van 2 juni 2015.

(5) Circulaire PPB-2006-17-CPB van 20 december 2006.

(6) Circulaire NBB_2015_24 van 3 september 2015.

methodologieën en assumpties die gebruikt worden in de prudentiële rapportering. Bovendien integreert de nieuwe circulaire de bovenvermelde EBA-richtsnoeren in het Belgisch prudentieel kader.

De nieuwe circulaire doet geen afbreuk aan het principe dat het renterisico verbonden aan activiteiten buiten de handelsportefeuille een risico is waarvan verwacht wordt dat het intern adequaat wordt beheerd, geëvalueerd en gekapitaliseerd. De prudentiële rapportering heeft tot doel het risico te vergelijken tussen de verschillende instellingen en op die manier eventuele kwantitatieve uitschieters te detecteren. Van de banken wordt dus verwacht dat zij hun renterisicoposities beheren op basis van verschillende mogelijke rentescenario's, met inbegrip van een aanhoudende lagerenteomgeving, en daarbij de impact nagaan op zowel het inkomen van de bank als op de economische waarde. De prudentiële rapportering blijft bijgevolg slechts één element waarop de toezichthouder zich baseert om het renterisico te evalueren in zijn SREP en om een eventuele pijler 2-kapitaaltoeslag te bepalen. Bij zijn evaluatie van het renterisico op basis van de in de NBB-circulaire beschreven principes en rapportering hanteert de toezichthouder zowel kwalitatieve (adequaatheid van het risicobeheer van de instelling) als kwantitatieve (omvang van het daadwerkelijk gelopen renterisico) elementen.

4.3 Rapportering en boekhouding

De kwantitatieve en kwalitatieve informatie die de kredietinstellingen periodiek verstrekken aan de bevoegde autoriteiten, is een essentieel instrument voor de uitoefening van het prudentieel toezicht. Evenzo vormen de verslagen die kredietinstellingen jaarlijks publiceren in het Bazels Pijler 3-kader een belangrijke bron van informatie voor de marktdeelnemers die de door de instelling gelopen risico's en de wijze waarop deze door haar beheerd worden, wensen te beoordelen. De Bank heeft met name bepaalde recente veranderingen op deze gebieden gevolgd. Het gaat daarbij enerzijds om de internationale boekhoudkundige regels, en meer bepaald om het Europees debat over de goedkeuring van de nieuwe International Financial Reporting Standard 9 (IFRS 9 – Financial Instruments) die vanaf 2018 de International Accounting Standard 39 (IAS 39 – Financial Instruments: Recognition and Measurement) zal vervangen. Anderzijds heeft de ECB in 2014 een nieuwe verordening goedgekeurd ter uitbreiding van de financiële rapporteringsvereisten op basis van het financial reporting framework, het zogenaamde FINREP. Tot slot heeft de Bank gezorgd voor de omzetting in het Belgische kader van EBA-richtsnoeren betreffende informatie die in het kader van Pijler 3 moet

worden gepubliceerd, alsook van de boekhoudkundige richtlijn van 2013 voor wat betreft de instellingen die onder haar toezicht staan.

4.3.1 IFRS 9, Financial Instruments

Deze nieuwe norm, die IAS 39 zal vervangen, is van toepassing op de bank- en verzekeringssector en werd sinds 2008 in 3 fasen ontwikkeld. De eerste fase had betrekking op de classificatie en waardering van financiële instrumenten onder IFRS. De tweede fase betrof de erkenning van de op diezelfde financiële instrumenten geleden verliezen ingeval hun kredietkwaliteit zou verslechteren (impairment). De derde fase had betrekking op de boekhoudkundige verwerking van specifieke afdekkingstransacties (micro-hedge accounting). De International Accounting Standards Board (IASB) werkt nog aan een vierde fase betreffende de boekhoudkundige verwerking van afdekkingstransacties, met name van het renterisico, op een ruimere basis (macro-hedge accounting).

De norm werd in juli 2014 voltooid door de IASB en is vanaf 2018 verplicht van toepassing (een vervroegde toepassing is mogelijk). In Europa is de toepassing van deze norm echter afhankelijk van een besluit dat door de EC moet worden genomen na afloop van een procedure voor de goedkeuring van de IFRS-normen. De Europese besprekingen over dit onderwerp zijn nog aan de gang, met name om een oplossing te vinden voor de problemen die specifiek zijn voor de sector van de verzekeringsondernemingen.

De Bank heeft nauwgezet de ontwikkeling gevolgd van IFRS 9, die voornamelijk het zogenoemde 'too little too late'-effect zou moeten tegengaan van het in IAS 39 gebruikte model op basis van geleden verliezen, en op die manier de kwaliteit van de financiële staten van de instellingen zou moeten verbeteren. Het voornaamste effect dat van deze nieuwe norm wordt verwacht, is immers een toename van de voorzieningen voor kredietrisico door de overschakeling naar een model op basis van verwachte verliezen, dat meer in overeenstemming is met de prudentiële vereisten.

In het kader van de debatten over de goedkeuring van IFRS 9 door de Europese Unie, hebben de Europese banktoezichthouders – via de EBA – beklemtoond dat de sector over voldoende tijd moet beschikken om de praktische tenuitvoerlegging van dit uitermate veeleisende project op robuuste wijze te kunnen organiseren.

In dat verband hebben de banktoezichthouders benadrukt dat het van cruciaal belang is dat alle betrokken

instellingen snel van start gaan met het project, om een kwalitatieve overgang binnen de vereiste termijnen te kunnen waarborgen, maar ook om te anticiperen op de mogelijke gevolgen voor het eigen vermogen van de betrokken instellingen. Daarom zullen de bevoegde autoriteiten – in samenwerking met de EBA – het verloop van het project binnen de instellingen gedurende de volledige voorbereidende fase nauwgezet volgen binnen hun toezichtssfeer.

Tot slot heeft de Bank actief deelgenomen aan de werkzaamheden van het Bazels Comité en de EBA betreffende de opstelling van richtsnoeren door de banktoezichthouders voor een robuuste tenuitvoerlegging van het nieuwe model voor boekhoudkundige verwerking van verwachte verliezen op basis van IFRS 9.

4.3.2 Toepassing Finrep op solo-niveau

FINREP is het Europees kader dat bepaalt welke financiële informatie periodiek door de kredietinstellingen aan de bevoegde autoriteiten moet worden verstrekt. FINREP is sinds 2006 in België van toepassing. Ten gevolge van de CRD IV werd FINREP aanzienlijk bijgesteld en geharmoniseerd op Europees niveau aan de hand van een door de EBA voorbereide implementing technical standard (ITS), en is het voortaan van toepassing in alle landen van de EU. FINREP werd hoofdzakelijk ontworpen om IFRS-boekhoudgegevens te verzamelen. Het kan ook worden ingevuld met boekhoudkundige gegevens naar nationale normen, maar in dat geval moet op nationaal niveau een concordantieoefening (mapping) worden uitgevoerd.

In het kader van het GTM heeft de ECB op 17 maart 2015 de Verordening (EU) 2015/534 van de ECB betreffende rapportage van financiële toezichtinformatie aangenomen. Aangezien de huidige Europese regelgeving alleen betrekking heeft op de financiële verslaggeving (FINREP) van de onder prudentieel toezicht staande kredietinstellingen die de IFRS-normen op geconsolideerde basis toepassen, zal de verordening ook toelaten om financiële informatie in de vorm van FINREP op te vragen (a) van de aan prudentieel toezicht onderworpen groepen die hun geconsolideerde jaarrekening opstellen in overeenstemming met de nationale boekhoudnormen, en (b) op statutaire basis (solo) van alle instellingen (ongeacht of ze hun jaarrekening op basis van nationale of internationale boekhoudnormen opstellen). Voor België heeft deze ECB-verordening enkel tot gevolg dat FINREP (of een deel ervan) op statutair niveau verplicht wordt (zie b) hierboven). Alle Belgische groepen die aan prudentieel toezicht zijn onderworpen, stellen FINREP immers reeds

op geconsolideerde basis op, en maken daarbij gebruik van de IFRS-normen.

Om de rapporteringsopdracht voor de kleinste instellingen te verlichten, voorziet de ECB-verordening in vier in meerdere of mindere mate bindende reeksen FINREP-tabellen om de inhoud van de gegevens aan te passen aan de kenmerken van elke groep kredietinstellingen. Daarnaast stelt de verordening een eerste referentiedatum voor deze rapportering vast, afhankelijk van de kenmerken van elke instelling. Voor de belangrijke instellingen is de eerste referentiedatum, naargelang van de kenmerken van de instelling, vastgesteld op 31 december 2015 ('stand-alone' belangrijke instellingen – waarvan er momenteel geen in België zijn geregistreerd), 30 juni 2016 (de andere belangrijke instellingen) of 30 juni 2017 (de minder belangrijke instellingen).

De nieuwe ECB-verordening voorziet niet in een specifieke bepaling betreffende het onderliggende boekhoudrecht dat van toepassing moet zijn, wat betekent dat FINREP moet worden aangevuld met de gegevens van de kredietinstelling als vastgelegd overeenkomstig de boekhoud- (of rapporterings)regels die in het betrokken land van kracht zijn. In België is het boekhoudkundig referentiestelsel als vastgesteld door de koninklijke besluiten van 1992⁽¹⁾ (de zogenaamde BGAAP) van toepassing voor de opstelling van de (solo) statutaire jaarrekening; de IFRS is alleen van toepassing voor de opstelling van de geconsolideerde jaarrekening. De voornaamste moeilijkheid bij de tenuitvoerlegging van de ECB-verordening zal dus zijn een mapping op te stellen tussen FINREP (dat doorgaans aan de IFRS-normen is aangepast) en het nationale rapporteringsschema dat op basis van de BGAAP-normen is opgesteld.

4.3.3 Omzetting richtlijn betreffende jaarlijkse financiële overzichten en aanverwante verslagen

In 2015 heeft de Bank aan de bevoegde ministers een ontwerp van koninklijk besluit voorgelegd om de nieuwe Europese Richtlijn 2013/34/EU van 26 juni 2013 betreffende financiële overzichten om te zetten in het Belgische boekhoudrecht dat van toepassing is op financiële en verzekeringsondernemingen.

Deze nieuwe richtlijn, die de vroegere vierde en zevende richtlijn op de jaarrekening en de geconsolideerde

(1) Koninklijk besluit van 23 september 1992 op de jaarrekening van de kredietinstellingen, de beleggingsondernemingen en de beheervennootschappen van instellingen voor collectieve belegging.

jaarrekening opheft en vervangt, heeft in hoofdzaak tot doel de administratieve lasten voor kleine en middelgrote ondernemingen te verminderen. De administratieve vereenvoudigingen die in dit kader worden doorgevoerd zijn echter niet van toepassing op financiële en verzekeringsondernemingen die, samen met de beursgenoteerde ondernemingen, worden beschouwd als organisaties van openbaar belang. Omwille van hun publiek belang moeten deze ondernemingen steeds aan de ruimste financiële verslaggevingsverplichtingen voldoen. De nieuwe richtlijn voert vervolgens ook enkele nieuwe verslaggevingsverplichtingen in. Zo dienen de financiële en verzekeringsondernemingen in de toelichting bij de jaarrekening informatie te verstrekken over de materiële gebeurtenissen die na balansdatum hebben plaatsgevonden.

4.3.4 Toepassing van EBA-richtsnoeren op Pijler 3

Deel VIII van de CRR (artikelen 431 en volgende) bepaalt de openbaarmakingsverplichtingen (public disclosures, ook Pijler 3-vereisten genoemd) voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen. De openbaar gemaakte informatie moet de marktdeelnemers toelaten het risiconiveau van elke instelling te meten en aldus een vorm van marktdiscipline op die instelling uit te oefenen. Artikel 432 van de CRR bepaalt dat de instellingen de openbaarmaking van de vereiste informatie achterwege mogen laten wanneer deze als niet-wezenlijk, eigendomsrechtelijk beschermd of vertrouwelijk wordt beschouwd. Artikel 433 van de CRR bepaalt ook dat de instellingen de vereiste openbaarmakingen minstens eenmaal per jaar dienen te publiceren, maar ook dienen te beoordelen of het nodig is om sommige of alle informatie frequenter te publiceren, in het licht van de relevante kenmerken van hun werkzaamheden.

Op grond van de bevoegdheid die haar in deze bepalingen wordt verleend, heeft de EBA in december 2014 richtsnoeren gepubliceerd (a) over de wijze waarop de instellingen het begrip 'wezenlijke, eigendomsrechtelijk beschermde of vertrouwelijke informatie' moeten toepassen met betrekking tot de vereisten van Pijler 3 en (b) met betrekking tot de beoordeling door de instellingen van frequentere openbaarmakingen van informatie.

Om deze EBA-richtsnoeren op te nemen in het nationaal kader, heeft de Bank in 2015 een circulaire⁽¹⁾ gestuurd naar de kredietinstellingen en beursvennootschappen naar Belgisch recht, waarin deze verzocht werden zich te schikken naar de EBA-richtsnoeren.

4.4 Ontwikkelingen inzake governance

4.4.1 Ontwikkeling van een handboek governance voor de banksector

Naar aanleiding van de internationale ontwikkelingen op het vlak van governance, zowel voor de toezichhouders (nieuwe richtlijnen door het Bazels Comité en door de EBA) als in de Europese regelgeving, heeft de bankwet in 2014 de diverse regels aangaande governance geactualiseerd en gedetailleerder uitgewerkt.

De crosssectorale circulaire van 30 maart 2007⁽²⁾ is hierdoor in belangrijke mate achterhaald. Tegen deze achtergrond heeft de Bank tijdens het verslagjaar een handboek governance ontwikkeld, dat voormelde circulaire vervangt, althans wat de kredietinstellingen betreft.⁽³⁾

Het handboek strekt ertoe alle voor de kredietinstellingen toepasselijke beleidsdocumenten in het governance domein (bankwet, memorie van toelichting, reglementen, circulaires, Europese regelgeving, internationale standaarden) te bundelen en deze, indien nodig, extra toe te lichten. Daarnaast bevat het handboek ook toelichting bij thema's die niet als zodanig het voorwerp uitmaken van specifieke beleidsdocumenten.

De voornaamste innovatie bestaat erin dat het handboek online beschikbaar is (zie www.nbb.be/governancebanks) en aldus de instellingen, via interactieve verwijzingen (links), op een zeer gebruiksvriendelijke manier wegwijs maakt in het geheel van de beleidsdocumenten. Het is de bedoeling dat het handboek 'leeft', zonder dat daartoe telkens de referentie en naam dienen aangepast te worden, zoals bv. voor circulaires het geval is. Eventuele aanpassingen zullen wel steeds ter kennis worden gebracht van de instellingen.

4.4.2 Beloningsbeleid

In 2015 heeft de Bank opnieuw, en ditmaal in nauw overleg en in samenwerking met het GTM, een uitgebreide horizontale analyse verricht van de naleving van de regels met betrekking tot het beloningsbeleid bij grote instellingen. Door de instellingen onderling met elkaar te

(1) Circulaire NBB_2015_25: Richtsnoeren inzake de publicatie van informatie (Pijler III, CRD IV).

(2) Circulaire PPB-2007-6-CPB-CPA van 30 maart 2007 over de prudentiële verwachtingen van de CBFA inzake het deugdelijk bestuur van financiële instellingen.

(3) Circulaire NBB_2015_29: Invoering van een handboek governance voor de banksector.

vergelijken volgens eenzelfde methode wil de Bank het gelijke speelveld in de Belgische financiële sector bevorderen. In casu waren zes grote instellingen opgenomen in de analyse, die betrekking had op de prestaties in 2014, waarvoor variabele vergoedingen werden toegekend in het begin van 2015. De Bank heeft daarbij bijzondere aandacht besteed aan de nieuwigheden die geïntroduceerd werden door CRD IV en de implementatie van haar aanbevelingen van vorig jaar.

Uit deze vijfde horizontale analyse blijkt ten eerste het belang van een afdoende documentering van het selectieproces van de zogenaamde Identified Staff, ook voor de medewerkers die louter op basis van de omvang van hun beloning werden aangewezen, doch uiteindelijk niet geselecteerd werden omdat hun beroepswerkzaamheden niet geacht werden het risicoprofiel van de instelling materieel te beïnvloeden. Dit moet de Bank in staat stellen erop toe te zien dat het selectieproces correct gebeurt. De Bank vraagt tevens om in de documentatie een vergelijking op te nemen met de resultaten van het selectieproces van het voorgaande jaar.

Ten tweede stelt de Bank globaal genomen een verschuiving vast van variabele naar vaste beloning ten gevolge van de invoering van het plafond op variabele beloning. Voor zover daartoe functievergoedingen worden gebruikt, benadrukt de Bank dat de voorwaarden om als vaste beloning te kwalificeren, uit de EBA Opinie van 15 oktober 2014 over het gebruik van allowances, gerespecteerd dienen te worden.

Ten derde valt er een verhoogde transparantie te noteren op het vlak van de risicogerelateerdheid van het beloningsbeleid. Deze vaststelling geldt zowel voor het beloningsbeleid zelf als voor de vertaling ervan in concrete besluitvorming. Verder werden inspanningen geleverd om de percentages van uitgestelde variabele beloning te laten variëren naargelang van de verschillen tussen medewerkers. Niettemin is de lengte van het uitstel van betaling in de regel beperkt tot het wettelijk minimum van drie jaar. De Bank verwacht echter van de significante kredietinstellingen in de zin van artikel 3, 30° van de bankwet dat ze ten minste voor de leden van het directiecomité en de personen belast met de effectieve leiding een uitstel van minstens vijf jaar toepassen.

Ten slotte dient iedere instelling na te gaan op welke manier ze invulling kan geven aan het wettelijke vereiste dat minstens 50% van de variabele beloning bestaat uit een passend evenwicht tussen aandelen of vergelijkbare instrumenten enerzijds, en, indien mogelijk, de in de wet vermelde andere kapitaalinstrumenten⁽¹⁾ anderzijds. De voorwaarden waaronder laatstgenoemde

kapitaalinstrumenten gebruikt kunnen worden als variabele beloning worden opgesomd in technische reguleringsnormen die aangenomen zijn door de EC⁽²⁾. Deze instrumenten kunnen enkel gebruikt worden indien ze werden uitgegeven en voldoende beschikbaar zijn. De instellingen worden verzocht de mogelijkheid om gebruik te maken van zulke instrumenten te onderzoeken, en de toezichthouder hierover te informeren.

Op Europees vlak heeft de EBA op 7 september 2015 een rapport met als titel 'Benchmarking of remuneration practices at Union level and data on high earners' gepubliceerd met betrekking tot prestatiejaar 2013. Dit rapport is gebaseerd op de beloningsgegevens van een representatief aantal instellingen die verzameld zijn door de nationale toezichthouders, waaronder de Bank. Het rapport stelt een verdere daling vast van de ratio tussen variabele en vaste beloning. Daarnaast wijst het op een aantal andere trends op het niveau van de EU, onder andere wat betreft het aantal Identified staff en de samenstelling van de beloning.

Tevens werden de EBA Guidelines on Remuneration Policies and Practices geactualiseerd om rekening te houden met de opgedane ervaring sinds de initiële toepassing in 2011 en met de wijzigingen ten gevolge van de CRD IV. Deze Guidelines gaan in detail in op de vereisten m.b.t. een behoorlijk beloningsbeleid. Onder andere de volgende elementen komen erin aan bod: de governancevereisten, de toepassing van het beloningsbeleid in een groepscontext, het selectieproces met betrekking tot Identified Staff, het onderscheid tussen vaste en variabele beloning met het oog op de correcte berekening van de verhouding tussen deze twee componenten, de vereisten inzake de risicogerelateerdheid van het beloningsbeleid, enz. De Guidelines maken tevens een onderscheid tussen de verplichtingen die gelden voor alle medewerkers en deze die enkel van toepassing zijn op de Identified Staff. De Bank zal zich bij haar concrete toezicht op het beloningsbeleid en de beloningspraktijken van financiële instellingen laten leiden door dit EBA-referentiedocument.

(1) Het gaat meer bepaald om kapitaalinstrumenten die voldoen aan de voorwaarden om te worden aangemerkt als aanvullend-Tier 1- of Tier 2-kapitaalinstrumenten, of andere instrumenten die volledig in Tier 1-kernkapitaalinstrumenten kunnen worden omgezet of volledig kunnen worden afgeschreven, en die in elk geval een goede weerspiegeling zijn van de kredietkwaliteit van de instelling vanuit het oogpunt van de continuïteit.

(2) Gedelegeerde Verordening (EU) Nr. 527/2014 van de Commissie van 12 maart 2014.

D. Verzekeringen

In dit hoofdstuk wordt met 'Solvabiliteit II-wet' bedoeld de wet die de Europese Solvabiliteit II-richtlijn, als gewijzigd bij de Omnibus II-richtlijn, in Belgisch recht omzet. Voor de eenvoud wordt de term 'Solvabiliteit II-wet' gebruikt, ook al gaat het op de datum van afsluiting van dit Verslag om een ontwerp dat nog besproken dient te worden in het Parlement. Sommige van de bepalingen die in dit Verslag zijn opgenomen, kunnen dus nog gewijzigd worden, te meer omdat de uitvoeringsbesluiten nog in de ontwerpfase zijn.

1. Inleiding

De invoering van het nieuw reglementair kader voor verzekerings- en herverzekeringsondernemingen (Solvabiliteit II) op 1 januari 2016 vormt een grote uitdaging voor zowel de sector als de toezichthouder. De risicogebaseerde aanpak van Solvabiliteit II kan een significante impact hebben op het bedrijfsmodel van de verzekeringsondernemingen. Zo zou een versterking van het eigen vermogen vereist kunnen zijn om aan de nieuwe kapitaalvereisten te voldoen. Een ander aandachtspunt betreft de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van de noodzakelijke processen en procedures om aan de vereisten van Solvabiliteit II te voldoen. Verder zal de toezichthouder ook zijn praktijken moeten herzien om de risicogebaseerde aanpak te kunnen incorporeren in zijn dagelijks toezicht en om ten volle gebruik te kunnen maken van de nieuwe rapporteringen.

De inwerkingtreding van Solvabiliteit II betekent het einde van een lang wetgevend proces. In 2014 werd een finaal akkoord bereikt over de herziening van de Solvabiliteit II-richtlijn⁽¹⁾ (via de zogenaamde Omnibus II-richtlijn⁽²⁾), wat de weg vrijmaakte voor de ontwikkeling van de Gedelegeerde Verordening door de Europese Commissie

en van technische uitvoeringsnormen en richtsnoeren door de Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA). In de loop van 2015 werd de Solvabiliteit II-richtlijn, als gewijzigd bij de Omnibus II-richtlijn, omgezet in een Belgische wet (hierna de Solvabiliteit II-wet genoemd). Na afloop van een comply-or-explain-procedure werd de overgrote meerderheid van de EIOPA-richtsnoeren bekrachtigd door de Bank en vervolgens omgezet in circulaires of interne procedures.

De voorbereidende werkzaamheden in het kader van Solvabiliteit II leidden ook tot een diepgaande herziening van het bestaand regelgevend kader voor het prudentieel toezicht op de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen. Het koninklijk besluit op de jaarrekening van de verzekerings- en herverzekeringsonderneming verwijst voor de berekening van de technische voorzieningen naar bepalingen van Solvabiliteit I. Aangezien het Solvabiliteit I-kader verdwijnt, worden deze bepalingen opgenomen in het koninklijk besluit zelf. Verder worden er nieuwe bepalingen betreffende het aanleggen van de aanvullende voorziening leven ('knipperlichtreserve') geïntroduceerd. Het koninklijk besluit betreffende de levensverzekeringsactiviteit werd in overeenstemming gebracht met de bepalingen van de Solvabiliteit II-wet en bepaalde secties inzake consumentenbescherming werden afgescheiden. Er werd een nieuw koninklijk besluit betreffende winstdeling opgesteld, dat zowel rekening

(1) Richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 betreffende de toegang tot en uitoefening van het verzekerings- en herverzekeringsbedrijf (Solvabiliteit II).

(2) Richtlijn 2014/51/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 tot wijziging van de Richtlijnen 2003/71/EG en 2009/138/EG, alsmede de Verordeningen (EG) Nr. 1060/2009, (EU) Nr. 1094/2010 en (EU) Nr. 1095/2010 wat de bevoegdheden van de Europese toezichthoudende autoriteit (Europese Autoriteit voor verzekeringen en bedrijfspensioenen) en de Europese toezichthoudende autoriteit (Europese Autoriteit voor effecten en markten) betreft.

houdt met de winstgevendheid als met de solvabiliteit van de onderneming en dat de Bank machtigt om de winstdeling in bijzondere gevallen te beperken.

Gelet op het grote volume aan nieuwe regelgeving dat in voege treedt in 2016, bestaat er een significant operationeel risico voor zowel de verzekeringssector als de Bank. Zullen alle ondernemingen voldoen aan de nieuwe wettelijke vereisten? Zijn er adequate procedures opgesteld? Zullen de ondernemingen de kwalitatieve en kwantitatieve rapportering kunnen afleveren? En zal de kwaliteit van deze rapporten toereikend zijn? De eerste

rapporteringen, die afgeleverd werden in de voorbereidende fase, toonden aan dat voor tal van ondernemingen significante vooruitgang is vereist.

In paragraaf 2 van dit hoofdstuk wordt een beknopt overzicht gegeven van de verzekeringsondernemingen en –groepen die actief zijn in België. Vervolgens wordt de kwalitatieve en kwantitatieve voorbereiding van de sector op Solvabiliteit II besproken. In de vierde paragraaf komt de opvolging van enkele prioritaire risico's aan bod en tot slot worden de belangrijkste regelgevende initiatieven van de Bank overlopen.

2. Cartografie van de sector

2.1 Verzekeringsondernemingen

Eind 2015 oefende de Bank toezicht uit op 91 verzekeringsondernemingen, herverzekeringsondernemingen, borgstellingsmaatschappijen en gewestelijke openbaarvervoermaatschappijen die hun eigen voertuigenpark verzekeren. Er is sprake van een geleidelijke maar duidelijke daling in het aantal ondernemingen onder toezicht ten opzichte van eind 2012, waar dit aantal nog 113 bedroeg. Deze daling is in hoofdzaak te wijten aan fusies en stopzetting van activiteiten ten gevolge van de overdracht van portefeuilles (circa $\frac{3}{4}$ van de daling). De uitdoving van verzekeringsverplichtingen en de omvorming van ondernemingen naar Belgisch recht tot bijkantoren van verzekeringsondernemingen uit andere lidstaten van de EER verklaren ongeveer $\frac{1}{4}$ van de daling.

TABEL 4 VERLOOP VAN HET AANTAL ONDER TOEZICHT STAANDE ONDERNEMINGEN ⁽¹⁾

	2012	2013	2014	2015
Actieve verzekeringsondernemingen ...	87	83	80	75
In run-off geplaatste verzekeringsondernemingen ...	9	8	4	3
Herverzekeringsondernemingen	1	1	1	1
Overige ⁽²⁾	16	14	12	12
Totaal	113	106	97	91

Bron: NBB.

(1) Daarnaast oefende de Bank eind 2015 ook prudentieel toezicht uit op 10 bijkantoren van ondernemingen naar het recht van een andere EER-lidstaat, dat evenwel beperkt bleef tot de controle van de naleving van de witwasregeling.

(2) Borgstellingsmaatschappijen en gewestelijke openbaarvervoermaatschappijen.

2.2 Verzekeringsgroepen

Eind 2015 stonden 17 Belgische verzekeringsgroepen onder toezicht van de Bank. Acht van deze groepen hebben enkel deelnemingen in Belgische verzekeringsondernemingen (nationale groepen); de overige negen verzekeringsgroepen hebben deelnemingen in ten minste één buitenlandse verzekeringsonderneming (internationale groepen). Onder Solvabiliteit II treedt de Bank voor elk van deze groepen op als groepstoezichthouder; in deze hoedanigheid ontvangt zij specifieke rapporteringen, die de basis vormen voor het prudentieel toezicht op groepsniveau.

Om het groepstoezicht te vergemakkelijken moeten de toezichthouders van grensoverschrijdende groepen samenwerken in colleges van toezichthouders. Deze colleges zorgen ervoor dat de samenwerking, de informatie-uitwisseling en

TABEL 5 BELGISCHE VERZEKERINGSGROEPEN ONDER TOEZICHT VAN DE BANK

Belgische nationale groepen	Belgische internationale groepen
Alleasehold	Ageas SA/NV
AMMA Verzekeringen	Argenta Assuranties
Cigna Elmwood Holdings	Aviabel
Credimo Holding	Belfius Verzekeringen
Federale Verzekeringen	Credimundi
Fork Capital	Integrale
Securex	KBC Verzekeringen
Vitrufin	PSH
	Trade Credit Re Insurance Company

Bron: NBB.

de onderlinge raadpleging tussen de toezichhoudende autoriteiten van de lidstaten van de EER effectief ten uitvoer worden gelegd, teneinde de convergentie van de besluiten en toezichtsactiviteiten te bevorderen. De oprichting en werking van de colleges berust op coördinatie­regelingen tussen de betrokken toezichthouders.

In 2015 werden voor elk van de Belgische internationale groepen coördinatie­regelingen overeengekomen met de betrokken toezichthouders. Daarnaast werden er ook coördinatie­regelingen ondertekend voor verzekerings­groepen met hoofdzetel in een andere lidstaat van de EER die een Belgische dochteronderneming hebben.

TABEL 6 COLLEGES BIJ DE VERZEKERINGS­ONDERNEMINGEN ONDER TOEZICHT VAN DE BANK

Met de Bank als groepstoezichthouder	Met de Bank als betrokken toezichthouder	
Ageas SA/NV	Allianz	Allianz Benelux
Argenta Assuranties		Euler Hermes
Aviabel		
Belfius Verzekeringen	AXA	AXA Belgium
Credimundi		Inter Partner Assistance
Integrale		Touring Verzekeringen
KBC Verzekeringen	Assurances du Crédit Mutuel	Partners Verzekeringen
PSH		
Trade Credit Re Insurance Company	Delta Lloyd	Delta Lloyd Life
	Generali	Generali Belgium Europ Assistance Belgium
	Munich Re	D.A.S. Ergo Insurance DKV Belgium
	NN	NN Insurance Belgium NN Insurance Services Belgium
	Baloise Group ⁽¹⁾	Baloise Belgium Euromex

Bron: NBB.

(1) De coördinatie­regelingen worden in de loop van 2016 ondertekend.

3. Voorbereiding op Solvabiliteit II

3.1 Algemeen kader

2015 was een belangrijk jaar voor de voorbereiding op de inwerkingtreding van Solvabiliteit II. De onzekerheden die gepaard gingen met de invoering van de Solvabiliteit II-richtlijn in Europa, zette EIOPA ertoe aan om in september 2013 richtsnoeren ter voorbereiding van Solvabiliteit II te publiceren. Deze werden eind 2013 door de Bank bekrachtigd en omgezet in de volgende circulaire ter voorbereiding van Solvabiliteit II:

- De circulaire betreffende de vereisten inzake de prospectieve beoordeling van de eigen risico's;
- De circulaire betreffende de vereisten inzake de preapplicatie voor het gebruik van een intern model;
- De circulaire betreffende de vereisten inzake het governancestelsel;
- De circulaire betreffende de vereisten inzake het indienen van informatie bij de Bank.

In 2014 werden deze circulaire ten uitvoer gelegd door de ondernemingen en in 2015 werden zowel de tenuitvoerlegging als het verloop van de voorbereidingen op Solvabiliteit II door de Bank opgevolgd en geanalyseerd. In aansluiting hierop publiceerde de Bank in de loop van 2015, na hierover een consultatie te hebben georganiseerd, tal van circulaire om de verzekeraars de nodige voorbereidingen te helpen treffen. Er werden onder andere twee extra circulaire gepubliceerd: één over de aanvullende vereisten inzake het indienen van informatie bij de Bank en één over de vereenvoudiging van de Solvabiliteit I-rapportering tijdens de voorbereidende fase.

3.2 Evaluatie van de kwalitatieve voorbereiding

Uit de verschillende contacten van de Bank met de verzekeringssector bleek dat de voorbereiding van de verzekeringsondernemingen tot midden 2014 hoofdzakelijk

gericht was op de ontwikkeling van interne modellen en op de andere meer financiële en kwantitatieve aspecten van de Solvabiliteit II-vereisten. Tijdens het verslagjaar werden ook de ontwikkelingen inzake de beoordeling van de solvabiliteitsbehoeften en de governance van nabij gevolgd.

Onder Solvabiliteit II moeten de ondernemingen, als integraal onderdeel van hun bedrijfsstrategie, hun eigen solvabiliteitsbehoeften regelmatig beoordelen in het licht van hun specifiek risicoprofiel (Own Risk and Solvency Assessment, ORSA). In 2014 onderzocht de Bank voor een aantal ondernemingen, aan de hand van een kwalitatief beoordelingsmodel, in welke mate hun interne processen hierop voorbereid zijn. In 2015 werden de aandachtspunten die uit deze beoordeling naar voor kwamen opgevolgd en werd de beoordeling bijgewerkt op basis van nieuwe elementen uit de ORSA-verslagen. Daarnaast besteedde de Bank tijdens het verslagjaar specifieke aandacht aan de lagerenteomgeving. Zo werd aan de grote verzekeringsondernemingen gevraagd om hun solvabiliteitspositie ook te evalueren in een scenario waarin de risicovrije rentecurve, die gehanteerd wordt voor de waardering van de verzekeringsportefeuille, na 20 jaar niet naar een rentevoet van 4,2% convergeert, maar naar een lagere, marktconsistente rentevoet.

Naast de opvolging van de ontwikkeling van de ORSA vroeg de Bank in 2014 eveneens aan alle verzekeringsondernemingen om hun governancestelsel te toetsen aan de vereisten van Solvabiliteit II en een actieplan op te stellen om de eventuele tekortkomingen weg te werken vóór de inwerkingtreding van het nieuwe regelgevingskader. Hiermee wilde de Bank de verzekeringsondernemingen attent maken op een aantal punten op het vlak van governance onder Solvabiliteit II. De resultaten van deze bevraging werden in 2014 en 2015 geanalyseerd, waarna de bevindingen aan de ondernemingen werden overgemaakt.

Over het algemeen werd vastgesteld dat er bij de verzekeringsondernemingen geen onoverkomelijke problemen waren die de naleving van de vereisten van Solvabiliteit II betreffende governance in de weg konden staan. Van bepaalde ondernemingen werden toch bijkomende inspanningen gevraagd om de conformiteit te verzekeren. Een vaak terugkerend pijnpunt was de gebrekkige aandacht van de ondernemingen voor de beleidsdocumenten m.b.t. de deskundigheids- en betrouwbaarheidsvereisten. De verzekeringsondernemingen dienen uitdrukkelijker stil te staan bij onder andere de situaties die aanleiding geven tot een herbeoordeling en bij de procedures voor de beoordeling van het overig relevant personeel. In veel gevallen werd de verzekeringsondernemingen ook gevraagd erop toe te zien dat de actuariële functie over voldoende middelen beschikt om haar taken op een passende en onafhankelijke wijze uit te oefenen. Bovendien dient de actuariële functie ook op groepsniveau naar behoren ingericht te zijn. Een ander aandachtspunt is de vereiste om binnen de onderneming een persoon aan te stellen met algehele verantwoordelijkheid voor de uitbestede sleutelfuncties.

3.3 Evaluatie van de kwantitatieve voorbereiding

De Bank verwacht dat de verzekeringsondernemingen en -groepen adequate systemen en procedures ontwikkelen om informatie van hoogstaande kwaliteit te kunnen leveren voor prudentiële doeleinden. De inlichtingen die hierover tijdens de voorbereidende fase werden verstrekt, stellen de Bank in staat om de geboekte vooruitgang en de kwaliteit van de informatie te onderzoeken en te beoordelen.

De Bank besliste dat de jaarlijkse en trimestriële kwantitatieve rapporteringstemplates (Quantitative Reporting Templates, QRT) voor het jaar 2014 en voor het derde kwartaal van 2015 door alle Belgische verzekeringsondernemingen en -groepen moesten worden afgeleverd. Voor kleine ondernemingen en groepen beperkte de Bank echter de omvang van de rapportering. De definitieve versie van de rapporteringstemplates zal de basis vormen voor de periodieke risicoanalyses die door de Bank worden uitgevoerd en zullen een dieper inzicht geven in de solvabiliteits- en financiële positie onder Solvabiliteit II. Voor de analyse van de QRT kon de Bank eveneens steunen op de bijzondere verslagen die door de erkende revisoren werden opgesteld.

3.3.1 Kwantitatieve rapportering door verzekeringsondernemingen

Het overgrote deel van de ondernemingen slaagde erin hun QRT voor 2014 te rapporteren. Om verschillende

redenen slaagden zes ondernemingen hier niet in. Zo zouden sommige van deze ondernemingen vóór de inwerkingtreding van Solvabiliteit II van de markt verdwijnen, terwijl andere wegens hun beperkte omvang aan bijzondere bepalingen zijn onderworpen, waardoor rapporteren tijdens de voorbereidende fase niet relevant was. Bij enkele ondernemingen was tijdens de rapporteringsperiode een strategische heroriëntering aan de gang, waardoor ze nalieten te rapporteren. De verzekeringsondernemingen die niet of met veel vertraging rapporteerden werden hierover aangesproken en worden van nabij opgevolgd.

Eind november 2015 ontving de Bank eveneens de QRT voor het derde kwartaal van 2015. Deze cijfers tonen een positief verloop van de operationele paraatheid sinds de eerste rapportering van de QRT. Wat betreft de rapportering van de QRT voor het derde kwartaal van 2015, rapporteerden 79% van de ondernemingen tijdig of binnen een week na de uiterste datum, terwijl dit tijdens de eerste rapportering van de QRT slechts voor 50% van de ondernemingen het geval was.

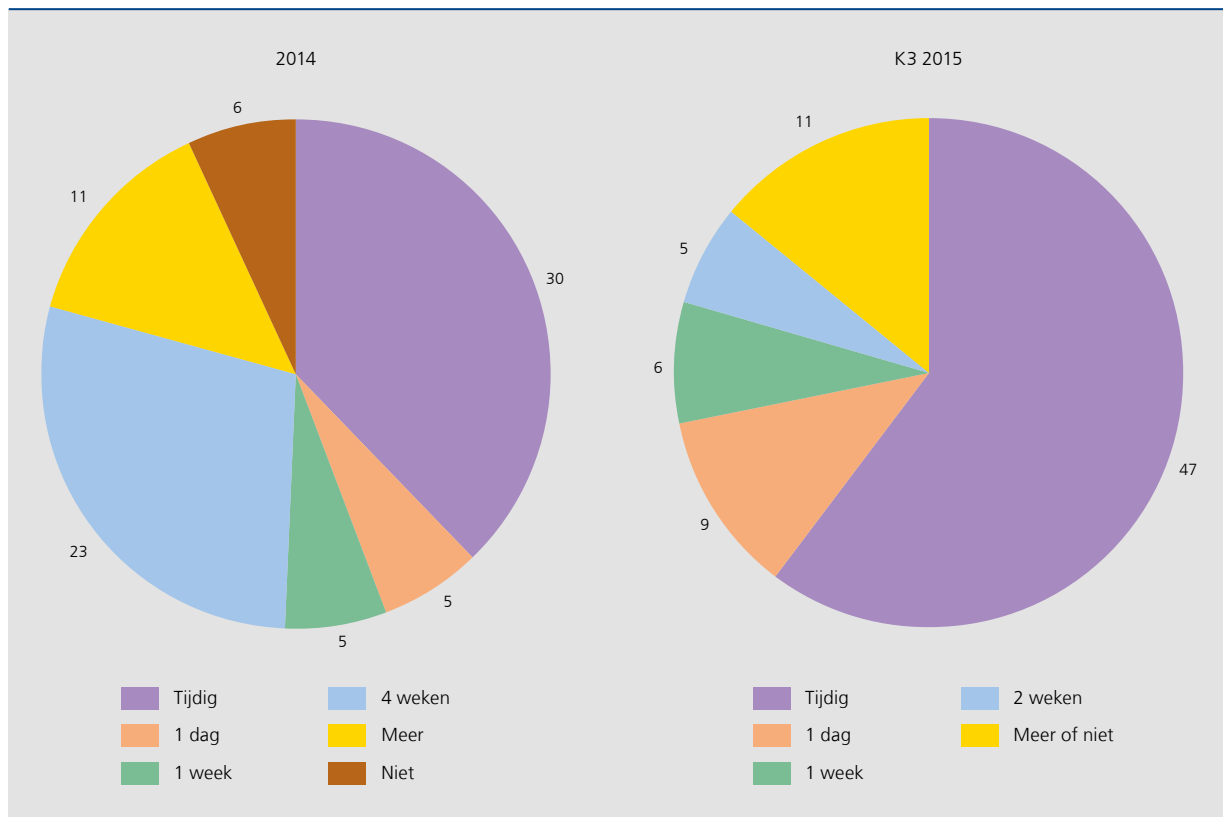
3.3.2 Kwantitatieve rapportering door verzekeringsgroepen

De verplichting om de jaarlijkse en trimestriële kwantitatieve rapporteringstemplates te verstrekken tijdens de voorbereidende fase gold eveneens voor alle Belgische verzekeringsgroepen. De uiterste datum voor de groepsrapportering over het boekjaar 2014 werd vastgelegd op 15 juli 2015. Van de 17 geïdentificeerde verzekeringsgroepen rapporteerden er slechts 11. Eén verzekeringsgroep zou vóór de inwerkingtreding van Solvabiliteit II haar enige verzekeringsdochter absorberen, waardoor een groepsrapportering niet relevant was. De meeste groepen die rapporteerden, deden dit tijdig; slechts één groep rapporteerde meer dan een maand na de uiterste datum.

De rapportering door verzekeringsgroepen lag, in relatieve aantallen, beduidend lager dan bij de verzekeringsondernemingen. De groepen die niet of laattijdig rapporteerden werden hierover aangesproken en worden van nabij opgevolgd voor wat de verdere ontwikkeling van de onderliggende systemen en procedures betreft. De Bank verwacht immers ook van verzekeringsgroepen dat ze correct en tijdig rapporteren. Begin 2016 ontving de Bank de groepsrapportering voor het derde kwartaal van 2015, op basis waarvan een nieuwe evaluatie van de operationele paraatheid van de groepen plaatsvond.

De Bank besliste de verplichting om te rapporteren tijdens de voorbereidende fase uit te breiden tot de

GRAFIEK 7 **RAPPORTERING QRT DOOR VERZEKERINGSONDERNEMINGEN**
(aantal ondernemingen)

Bron: NBB.

volledige markt en deze niet te beperken tot de verzekeringsondernemingen en -groepen die voor het verstrekken van informatie aan nationale bevoegde autoriteiten onder de EIOPA-richtsnoeren vallen. Hiermee rekening houdend en gelet op de omvang en operationele complexiteit van de rapportering, is de Bank voorzichtig positief over de operationele paraatheid van de Belgische verzekeringsondernemingen en -groepen. Van de ondernemingen die er niet in slaagden om (tijdig) te rapporteren worden significante verbeteringen verwacht voor de volgende rapporteringscycli.

3.3.3 Resultaten van de inhoudelijke analyse van de kwantitatieve rapportering

De voorbereidende fase was aanvankelijk zo opgezet dat de nadruk kwam te liggen op het operationele aspect van de rapportering en niet zozeer op de kwaliteit van de verstrekte informatie. De publicatie van de resultaten van de EIOPA-stresstest eind november 2014 – uitgevoerd op de gegevens van eind 2013 – en de verdere verslechtering

van de macro-economische omstandigheden voor de verzekeraars sinds eind 2013 zetten EIOPA en de nationale toezichthouders er evenwel toe aan een uitgebreidere en meer diepgaande analyse uit te voeren van de impact van de huidige economische omstandigheden en de mate waarin de sector voorbereid is op Solvabiliteit II. De QRT vormden een belangrijk onderdeel van deze analyse.

De Bank heeft vastgesteld dat de kwaliteit van de gegevens tijdens de voorbereidende fase onvoldoende was en volgt dit verder op met de betrokken ondernemingen. Algemeen dient de kwaliteit van de rapportering significant te verbeteren om te voldoen aan de wettelijke vereisten van Solvabiliteit II en om bruikbaar te zijn voor prudentiële doeleinden.

De Bank ging in dialoog met de verzekeringsondernemingen die tijdens de voorbereidende fase een solvabiliteitsratio onder het reglementair vereiste minimum (100%) rapporteerden. Er werd bekeken welke maatregelen er getroffen konden worden om hun solvabiliteitspositie te herstellen vóór de eigenlijke inwerkingtreding van

Solvabiliteit II. Er werden verschillende types prudentiële acties ondernomen, bijvoorbeeld de mogelijkheid om, na goedkeuring door de Bank, gebruik te maken van bepaalde overgangsbepalingen of parameters die specifiek zijn voor de onderneming, een aanpassing van de herverzekeringsstructuur, het reduceren van de rentegaranties, het de-risken van de activaportefeuille of de versterking van het kapitaal. Gezien de lage kwaliteit van de gegevens, werd deze aanpak bovendien uitgebreid tot alle ondernemingen met een solvabiliteitsratio van minder dan 120 % of waarvoor er sinds de rapportering nieuwe gebeurtenissen hadden plaatsgevonden die ertoe konden leiden dat de solvabiliteitsratio in de gevarenzone zou terechtkomen.

De aanpak was er voornamelijk op gericht om voor deze ondernemingen een actieplan op te stellen dat, mits het succesvol ten uitvoer zou worden gelegd, ertoe zou leiden dat ze bij aanvang van het nieuwe regime voldoende solvabel zouden zijn. Het valt uiteraard niet uit te sluiten dat er – ondanks deze proactieve aanpak – toch nog ondernemingen met onvoldoende solvabiliteit zouden zijn, bijvoorbeeld omdat de geplande acties (nog) niet volledig werden uitgevoerd of omdat veranderende macro-economische omstandigheden de solvabiliteitsratio sterk negatief hebben beïnvloed.

Uit een overzicht van de tijdens de voorbereidende fase gerapporteerde solvabiliteitsratio's voor het jaar 2014 blijkt dat deze voor 8 ondernemingen minder dan 100 % bedraagt. Daarnaast rapporteerden 8 ondernemingen een solvabiliteitsratio tussen 100 % en 120 %. Hoewel er voor bepaalde individuele ondernemingen belangrijke

solvabiliteitstekorten zijn, is het tekort op het niveau van de markt beperkt. Het solvabiliteitstekort van de 8 ondernemingen met een tekort stemt overeen met 1,6 % van het solvabiliteitskapitaalvereiste van de markt. De solvabiliteitsratio van de markt bedraagt 190 %.

In oktober van dit verslagjaar werd aan EIOPA een overzicht bezorgd van de opvolging van en acties ten aanzien van de ondernemingen met een solvabiliteitstekort en van de impact van de huidige marktomstandigheden op hun (toekomstige) solvabiliteitspositie.

3.4 Bijzondere aandachtspunten van de Bank

3.4.1 Interne modellen

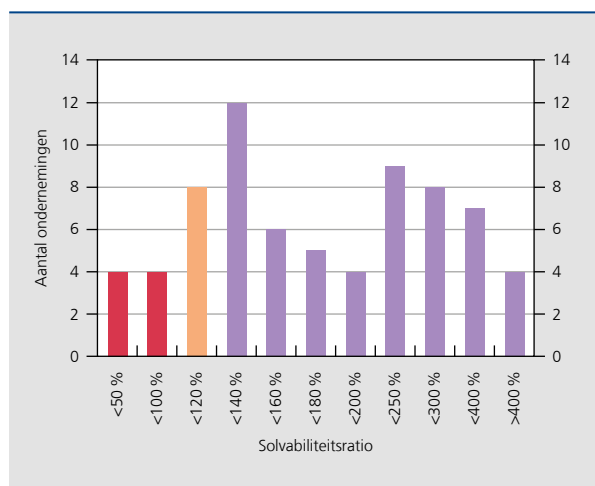
In 2015 werden de aanvraagdossiers geanalyseerd van de verzekeringsondernemingen die een intern model wensen te gebruiken om hun reglementair kapitaalvereiste onder Solvabiliteit II te berekenen.

Als gevolg van de sinds 2010 uitgevoerde preapplicatieprocedure is het aantal ondernemingen dat een intern model wil gebruiken sterk gedaald. De inspectieverslagen van de Bank hebben vijf verzekeringsondernemingen doen inzien dat ze moeilijk in staat zouden zijn om te voldoen aan de eisen van de Bank inzake interne modellen, die gebaseerd zijn op de wettelijke vereisten. Deze ondernemingen hebben besloten hun preapplicatieprocedure stop te zetten, of hebben de geplande datum voor de indiening van hun dossier verdaagd.

In 2015 werden zeven aanvraagdossiers verwacht. Naar aanleiding van de laatste contacten met de Bank kozen twee ondernemingen ervoor om hun aanvraagdossier later in te dienen. Eén (nagenoeg) volledig dossier voor een intern model werd dan weer afgewezen. Er blijven dus vier ondernemingen over (twee volledige interne modellen en twee gedeeltelijke interne modellen) waarvan het dossier werd aanvaard nadat bijkomende kapitaalvereisten en voorwaarden werden opgelegd. Die elementen werden meestal – naargelang van de in het desbetreffende college gevolgde benadering – in een remediëeringsplan opgenomen dat de onderneming aan haar aanvraagdossier toevoegde. Bovendien werden eind 2015 twee nieuwe aanvraagdossiers ingediend. Over die dossiers zal in 2016 een beslissing worden genomen.

Algemeen beschouwd blijkt een sleutelfactor voor succes erin te bestaan dat de ondernemingen zich bewust worden van de omvangrijke middelen die de ontwikkeling

GRAFIEK 8 GERAPPORTEERDE SOLVABILITEITSRATIO'S VOOR HET JAAR 2014

Bron: NBB.

en validatie van interne modellen vergen en dat ze deze vroeg genoeg inplannen. Eén van de belangrijkste aandachtspunten die in de analyses van de aanvraagdossiers naar voren kwam, was dat sommige dochterondernemingen van buitenlandse verzekeringsgroepen hun op groepsniveau ontwikkeld intern model onvoldoende kennen, waardoor ze zich het model niet voldoende eigen kunnen maken, en dat verscheidene ondernemingen de rol hebben onderschat die de nationale toezichthouders spelen in het besluitvormingsproces betreffende de goedkeuring van het intern model van een groep. Daarnaast is de onafhankelijke validatie in de ondernemingen vaak niet kritisch genoeg; zo worden de fundamentele keuzes aangaande de modellen onvoldoende in vraag gesteld. Op het vlak van de risicotypes voldoet de modellering van het 'onderschrijvingsrisico leven' doorgaans nog niet aan dezelfde kwaliteitsnormen als de modellering van andere risicotypes. Ten slotte blijkt dat de tekortkomingen, die bij de interne modellen voor de berekening van het solvabiliteitskapitaalvereiste werden vastgesteld, in verscheidene gevallen eveneens een belangrijke impact hebben op de berekening van de technische voorzieningen binnen het nieuwe prudentiële regime (best estimate) en/of op het solvabiliteitskapitaalvereiste dat wordt bepaald aan de hand van de standaardformule (meer bepaald voor de levensverzekeringsactiviteiten).

3.4.2 Evaluatie best estimate

Evaluatie door de Bank

De beoordeling van het passende karakter van de technische voorzieningen overeenkomstig de nieuwe prudentiële regeling eiste het afgelopen jaar het merendeel van de middelen van het inspectieteam op. Dit komt enerzijds door het belang van de bedragen van de technische voorzieningen op de balans van de verzekeringsondernemingen – de best estimate vormt het leeuwendeel van de passiva van een verzekeringsonderneming en speelt een cruciale rol bij de bepaling van de solvabiliteit – en anderzijds door de duur van die verplichtingen in de tijd. Dit laatste element leidt onder meer tot complexe actuariële berekeningen die berusten op tal van hypothesen, parameters en door de beleidsorganen van de verzekeringsonderneming overwogen acties, alsook tot een mate van onzekerheid die voldoende voorzichtig moet worden beoordeeld.

De onderzoeken van de inspectieteams hebben geleid tot een aanzienlijke verhoging van het bedrag van de technische voorzieningen van de beschouwde ondernemingen. Bovendien wijst de Bank, na de verschillende in 2015 uitgevoerde inspecties van de berekening van de technische

voorzieningen, op verscheidene punten, waarbij ze, in het kader van de tenuitvoerlegging van Solvabiliteit II, bijzondere aandacht zal besteden aan de opvolging van de correcte bijsturing door de ondernemingen.

Ten eerste werd een grote discrepantie vastgesteld tussen de levens- en niet-levensverzekeringsactiviteiten; deze laatste leveren doorgaans minder problemen op als gevolg van de relatief korte duur van de verplichtingen en een goede algemene beheersing van het schaderegelingsproces. Het tweede aandachtspunt is de vaak onjuiste toepassing van de prudentiële regels voor de contractgrenzen, met betrekking tot het al dan niet in aanmerking nemen van de resultaten uit toekomstige activiteiten in de berekening van de technische voorzieningen. Voorts werd vastgesteld dat in de financiële projecties niet goed rekening werd gehouden met de kosten verbonden aan de verzekeringsverplichtingen en dat de risicomarge, dat is de marge die uit voorzichtigheid wordt toegepast boven de berekeningen inzake de best estimate, niet juist werd geraamd. De toepassing van andere dan de door EIOPA gepubliceerde actualiseringscurven doet eveneens problemen rijzen. De gebrekkige raming van de toekomstige winstdelingen in het licht van de verwachte evolutie van het rendement van de tegenover de technische voorzieningen staande activa is het laatste aandachtspunt.

Ontwikkeling beoordelingsinstrument

In het kader van de toetsing van de best estimate heeft de Bank een specifieke rapportering uitgewerkt met betrekking tot de levensverzekeringsverrichtingen. Voor die rapportering moeten de verzekeraars alle cashflows meedelen die worden gebruikt om de best estimate te bepalen. Andere gegevens moeten ook worden verstrekt, namelijk de cashflows waarmee de inventarisreserve van de desbetreffende verzekeringspolissen weer kan worden samengesteld alsook enkele algemene statistieken betreffende de volgende elementen: gemiddelde leeftijden, verzekerde bedragen, gemiddelde gewaarborgde rentes, ... De door de verzekeraar meegedeelde cijfers zullen verschillende bewerkingen ondergaan om te komen tot een uitsplitsing van de best estimate in de verschillende bestanddelen ervan, een toetsing van de best estimate aan de inventarisreserves en een reeks coherentietests.

De door de ondernemingen meegedeelde gegevens moeten het ook mogelijk maken de verzekeringsportefeuilles in kaart te brengen uitgaande van de voornoemde algemene statistieken. Die verschillende elementen kunnen dan worden bestudeerd om een eerste oordeel uit te brengen over de geschiktheid en de conformiteit van de berekening van de best estimate. De conclusies van die eerste analyse zullen vervolgens worden gebruikt om na

te gaan of het nodig is die best estimate of een aantal van de bestanddelen ervan grondiger te onderzoeken.

Tijdens het verslagjaar werden die gegevens een eerste maal verzameld bij 7 grote Belgische verzekeringsondernemingen. Voor die bedrijven werd de volledige rapportering op 31 december 2014 verwacht tegen uiterlijk eind 2015.

Evaluatie door externe experts

In het kader van de maatregelen ter voorbereiding op Solvabiliteit II was het van essentieel belang dat de Bank voldoende vertrouwen kon hebben in de berekening van de best estimate door de ondernemingen. Naast de inspecties die door de Bank zelf werden uitgevoerd, werd eveneens een beroep gedaan op externe actuariële experts om de kwaliteit en geschiktheid van de best estimate van de zeven grootste Belgische verzekeringsondernemingen te beoordelen.

De externe experts spraken zich in hun rapport onder andere uit over de juistheid van het bedrag van de best estimate en het correcte gebruik van de data, hypothesen en modellen. Waar mogelijk werd ook de impact van de geïdentificeerde tekortkomingen gekwantificeerd. In de

loop van juni 2015 werden de voorlopige conclusies voorgelegd aan het management van de betrokken verzekeringsondernemingen en aan de Bank, waarna de laatste hand werd gelegd aan de rapporten.

De analyse van deze rapporten resulteerde in een aantal vaststellingen per onderneming. Deze werden samen met de vraag om een actieplan op te stellen, aan de individuele ondernemingen overgemaakt. Op basis van het actieplan zal de Bank de vooruitgang volgen. De onderlinge vergelijking van de individuele vaststellingen bracht een aantal uiteenlopende marktpraktijken en aandachtspunten aan het licht, die verder zullen worden uitgediept aan de hand van horizontale analyses, om een verdere convergentie en harmonisatie te bevorderen.

De werkzaamheden van de externe experts worden beschouwd als een interessant toezichtsinstrument in het kader van de voorbereidende werkzaamheden op Solvabiliteit II. Ze hebben het mogelijk gemaakt aan een gerichte behoefte van de Bank te voldoen, zonder dat dit gepaard ging met een structurele verhoging van de werkingskosten. Deze opdracht zal op korte termijn niet herhaald worden; de inschakeling van externe experts blijft wel een optie die in specifieke omstandigheden overwogen kan worden.

4. Prioritaire risico's

4.1 Renterisico

De potentiële gevolgen van de langdurige lage rente zijn het belangrijkste financieel risico waarmee de verzekeringsondernemingen geconfronteerd worden en blijven bijgevolg een aandachtspunt voor de Bank. Gelet op de fragiele macro-economische situatie kan de extra zuurstof als gevolg van de rentestijging sinds april 2015 immers van tijdelijke aard zijn. Daarenboven wordt de Belgische verzekeringssector nog steeds gekenmerkt door hoge rentegaranties op bepaalde levensverzekeringsproducten.

Om een meer gedetailleerde opvolging van het renterisico bij alle verzekeringsondernemingen mogelijk te maken, werkte de Bank in 2014 een nieuwe rapportering uit. Deze bestaat uit verschillende componenten, die van belang zijn om een adequaat en volledig beeld te verkrijgen van de toestand van het renterisico bij de verzekeringsondernemingen. Het gaat meer in het bijzonder om de volgende vier deeldomeinen: de samenstelling van de uitstaande rentegaranties op de verzekeringsportefeuille, de duration van de technische voorzieningen en hun dekkingswaarden, gedetailleerde projecties van de kasstromen van de technische voorzieningen en hun dekkingswaarden en de projecties van activa- en passivarendementen.

De resultaten van de eerste rapportering, op basis van de cijfers eind 2013, werden op het einde van het derde kwartaal van 2014 aan de Bank bezorgd en verder geanalyseerd in 2015. Op basis van deze gegevens werd een aantal indicatoren ontwikkeld die een dieper inzicht geven in het renterisico van zowel de individuele ondernemingen als de markt. Er wordt onder andere gekeken naar de hoogte van de gemiddelde gewaarborgde rentevoeten en de resterende looptijd, het aandeel van de technische voorzieningen met een rentegarantie op toekomstige premies, de verschillende duration gaps en

de overeenstemming tussen de onderliggende activa- en passivakasstromen.

Op grond van dit beoordelingskader kan voor elk van deze indicatoren een score worden toegekend aan de ondernemingen en kunnen sommige als outlier geïdentificeerd worden. Deze ondernemingen worden aan een meer gedetailleerd onderzoek onderworpen, wat kan resulteren in het opvragen van een actieplan of het opleggen van mitigerende maatregelen, zoals de aankoop van derivaten.

De Bank stelde vast dat een aantal ondernemingen niet gerapporteerd had en dat de kwaliteit van de gegevens niet altijd voldeed aan de verwachtingen. Hierdoor werden de gegevens van sommige ondernemingen, na een grondige validatie, uit de dataset verwijderd. De opmerkingen die tijdens deze eerste rapporteringscyclus werden meegedeeld aan de ondernemingen, moeten ervoor zorgen dat de kwaliteit significant verbetert in de komende jaren. Daarenboven onderzoekt de Bank, op basis van de voornoemde analyses, de opportuniteit van het opleggen van mitigerende maatregelen voor bepaalde van deze ondernemingen.

4.2 Liquiditeitsrisico

Sinds 2011 heeft de Bank verschillende initiatieven genomen om het liquiditeitsrisico van de Belgische verzekeringssector in kaart te brengen. Hiertoe werd in eerste instantie een onderdeel over liquiditeit toegevoegd aan een meer algemene rapportering die de kwetsbaarheden van de zes grootste Belgische verzekeringsgroepen in kaart trachtte te brengen.

De gerapporteerde cijfers toonden onder meer aan dat verschillende verzekeringsondernemingen geconfronteerd

werden met stijgende afkopen en een dalend premie-incasso. Deze ontwikkeling werd voornamelijk veroorzaakt door een wijziging in de fiscale behandeling van levensverzekeringsproducten – de premietaks werd in 2013 immers verhoogd van 1,1 % tot 2 % –, de lagerenteomgeving en het feit dat een steeds groter deel van de tak 21-portefeuille de looptijd van acht jaar bereikt, waardoor bepaalde overeenkomsten (o.a. bij afkoop) zijn vrijgesteld van roerende voorheffing. Daarenboven zijn er ook steeds meer verzekeringsondernemingen die bewust minder aandacht besteden aan het aanbieden van bepaalde tak 21-producten.

Eind 2014 besliste de Bank, op basis van deze initiële resultaten, om in een afzonderlijke trimestriële liquiditeitsrapportering te voorzien voor alle levensverzekeringsondernemingen. Teneinde een geïntegreerde opvolging van het liquiditeitsrisico mogelijk te maken, ontwikkelde de Bank bovendien een aantal risico-indicatoren. Deze kunnen in drie groepen worden ingedeeld. Een eerste groep indicatoren focust op het verloop van de in- en uitgaande kasstromen en op hoe deze zich onderling verhouden. Een tweede groep indicatoren betreft het verloop van liquide activa en liquide passiva en hoe deze zich onderling verhouden. Een laatste groep indicatoren volgt het verloop van de blootstellingen aan instrumenten en derivaten met een potentieel liquiditeitsrisico. Voor elke groep indicatoren wordt vervolgens een reeks van risicolimieten vastgesteld die toelaten het risico systematisch op te volgen, per indicator.

Op basis van de eerste resultaten voor de volledige levensverzekeringssector werd onder meer geconstateerd dat ongeveer 48 % van de levensverzekeringsondernemingen in de loop van het eerste semester van 2015 minstens gedurende 1 van de 2 kwartalen

geconfronteerd werd met een uitstroom uit de traditionele levensverzekeringssportefeuille die het premie-incasso oversteeg. Voor ongeveer 16 % van de ondernemingen bedroeg de totale uitstroom meer dan het dubbele van het premie-incasso. Wanneer enkel rekening gehouden wordt met de afkopen, kan gesteld worden dat voor 16 % van de ondernemingen (niet noodzakelijk dezelfde als voorheen) de kasstromen gelinkt aan de afkopen het premie-incasso overstijgen. Vaak gaat het hier om ondernemingen die op actieve wijze (een deel van) hun levensverzekeringssportefeuille trachten af te bouwen. Daarnaast werd een dalende trend geobserveerd in het aandeel activa dat als liquide kan worden beschouwd. Het aandeel daalde van ongeveer 61 % eind 2014 tot 55 % op 30 juni 2015. Daarnaast worden er tussen de ondernemingen onderling zeer grote verschillen vastgesteld voor wat betreft de verhouding tussen liquide activa en passiva die in theorie zonder (grote) penaliteit zouden kunnen worden opgezegd. Voor het overgrote deel van de ondernemingen blijft het volume aan liquide activa echter ruimschoots volstaan om de meer liquide passiva af te dekken. Een beperkt aantal ondernemingen (13,5 %), ten slotte, heeft, uitgedrukt in nominale waarde, een hoeveelheid derivaten die meer dan 10 % vormt van de totale marktwaarde van de beleggingen. Voor eenzelfde percentage aan ondernemingen (niet noodzakelijk dezelfde) kan een gelijkaardige conclusie getrokken worden voor wat betreft hun blootstelling aan repo's, effectenleningen en andere gerelateerde activiteiten.

Als gevolg van de hierboven besproken resultaten van de liquiditeitsrapportering werden, voor een beperkte groep ondernemingen, opvolgacties vastgesteld. Daarnaast besliste de Bank dat de liquiditeitsrapportering ook onder Solvabiliteit II zal blijven bestaan.

5. Regelgeving

De invoering van het nieuw reglementair kader voor het prudentieel toezicht op verzekerings- en herverzekeringsondernemingen vormde de aanleiding voor het opstellen van de Solvabiliteit II-wet en een groot aantal uitvoeringsmaatregelen en circulaires. De opheffing van het Solvabiliteit I-kader en de verdwijning van de wet van 9 juli 1975 geven de aanzet tot een grondige herziening van alle bestaande regelgeving in verband met het prudentieel toezicht op verzekerings- en herverzekeringsondernemingen. Bepaalde koninklijke besluiten en circulaires werden reeds herzien in het kader van Solvabiliteit II, maar gelet op het grote volume aan regelgeving zal deze oefening worden verdergezet in 2016. Als gevolg van de verdwijning van de medische index en de stijgende ziektekosten, zoals toegelicht in kader 3, diende bijzondere aandacht uit te gaan naar de aanvragen tot tariefverhoging voor ziekteverzekeringen.

5.1 De Solvabiliteit II-wet

De Solvabiliteit II-wet op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen zorgt voor de omzetting van de Solvabiliteit II-richtlijn. Deze wet vervangt de wetten die het toezicht regelen op de verzekeringsondernemingen (wet van 9 juli 1975) en de herverzekeringsondernemingen (wet van 16 februari 2009), waarvan de uitvoeringsbesluiten eveneens herschreven zullen worden.

Met de Solvabiliteit II-wet wordt een diepgaande hervorming doorgevoerd van het prudentieel toezicht op de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen, dat wordt toegespitst op de kennis, de beheersing en de beperking van de diverse risico's die verbonden zijn aan de uitoefening van hun activiteiten. Het gaat hier om een prospectieve benadering, waarbij met alle onderdelen van de balans rekening wordt gehouden voor de beoordeling van

de werkelijke risico's. Hiertoe worden de actief- en passiefbestanddelen gewaardeerd tegen hun marktwaarde. Net zoals de Solvabiliteit II-richtlijn berust de wet op drie pijlers. De eerste pijler bepaalt de kwantitatieve vereisten inzake eigen vermogen en technische voorzieningen, de tweede legt kwalitatieve regels vast voor de opvolging van de risico's door de ondernemingen en de derde bepaalt welke informatie de ondernemingen moeten verstrekken, hetzij voor toezichtsdoeleinden, hetzij aan het publiek. Een aantal aspecten die specifiek zijn voor België verdienen bijzondere aandacht.

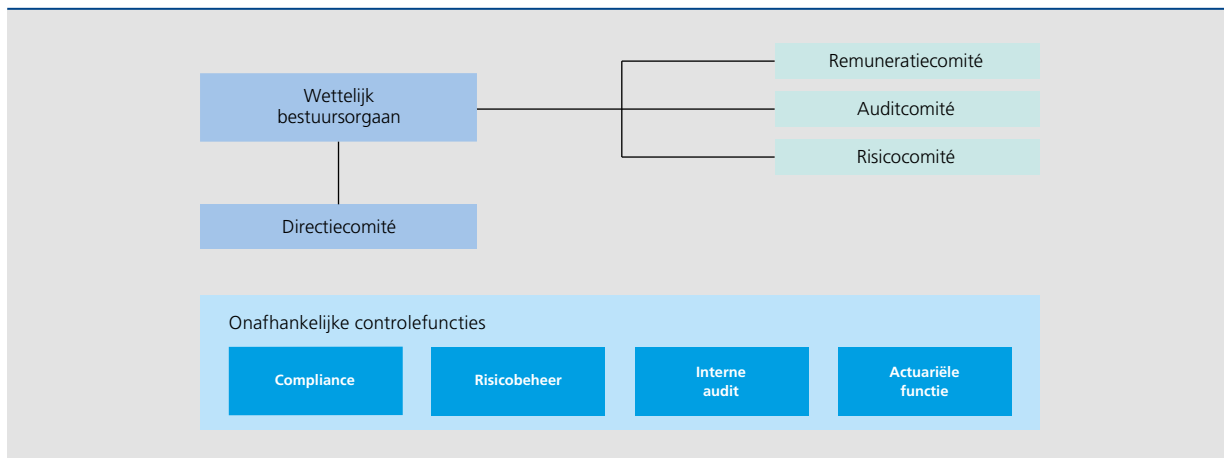
5.1.1 Governance

De Solvabiliteit II-richtlijn laat de nationale wetgevers een zekere vrijheid om de vereisten voor verzekerings- en herverzekeringsondernemingen aan te vullen en te specificeren. In de Solvabiliteit II-wet werd van deze mogelijkheid gebruik gemaakt om een governancestelsel op te zetten dat gebaseerd is op de minimumvereisten van de richtlijn maar ook rekening houdt met het acquis van vroegere wetgeving en de gelijkheid van behandeling met de andere financiële sectoren.

De governancestructuur van een verzekerings- of herverzekeringsonderneming bestaat uit een wettelijk bestuursorgaan, meestal de raad van bestuur, die de eindverantwoordelijkheid draagt voor de onderneming en belast is met de strategie en de vaststelling van het risicobeleid, een directiecomité, waaraan alle bestuursbevoegdheden zijn toebedeeld, drie gespecialiseerde comités binnen de raad van bestuur (remuneratie-, audit-, en risicocomité) en vier onafhankelijke controlefuncties of sleutelfuncties (compliance-, interneaudit-, risicobeheer- en actuariële functie).

Rekening houdend met de relatieve heterogeniteit van de sector, voorziet de wet in verschillende mogelijkheden

GRAFIEK 9 GOVERNANCESTRUCTUUR

Bron: NBB.

om af te wijken van deze standaardstructuur op grond van de specifieke situatie van de onderneming. Wat het directiecomité betreft, bevat de nieuwe wet de beginselen die sedert 2014 in de controlewet verzekeringen waren opgenomen. De oprichting van dit comité is in principe verplicht maar de Bank kan op grond van de omvang en het risicoprofiel van de onderneming toestaan dat wordt afgeweken van onder andere de verplichting om een dergelijk comité op te richten of van de samenstelling van dit comité of nog van het verbod om het voorzitterschap van het directiecomité te combineren met dat van het wettelijk bestuursorgaan.

De nieuwe wet vereist niet langer dat het directiecomité volledig uit leden van het wettelijk bestuursorgaan bestaat maar bepaalt enkel dat drie leden van dit comité, of zelfs twee, indien de verantwoordelijke voor de risicobeheerfunctie er geen deel van uitmaakt (zie verder), ook lid zijn van het wettelijk bestuursorgaan. Het vereiste dat de niet-uitvoerende leden van het wettelijk bestuursorgaan de meerderheid vormen in dit orgaan, werd echter wel behouden.

Wat de gespecialiseerde comités betreft, voorziet de Solvabiliteit II-wet in twee afwijkingen, waarvoor geen goedkeuring van de toezichthouder is vereist. De eerste afwijking houdt in dat de oprichting van gespecialiseerde comités niet verplicht is voor ondernemingen die aan ten minste twee van de volgende criteria voldoen: gemiddeld aantal werknemers van minder dan 250 personen, balanstotaal van minder dan of gelijk aan € 43 miljoen en jaarlijkse netto-omzet van minder dan of gelijk aan € 50 miljoen. In dat geval moeten de taken van de comités worden uitgevoerd door het wettelijk bestuursorgaan als

geheel. Volgens de tweede afwijking mogen de bevoegdheden van het auditcomité en het risicocomité door één enkel orgaan worden uitgeoefend in ondernemingen met een balanstotaal van minder dan € 3 miljard.

Voor twee andere afwijkingen is de voorafgaande toestemming van de Bank vereist. De eerste daarvan houdt in dat een verzekerings- of herverzekeringsonderneming die deel uitmaakt van een groep, één of meer van de drie gespecialiseerde comités niet hoeft op te richten indien er een dergelijk comité is opgericht in een onder toezicht staande onderneming van de groep (bv. in een kredietinstelling of in een verzekeringsholding). Het comité dat op het niveau van de groep is opgericht moet uiteraard bevoegd zijn voor de verzekerings- of herverzekeringsonderneming. De tweede afwijking heeft enkel betrekking op het remuneratiecomité. De verplichting om een remuneratiecomité op te richten vervalt namelijk wanneer de onderneming zo georganiseerd is dat het wettelijk bestuursorgaan voldoende ondersteund wordt.

Ook voor de risicobeheerfunctie worden er versoepelingen toegestaan. Het hoofd van deze functie is in principe lid van het directiecomité. Hij mag deze functie echter combineren met de verantwoordelijkheid voor de compliancefunctie en met de taken van de actuariële functie die geen risico's kunnen opleveren (bijvoorbeeld de opstelling van bepaalde rapporteringen), op voorwaarde dat de drie functies los van elkaar worden uitgeoefend en dat dit geen belangenconflicten doet rijzen. Voor ondernemingen met een balanstotaal van minder dan of gelijk aan € 3 miljard, dient hiervoor geen toestemming van de toezichthouders te worden gevraagd.

De Bank kan ook toestaan dat het hoofd van de risico-beheerfunctie geen lid is van het directiecomité, indien het risicoprofiel van de onderneming dit toelaat en indien er in hoofde van deze persoon geen belangenconflict bestaat.

In vergelijking met andere financiële sectoren, inzonderheid die van de kredietinstellingen, zijn de vereisten van de Solvabiliteit II-wet soepeler. Hierdoor kan rekening worden gehouden met meer uiteenlopende situaties, zoals voor middelgrote ondernemingen of ondernemingen met een eenvoudiger structuur, maar dit kan echter ook leiden tot een toename van de gevallen waarin een onderneming de risico's verbonden aan haar activiteiten niet afdoende kan meten en beheersen. Er moet erkend worden dat er een zekere spanning bestaat tussen enerzijds de vereisten van de richtlijn, die het risicobeheer als een centraal element beschouwt in de organisatie van verzekerings- en herverzekeringsondernemingen, en anderzijds de afwijkingen die in de Belgische wet zijn opgenomen, waarvan sommige aan geen enkele voorafgaande controle zijn onderworpen, zoals hierboven wordt uiteengezet. De Bank zal in ieder geval aandacht besteden aan de wijze waarop de ondernemingen hun governancestelsel opzetten en aan de middelen die zij inzetten om de risico's verbonden aan hun activiteiten op te sporen en te beheersen. In dit verband zal ook nauwlettend worden toegezien op de concrete werking van de risicobeheerfunctie.

5.1.2 Ex ante herstelplannen

De Solvabiliteit II-wet bevat bepalingen die nieuw zijn ten opzichte van de richtlijn en de vroegere wetgeving inzake ex ante herstelplannen. De Bank kan aan bepaalde ondernemingen een herstelplan opleggen op grond van hun omvang of hun risicosituatie. Dit plan bevat de maatregelen die de onderneming waarschijnlijk ten uitvoer zal leggen wanneer de in het plan vermelde risico's zich effectief voordoen. In afwachting van een Europese harmonisering ter zake, voorziet de wet echter niet in een algemene verplichting om een dergelijk plan op te stellen voor alle verzekerings- of herverzekeringsondernemingen, noch in de opstelling van afwikkelingsplannen door de Bank.

Het herstelplan moet worden gezien als een voorbereiding op de tenuitvoerlegging van een saneringsplan of een plan inzake financiering op korte termijn dat de onderneming waarschijnlijk op relatief korte termijn zal moeten opstellen indien zij niet voldoet aan het solvabiliteitskapitaalvereiste (Solvency capital requirement, SCR) of aan het minimumkapitaalvereiste (Minimum capital requirement – MCR).

5.1.3 Voorrechten en afzonderlijke beheren

De bepalingen betreffende het voorrecht ten gunste van de schuldeisers uit hoofde van verzekering die in de Solvabiliteit II-richtlijn zijn opgenomen, zijn overgenomen uit de vroegere richtlijnen. De Europese tekst voorziet in twee mogelijkheden, die gecombineerd kunnen worden, namelijk een absoluut voorrecht op de dekkingswaarden van de technische voorzieningen en een voorrecht op de algehele activa. Uitzonderingen op dit laatste voorrecht zijn vorderingen van werknemers van de onderneming, van de fiscus en van socialezekerheidsstelsels en vorderingen op activa waarop een zakelijk recht gevestigd is.

De Solvabiliteit II-wet maakt gebruik van beide mogelijkheden, zoals die in de richtlijn worden geboden. Voor de schuldeisers uit hoofde van verzekering betekent dit een verbetering ten opzichte van de vroegere situatie wanneer het voorrecht op de algehele activa ten uitvoer moet worden gelegd. In de wet van 9 juli 1975 had dit voorrecht namelijk een zeer lage rang, waardoor het zo goed als geen effect had.

De vorderingen waarop het voorrecht rust, worden beoordeeld met het oog op de vereffening van de verzekeringsonderneming. In geval van vereffening worden de overeenkomsten beëindigd zonder dat ze worden overgedragen aan een andere onderneming, die het beheer van de bestaande portefeuille overneemt of de activiteiten van de overdragende onderneming voortzet. Aangezien de vorderingen van de verzekeringnemers en de verzekeringsbegunstigden moeten worden uitbetaald, kan niet langer rekening worden gehouden met toekomstige gebeurtenissen zoals de afkoop van overeenkomsten of de discontering van schadevergoedingen. Het bedrag van deze schuldvorderingen kan dus verschillen van dat van de technische voorzieningen die op de Solvabiliteit II-balans zijn opgenomen.

De activa die de grondslag vormen voor het voorrecht, worden echter gewaardeerd tegen marktwaarde, net zoals in de andere bepalingen van de Solvabiliteit II-wet. Om de consistentie van deze grondslag te kunnen controleren, verplicht de wet de verzekeringsondernemingen om een permanente inventaris aan te houden waarin vermeld wordt voor welke activa aldus voorkomen wordt dat andere schuldeisers van de onderneming er aanspraak op maken.

Het voorrecht is georganiseerd per afzonderlijk beheer, waarvan er maar twee meer zijn: leven en niet-leven. Er werd geoordeeld dat alleen deze twee afzonderlijke beheren voldoende coherent en stabiel zijn om misbruik van de grondslag van de voorrechten te voorkomen. De

beleggingsfondsen (voornamelijk de beleggingsfondsen van tak 23) waarbij het beleggingsrisico wordt gedragen door de verzekeringnemer, zijn uitzonderingen; elk van deze beleggingsfondsen vormt namelijk een afzonderlijk beheer. De reden hiervoor is dat de vordering bij dit type overeenkomst te allen tijde gelijk is aan de activa die het fonds vormen.

5.1.4 Kleine ondernemingen

In de Solvabiliteit II-wet is een hoofdstuk gewijd aan de ondernemingen die buiten het toepassingsgebied van de richtlijn vallen (artikel 4 van de richtlijn). Dit kleine aantal ondernemingen, waaraan een vergunning werd verleend onder vigeur van de wet van 9 juli 1975, zijn onderworpen aan een regeling die vergelijkbaar is met die van de genoemde wet en die toelaat rekening te houden met hun omvang en met het geringe risico dat aan hun activiteiten is verbonden. Hiermee wordt voor deze ondernemingen concreet gestalte gegeven aan het evenredigheidsbeginsel.

Mits zij een overeenkomst hebben gesloten die voorziet in de herverzekering of de volledige overdracht van hun verplichtingen, kunnen deze ondernemingen nagenoeg volledig worden vrijgesteld van de toepassing van de bepalingen van de Solvabiliteit II-wet.

Voor de lokale verzekeringsondernemingen, die hun activiteit beperken tot het dekken van eenvoudige risico's gelegen in de gemeente van hun zetel of in de omliggende gemeenten, wordt voorgesteld om, in grote lijnen, terug te keren naar het stelsel dat van kracht was tot 31 december 2009, dat wil zeggen een nagenoeg volledige vrijstelling van het toezicht, op voorwaarde dat hun activiteiten beperkt blijven en dat deze ondernemingen een herverzekering aangaan voor het grootste gedeelte van hun risico's.

5.1.5 Overgangsbepalingen gedurende 16 jaar

De overgangsmaatregelen van de Solvabiliteit II-wet zijn overgenomen uit de richtlijn. Deze maatregelen zorgen ervoor dat de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen voldoende tijd hebben om zich aan te passen aan de nieuwe bepalingen en dat de financiële impact ervan in de tijd wordt geëffend. Twee van die maatregelen betreffen de technische voorzieningen over een periode van zestien jaar. De ene maatregel heeft rechtstreeks betrekking op het bedrag van de voorzieningen (de overgangsmaatregel m.b.t. de technische voorzieningen), terwijl de

andere onrechtstreeks uitwerking heeft via de risicovrije rentevoet (de overgangsmaatregel m.b.t. de rentevoet). De twee maatregelen sluiten mekaar uit, in die zin dat het gebruik van de ene automatisch leidt tot een verbod op het gebruik van de andere.

Het bedrag van de overgangsmaatregel m.b.t. de technische voorzieningen stemt overeen met het verschil tussen de technische voorzieningen onder Solvabiliteit II en de technische voorzieningen onder Solvabiliteit I (met inbegrip van de aanvullende voorziening en de voorziening voor winstdeling) op de op 1 januari 2016 bestaande portefeuille van overeenkomsten. Deze aftrek is maximaal gedurende het eerste jaar en neemt aan het eind van elk jaar lineair af. Vanaf 1 januari 2032 verdwijnt ze.

De overgangsmaatregel m.b.t. de rentevoet stemt overeen met het verschil tussen de unieke discontovoet voor de verplichtingen van de levensverzekeringsportefeuille onder Solvabiliteit I en de unieke discontovoet onder Solvabiliteit II. Deze overgangsmaatregel neemt, net zoals de overgangsmaatregel voor de technische voorzieningen, lineair af overheen de periode van 16 jaar. De overgangsmaatregel m.b.t. de rentevoet kan enkel worden toegepast op alle overeenkomsten van de levensverzekeringsportefeuille die vóór de invoering van Solvabiliteit II zijn gesloten. De extra werklast waartoe deze overgangsmaatregel zal leiden, door de complexiteit ervan, is dermate hoog dat niet verwacht wordt dat veel ondernemingen in België of in de andere lidstaten er gebruik van zullen maken.

Voor de toepassing van de overgangsmaatregelen is de voorafgaande goedkeuring van de toezichthouders vereist. Gelet op de zeer toekomstgerichte aard van deze overgangperiode, is het van belang dat de Bank over de nodige elementen beschikt om de kwaliteit van die prospectieve waardering te kunnen beoordelen. De ondernemingen die de goedkeuring van de Bank vragen, zullen dus een dossier moeten aanleggen. De inhoud van dit dossier wordt gespecificeerd in een circulaire.

5.2 Beleidslijnen

5.2.1 Koninklijk besluit betreffende winstdeling en toekenning van *ristorno's*

Wegens de inwerkingtreding van de Solvabiliteit II-wet dienen de regels inzake de winstdeling te worden aangepast aan de nieuwe prudentiële regeling voor verzekerings- en herverzekeringsondernemingen.

De prudentiële regels betreffen enkel de verdeling van winstdeling ten gunste van alle verzekeringsovereenkomsten. De regels inzake de toekenning van winstdeling aan bepaalde overeenkomsten behoren tot het domein van de consumentenbescherming en horen niet thuis in een prudentieel besluit. De verdeling houdt in dat alle of een deel van de winst van de onderneming wordt afgestaan aan de verzekeringnemers en de begunstigden, ter compensatie van de voorzichtigheid die bij de opstelling van de tarieven in acht wordt genomen. Dit bedrag wordt algemeen bepaald voor alle betrokken verzekeringnemers en wordt opgenomen in de technische voorzieningen van de verzekeringsonderneming in de vorm van een toewijzing tijdens het boekjaar aan de voorziening voor winstdeling en restorno's.

De voornaamste zwakte van de oude regelgeving is dat de controle op de winstverdeling enkel gebaseerd was op de jaarlijkse boekhoudkundige winstgevendheid van de verzekeringsovereenkomsten, zonder enige toekomstgerichte visie op de risico's die de onderneming gedurende de gehele looptijd van de overeenkomst moet dragen. Het koninklijk besluit voegt een prospectieve benadering toe door middel van het criterium van de dekkingsgraad van het SCR.

De technisch-financiële winst, d.w.z. het nettoresultaat van de eigenlijke verzekeringsverrichtingen, vermeerderd met het netto financieel resultaat zonder rekening te houden met de dotatie van het boekjaar aan de voorziening voor winstdeling en restorno's, wordt beschouwd als het maximumbedrag aan winstdeling dat door een onderneming mag worden verdeeld.

Op basis hiervan onderscheidt het besluit drie gevallen. Wanneer de dekkingsgraad van het SCR minstens 100% bedraagt zonder dat de onderneming gebruik moet maken van de overgangsmaatregelen waarin de Solvabiliteit II-wet voorziet (zie hiervoor punt 5.1.5), mag de onderneming het hierboven beschreven bedrag verdelen zonder daarvoor de toestemming te vragen van de Bank. Wanneer die dekkingsgraad minstens 100% bedraagt maar enkel omdat de onderneming gebruikmaakt van de overgangsmaatregelen, is voor de verdeling de voorafgaande toestemming van de Bank vereist. Wanneer, ten slotte, de dekkingsgraad kleiner is dan 100% ondanks het feit dat gebruik wordt gemaakt van de overgangsmaatregelen, is winstverdeling niet toegestaan. In dat laatste geval kan de Bank echter uitzonderlijk toestaan dat winstdeling wordt verdeeld indien de onderneming aantoont dat dit haar financiële positie niet nadelig beïnvloedt, bijvoorbeeld omdat zij over eigenvermogensbestanddelen beschikt die niet in aanmerking komen voor de dekking van het SCR, en

omdat het niet verdelen van winstdeling nefaste procyclische effecten zou hebben, zoals een massale afkoop van overeenkomsten.

De hierboven beschreven regels gelden afzonderlijk voor de activiteit leven en de activiteit niet-leven.

5.2.2 Koninklijk besluit op de jaarrekening van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen

De statutaire jaarrekening van de Belgische verzekeringsondernemingen wordt momenteel geregeld door het koninklijk besluit van 17 november 1994 op de jaarrekening van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen, dat gewoonlijk de BGAAP voor verzekeringen wordt genoemd. Voor de berekening van de technische voorzieningen wordt dit besluit aangevuld met meer gedetailleerde voorschriften uit het Solvabiliteit I-kader. Door de inwerkingtreding van het Solvabiliteit II-kader, dat het Solvabiliteit I-kader vervangt, wordt deze band tussen de boekhoudregels en de prudentiële regels verbroken. Bovendien bevat het Solvabiliteit II-stelsel geen boekhoudkundige voorschriften.

Gelet op deze ontwikkelingen heeft de Bank de belanghebbenden geraadpleegd over een eventuele aanpassing van de statutaire boekhoudregels voor de verzekeringssector. Deze aanpassingen liggen niet alleen in de lijn van Solvabiliteit II, maar passen ook in het kader van de herziening van het stelsel voor de berekening van de winstdeling, dat met name afhankelijk is van het boekhoudkundig jaarresultaat.

De benadering die door de Bank wordt voorgesteld, bestaat erin de huidige filosofie van de BGAAP voor verzekeringen te behouden. Deze gaat voornamelijk uit van een symmetrische beoordeling van de verzekeringsactiva en -passiva op basis van de historische kostprijs en/of afgeschreven kostprijs. De Bank heeft het echter opportuun geacht voor te stellen deze boekhoudnormen aan te scherpen door er de prudentiële regels voor de berekening van de technische voorzieningen van Solvabiliteit I in op te nemen, die nauwkeuriger en voorzichtiger zijn. Deze aanpassing heeft voornamelijk betrekking op de aanvullende voorzieningen (de zogenaamde knipperlichtvoorzieningen), die opgenomen zouden moeten blijven worden in de statutaire rekening, niettegenstaande de overgang naar Solvabiliteit II. De statutaire boekhoudnormen voor de verzekeringssector zouden eveneens moeten worden aangepast om rekening te houden met de bevoegdheid die krachtens de Solvabiliteit II-wet aan de Bank werd toegekend om afwijkingen toe te staan van de boekhoudregels.

5.2.3 Circulaires met betrekking tot de EIOPA-richtsnoeren

De bepalingen van de Solvabiliteit II-richtlijn, die gewijzigd werd door de Omnibus II-richtlijn, werden aangevuld met de Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35 van 10 oktober 2014. Over deze bepalingen werden ook technische uitvoeringsnormen (ITS) van de EC en EIOPA-richtsnoeren opgesteld. De ITS en de richtsnoeren werden in twee fasen opgesteld. De ITS en de richtsnoeren van fase 1 hebben voornamelijk betrekking op de goedkeuringsdossiers die vanaf 1 april 2015 kunnen worden ingediend.

De ITS en de richtsnoeren van fase 1, die hoofdzakelijk betrekking hebben op de goedkeuringsdossiers die sinds 1 april 2015 kunnen worden ingediend, werden op 2 februari 2015 gepubliceerd door EIOPA. De richtsnoeren van fase 2 evenals de richtsnoeren met betrekking tot het governancestelsel en de richtsnoeren over de ORSA werden gepubliceerd op 14 september 2015. De Bank heeft nationale circulaire opgesteld om deze richtsnoeren in de Belgische wetgeving te integreren en heeft deze circulaire ter raadpleging voorgelegd aan de betrokken partijen. Voor sommige richtsnoeren is niet in een specifieke circulaire voorzien, omdat ze betrekking hebben op procedures die in het prudentiële toezichtstelsel van de Bank moeten worden opgenomen.

De Bank zal de richtsnoeren van EIOPA nauwgezet volgen. Op sommige punten werden de circulaire aangepast om rekening te houden met de specifieke nationale kenmerken en in de circulaire over het eigen vermogen werd aanvullende toelichting verstrekt. Om scheeftrekkingen in de concurrentie tussen de Belgische verzekeringsondernemingen te vermijden, bevat de circulaire over contractgrenzen een bijlage die toelicht hoe deze grenzen moeten worden toegepast voor bepaalde specifieke producten.

5.2.4 Circulaire goedkeuringsaanvragen en overgangsmatregelen

In het kader van de geleidelijke invoering van Solvabiliteit II ('Phasing-in') is het van belang dat de transparantie wordt verbeterd en dat nadere toelichting wordt gegeven bij de informatievereisten en de te volgen procedures voor de goedkeuring van de verschillende maatregelen zoals bepaald in artikel 308bis van de Solvabiliteit II-richtlijn.

Voor het gebruik van sommige maatregelen die onder de gefaseerde invoering van Solvabiliteit II vallen, zal de Bank vooraf haar goedkeuring moeten verlenen op basis

van een volledig aanvraagdossier. Die goedkeuring zal op individuele basis worden verleend, rekening houdend met de specifieke vereisten en met aanvullende elementen die relevant zijn voor de beoordeling.

Om de transparantie te verbeteren en om toelichting te geven bij de specifieke vereisten betreffende de verschillende goedkeuringsprocessen, heeft de Bank een circulaire gericht aan de verzekeringsondernemingen.

Indien een verzekeringsonderneming van plan is een aanvraag in te dienen voor de goedkeuring van één of meer overgangsmatregelen in het kader van de inwerkingtreding van Solvabiliteit II, moet zij aan de Bank bepaalde specifieke en relevante gegevens verstrekken. Het gaat onder andere om het gebruik van de matchingopslag, de volatiliteitsaanpassing, de overgangsmatregelen voor de risicovrije rentevoeten en de technische voorzieningen, aanvullend eigen vermogen, ondernemings specifieke parameters, een (gedeeltelijk) intern model.

Voor het overgrote deel van de maatregelen wordt in de circulaire verwezen naar de relevante uitvoeringsverordeningen van de EC en de richtsnoeren van EIOPA. Voor de overgangsmatregel m.b.t. de technische voorzieningen worden door de Bank specifieke vereisten opgelegd voor de inhoud van het aanvraagdossier. Het gaat hierbij om de documentatie van alle relevante berekeningen, een standaardrapporteringstemplate met de impact van de overgangsmatregel, een beoordeling van de naleving van de solvabiliteitskapitaalvereisten met en zonder toepassing van de maatregel, een kapitaalbeheerplan rekening houdend met de toepassing van de maatregel evenals de resultaten van gestandaardiseerde stresstestscenario's waarbij een projectie van de balans op 16 jaar wordt gevraagd. De Bank verwacht dat deze projecties op een voldoende realistische en conservatieve wijze worden uitgevoerd.

5.2.5 Circulaire rapportering

De circulaire over de rapportering voor verzekeringsondernemingen beschrijft de verwachtingen van de Bank inzake de regelmatige mededeling van informatie in het kader van de tenuitvoerlegging van de Solvabiliteit II-wet. In deze circulaire wordt in hoofdzaak een samenvatting gegeven van alle bepalingen van de verschillende regelgevende teksten die in het kader van Solvabiliteit II zijn opgesteld over de rapportering.

Zij bevat met name informatie over:

- het wettelijke kader voor de rapporteringvereisten,
- het vrijstellingsbeleid,

- de structuur van de rapportering,
- de inhoud en de datum van de laatste overlegging van de Solvabiliteit I-rapportering,
- de inhoud van en de indieningstermijn voor de 'Day one'-rapportering en de eerste kwartaalrapportering onder Solvabiliteit II in 2016,
- de inhoud van en de indieningstermijnen voor de toekomstige kwartaalrapportering,
- de inhoud van en de indieningstermijnen voor de jaarlijkse kwantitatieve rapportering,
- de inhoud van het verslag over de solvabiliteit en de financiële positie,
- de inhoud van de informatie die regelmatig moet worden meegedeeld voor toezichtdoeleinden,
- enkele praktische richtlijnen met betrekking tot de rapportering over de financiële stabiliteit en de harmonisering met de rapportering die bestemd is voor de ECB, en
- de aanvullende nationale vereisten en de middelen voor het verstrekken van informatie aan de Bank.

Kader 14 – Tariefaanpassingen in hospitalisatieverzekeringen

Een ziekteverzekering is een overeenkomst die in principe voor het leven wordt gesloten en die niet kan worden opgezegd door de verzekeringsonderneming. De mogelijkheden voor de verzekeringsondernemingen om wijzigingen aan te brengen in de technische grondslagen voor de premie en de dekkingsvoorwaarden van deze overeenkomsten wanneer de overeenkomst al gesloten is, zijn bovendien beperkt bij wet.

De uitgaven voor ziektekostenverzekeringen nemen echter gestaag toe en zijn moeilijk voorzienbaar op het tijdstip van het sluiten van de overeenkomst. Het is derhalve onvermijdelijk (tenzij er bij aanvang van de overeenkomst aanzienlijke marges in acht worden genomen) dat de premie in de loop van de overeenkomst moet worden aangepast.

Daarnaast is er de problematiek van de vergrijzingsvoorziening. Deze vindt haar oorsprong in het stelsel van genivelleerde premies, dat inhoudt dat verzekerden op jonge leeftijd te veel premie betalen ter afdekking van het risico. Dat teveel wordt opzigezet in de vergrijzingsvoorziening om de hogere kosten op latere leeftijd op te vangen. De aanpassing van de premies via een index - die geen rekening houdt met de ontwikkeling van de vergrijzingsvoorziening - vangt wel de gestegen medische kosten in de onmiddellijke toekomst op, maar de reeds opgebouwde vergrijzingsvoorziening wordt daarmee niet aangepast aan de gestegen medische kosten.

Voor niet-beroepsgebonden verzekeringsovereenkomsten die dekking verlenen voor ziektekosten waren de mogelijkheden tot aanpassing van de tarieven en dekkingsvoorwaarden door de verzekeringsondernemingen aanvankelijk wettelijk beperkt tot de volgende drie alternatieven:

- mits beide partijen hiermee instemmen, op verzoek van de hoofdverzekerde en uitsluitend in het belang van de verzekerden,
- op basis van het indexcijfer van de consumptieprijzen,
- op basis van een of meer specifieke indexcijfers, de zogenaamde 'medische indices'.

Sinds de afschaffing in 2011 van de derde optie werd het aantal mogelijkheden voor tariefverhoging door de verzekeringsonderneming tot twee beperkt, wat impliceert dat het niet langer toegestaan is om een tarief te verhogen met een percentage dat hoger is dan het indexcijfer der consumptieprijzen. Onverminderd deze beperkte wettelijke mogelijkheden tot aanpassing van de tarieven, kan een onderneming – in uitzonderlijke omstandigheden – het akkoord van de Bank vragen om haar tarief in evenwicht te brengen indien kan worden aangetoond dat het gehanteerde tarief verlieslatend is of dreigt te worden. Aangezien de ziektekosten sneller stegen dan de consumptieprijsindex en de problematiek van de vergrijzingsvoorziening, zagen vele verzekeringsondernemingen zich hiertoe genoodzaakt.

Tussen 2013 en 2015 werden bij de Bank negen aanvragen tot tariefverhoging ingediend door zes verschillende verzekeringsondernemingen. Van de negen aanvragen werden er zeven goedgekeurd, al dan niet gedeeltelijk

(de verhoging werd toegestaan maar slechts voor een deel van het oorspronkelijk gevraagde percentage), en werden er twee niet goedgekeurd.

De Bank benadert deze aanvragen vanuit een prudentiële invalshoek. De consumentenbescherming behoort daarentegen tot de verantwoordelijkheid van de FSMA. Dit betekent dat de Bank rekening houdt met de rentabiliteit van de producten en een besluit neemt op basis van de elementen die deze rentabiliteit genereren. Hiertoe dient de onderneming onder meer een kortetermijnprojectie van haar boekhoudkundige resultaten voor de producten in kwestie te verstrekken, aangevuld met de resultaten van de portefeuille over haar volledige afwikkelingstermijn. De kostenstructuur van de onderneming is één van de objectieve gegevens die de rentabiliteit bepalen, maar is geen doorslaggevend element. De Bank zal in de loop van 2016 een initiatief nemen om tot een uniform en geharmoniseerd aanvraagdossier te komen.

Na advies van de FSMA keurt de Bank de verhoging goed wanneer zij meent dat het niet aanpassen van het tarief tot een situatie zal leiden die verlieslatend is of dreigt te worden. Voor een aantal ondernemingen had de ingediende aanvraag betrekking op een beperkte of oudere ziekteportefeuille in run-off.

E. Financiëlemarktinfrastructuren

1. Inleiding

De sector van de financiëlemarktinfrastructuren (FMI's) evolueerde verder tijdens het verslagjaar. In paragraaf 2 wordt de cartografie van de sector weergegeven. De oversightbenadering steunt traditioneel op principes in plaats van op gedetailleerde regels; de FMI's worden overtuigd met argumenten (moral suasion) in plaats van bestraft te worden met boetes of andere sancties. Er is echter een verschuiving merkbaar van deze 'soft law' naar 'hard law', in die zin dat de vereisten worden vastgelegd in wetten, zowel voor de betaalsystemen als voor de CSD's. Wat de CSD's betreft, zet de verordening betreffende de central securities depositories (hierna CSD-verordening genoemd)⁽¹⁾ de Committee on Payments and Market Infrastructures – International Organization of Securities

Commissions (CPMI-IOSCO) Principles for Financial Market Infrastructures (PFMI's) om in Europese wetgeving. Naast de publicatie van de circulaire over de herstelplannen voor FMI's, waarvan de voornaamste bepalingen toegelicht worden in paragraaf 4 van het hoofdstuk 'Herstel en afwikkeling', werd de regelgeving verder uitgebreid, zoals beschreven in paragraaf 3 van dit hoofdstuk.

In paragraaf 4 worden de toezichts- en oversightactiviteiten beschreven m.b.t de risico's die in het Annual Risk Review 2015 prioritaire aandacht kregen. Het gaat meer bepaald om het toezicht op het liquiditeits- en kredietrisico, het operationeel risico en de opvolging van de bedrijfsmodellen.

(1) Verordening (EU) Nr. 909/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 2014 betreffende de verbetering van de effectenafwikkeling in de Europese Unie, betreffende centrale effectenbewaarinstellingen en tot wijziging van Richtlijnen 98/26/EG en 2014/65/EU en Verordening (EU) Nr. 236/2012.

2. Cartografie van de sector

De Bank is bevoegd voor het oversight en het prudentieel toezicht op FMI's. Bij het prudentieel toezicht worden de risico's voor de FMI zelf opgevolgd, terwijl bij het oversight de nadruk ligt op de veilige en goede werking van het systeem dat door de FMI wordt uitgebaat. Het oversight verifieert onder meer of systeemrelevante infrastructuren hun dienstverlening ook kunnen waarborgen in extreme omstandigheden. De tabel bevat een overzicht van de Belgische infrastructuren die onder de bevoegdheid van

de Bank vallen, en van haar samenwerking met toezichthouders op infrastructuren van derde landen.

De Bank verleent vergunningen aan betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld. Het aantal betalingsinstellingen is licht gestegen ten opzichte van vorig jaar: één instelling met volledig statuut kreeg een vergunning (B+S Payment Europe) en twee vrijgestelde instellingen kregen de toelating om betalingsdiensten

TABEL 7 TOEZICHT EN OVERSICHT VAN DE BANK OP FINANCIËLEMARKTINFRASTRUCTUREN

	Instellingen / systemen onderworpen aan toezicht en oversight		
	De Bank treedt op als enige autoriteit	Internationale samenwerking	
		De Bank treedt op als hoofdautoriteit	De Bank neemt deel aan het toezicht, onder leiding van een andere autoriteit
Prudentieel toezicht	Belgisch bijkantoor van Bank of New York Mellon (BNYM)		BNYM SA/NV
Toezicht en oversight	Betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld BNYM CSD Worldline Belgium	Euroclear Bank Euroclear Belgium Euroclear SA/NV	Colleges van centrale tegenpartijen ⁽²⁾
Oversight	NBB-SSS Bancontact / MisterCash ⁽¹⁾ Uitwisselingscentrum en Verrekening ⁽¹⁾ MasterCard Europe ⁽¹⁾	SWIFT ⁽³⁾	TARGET2 TARGET2-Securities CLS ⁽⁴⁾

Bron: NBB.

(1) Peer review in het Eurosysteem / ESCB.

(2) Het betreft de toezichtscolleges van de centrale tegenpartijen LCH.Clearnet SA, LCH.Clearnet Ltd, EuroCCP, Eurex AG Clearing, CC&G, ICE Clear Europe, KDPW-CCP en Keler CCP.

(3) Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication.

(4) Continuous Linked Settlement.

aan te bieden in België (Rent A Terminal Belgium BVBA en Belmoney Transfert BVBA). Eén vrijgestelde instelling heeft haar activiteiten stopgezet. Twee van de drie nieuwe instellingen zijn actief in het kaartbetaalverkeer, wat wijst op de veranderende marktomstandigheden in de betaalkaartsector. In de sector van het elektronisch geld zijn er in 2015 geen wijzigingen opgetreden qua aantal en statuut van de instellingen. In totaal zijn er in België 20 instellingen die betalingsdiensten aanbieden en 11 instellingen die elektronisch geld kunnen uitgeven, en dit aantal zal stijgen door het nieuw regelgevend kader voor betalingsdiensten.

TABEL 8 VERLOOP VAN HET AANTAL ONDER TOEZICHT STAANDE BETALINGSINSTELLINGEN EN INSTELLINGEN VOOR ELEKTRONISCH GELD

	31-12-2014	31-12-2015
Betalingsinstellingen	18	20
Naar Belgisch recht	11	12
Vrijgestelde instellingen ⁽¹⁾	4	5
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	3	3
Instellingen voor elektronisch geld	11	11
Naar Belgisch recht	5	5
Vrijgestelde instellingen ⁽¹⁾	5	5
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	1	1

Bron: NBB.

(1) 'Vrijgestelde instellingen' zijn volgens artikel 48 van de wet van 21 december 2009 onderworpen aan een lichter regime, namelijk enkel aan de verplichtingen die voortvloeien uit de artikelen 21 en 22 van deze wet.

3. Regelgeving

Naar aanleiding van de operationele incidenten bij Worldline NV in 2014 en 2015 werd de wenselijkheid geopperd van een verstrenge toezichtswet voor de betaalsystemen in België. Worldline verwerkt in België nagenoeg alle BancontactMisterCash-verrichtingen en een groot deel van de andere betaalkaartverrichtingen. Daardoor is Worldline van systemisch belang voor het betalingsverkeer op de Belgische markt en valt het bedrijf onder het oversight van de Bank.

Na vele incidentloze jaren hebben er in de laatste twee jaar in totaal een zevental incidenten plaatsgevonden, waarvan er drie ruime media-aandacht kregen, terwijl de andere weinig of geen impact hadden op het betaalverkeer van het grote publiek. Aangezien de operationele continuïteit van het grootste belang is voor de goede werking en betrouwbaarheid van het Belgische betaalverkeer, is het de vraag of oversight als soft-law voldoende adequaat is. De huidige oversightrol, die gebaseerd is op morele overtuigingskracht, kan daarom worden aangevuld met hard-law om de efficiëntie en stabiliteit van kritische betaalinfrastucturen te vrijwaren.

In een verstrenge toezichtswet kunnen bijvoorbeeld eisen worden gesteld voor verwerkers van betaaltransacties en betaalschema's in België met betrekking tot o.a. operationele stabiliteit (confidentialiteit en integriteit van gegevens en beschikbaarheid van systemen), transparantie en communicatie. De stabiliteit en continuïteit van de verwerking van betaaltransacties in België moet gegarandeerd blijven, ook omdat de betaalkaartenindustrie langzaam maar zeker evolueert naar een eengemaakte Europese betaalmarkt (Single Euro Payments Area, SEPA)

met consolidatiebewegingen om schaalvoordelen te realiseren, wat een belangrijke impact kan hebben op nationale betaalinfrastucturen.

Zoals voorzien in de richtlijn voor betalingsdiensten van 2007, werd in 2012 een evaluatie gestart door de EC, die in 2015 heeft geleid tot een herziening van de richtlijn. Om de betalingsdiensten nog transparanter en competitiever te maken hebben het Europees Parlement en de Raad in de nieuwe richtlijn⁽¹⁾ het speelveld verbreed, met de nodige aandacht voor de beveiliging van de betalingsdiensten die aan het publiek worden aangeboden. De op 23 december 2015 gepubliceerde herziene richtlijn betreffende betalingsdiensten moet worden omgezet in nationaal recht tegen 13 januari 2018. In vergelijking met de vorige richtlijn werd het toepassingsgebied uitgebreid tot twee types betalingsdiensten die voorheen niet vergunningsplichtig waren: betalingsinitiatiediensten en rekeninginformatiediensten.

Betalingsinitiatiedienstaanbieders en rekeninginformatiedienstaanbieders komen op geen enkel moment in het bezit van de geldmiddelen van de betalers. Zij verrichten uitsluitend diensten om betalingen te initiëren of om rekeninginformatie op te halen met de uitdrukkelijke instemming van de betaaldienstgebruiker. Zij dienen ervoor te zorgen dat de persoonlijke beveiligingsgegevens niet toegankelijk zijn voor andere partijen en moeten met de betrokken partijen op een veilige manier communiceren. Voor een directe en snelle opvolging van gebeurlijke incidenten, zullen alle betalingsdienstaanbieders onderworpen zijn aan een meldingsplicht voor significante, operationele- of veiligheidsincidenten.

De nieuwe richtlijn bepaalt ook dat er op Europees niveau een centraal register moet worden gecreëerd met de lijsten van alle betalingsinstellingen die over een vergunning beschikken in Europa. Op die manier kunnen alle

(1) Richtlijn (EU) Nr. 2015/2366 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015 betreffende betalingsdiensten in de interne markt, houdende wijziging van de Richtlijnen 2002/65/EG, 2009/110/EG en 2013/36/EU en Verordening (EU) nr. 1093/2010 en houdende intrekking van Richtlijn 2007/64/EG.

betalingsdienstgebruikers een centraal register raadplegen dat de gegevens verzamelt van alle nationale registers van de betalingsdienstaanbieders.

Hoewel het geen betalingssysteem betreft en de Bank niet bevoegd is voor cryptogeld (ook wel virtueel of digitaal geld genoemd) zoals Bitcoin, volgt zij nauwgezet de daaraan verbonden problematiek. Als regelgever voor betaalinstrumenten waarschuwde de Bank net als in 2014 voor de risico's verbonden aan virtueel geld. Ze benadrukte nogmaals dat cryptogeld geen wettelijke betaalkracht heeft en geen vorm van elektronisch geld is, dat er geen financieel toezicht of oversight op cryptogeld is en dat deze producten bijgevolg risicovol zijn. Tijdens het verslagjaar droeg de Bank bij aan de uitvoering van twee werkzaamheden met betrekking tot dit thema. Het gaat enerzijds om het ECB-rapport van februari 2015 met als titel 'Virtual currency schemes – a further analysis', die een uitbreiding vormt van een eerste analyse in verband met virtueel geld die in 2012⁽¹⁾ werd uitgevoerd, en anderzijds om het door het CPMI gepubliceerde rapport over digitaal geld⁽²⁾. Behalve voor de virtuele valutastelsels zelf, interesseert de Bank zich ook voor de nieuwe technologieën (gedecentraliseerde registers) die door cryptogeld tot stand zijn gekomen en die in de toekomst een significant effect zouden kunnen hebben op de werking van betaalsystemen en -instrumenten.

Wat de CSD-verordening betreft, werd tijdens het verslagjaar de Belgische bevoegde autoriteit aangeduid en werden de technische standaarden verder uitgewerkt. Op 11 juni 2015⁽³⁾ werd de Bank aangewezen als bevoegde autoriteit voor het uitvoeren van de in de CSD-verordening bedoelde taken met betrekking tot de vergunningverlening aan en het toezicht op de CSD's, onverminderd de specifieke bevoegdheden van de FSMA.

Op dit ogenblik zijn er drie CSD's actief in ons land: Euroclear Bank, Euroclear Belgium en NBB-SSS. De vergunningsplicht is echter niet van toepassing op deze laatste CSD, die door de centrale bank wordt beheerd, hoewel NBB-SSS aan de meeste vereisten van de CSD-verordening moet voldoen. Voorts moeten de CSD's die zelf diensten met betrekking tot vereffening in commerciëlebankgeld verstrekken, naast hun vergunning als CSD en kredietinstelling, toestemming krijgen om bancaire nevendiensten te verstrekken. Deze verplichting geldt voor Euroclear Bank.

De CSD-verordening vereist dat de Bank de relevante autoriteiten raadpleegt in het kader van de vergunningverlening aan CSD's en de toestemming voor de verstrekking van bancaire nevendiensten, alsook in het kader van de ten minste jaarlijkse hertoetsing van de vergunningsdossiers. De betrokken autoriteiten, die zijn

vastgelegd bij de CSD-verordening, zijn de autoriteiten waarvoor de goede werking van de CSD van belang is, zoals de overseer⁽⁴⁾ van de CSD, de centrale banken die de belangrijkste valuta's waarin vereffening plaatsvindt, uitgeven, en de autoriteiten van de landen waarvoor de CSD van belang is. In die context kan gemeld worden dat de Bank, los van de CSD-verordening, van plan is om volgens de principes van CPMI-IOSCO voor Euroclear Bank een oversight samenwerkingsovereenkomst te sluiten met de centrale banken die de belangrijkste deviezen in het systeem vertegenwoordigen.

De CSD-verordening machtigt de Europese Autoriteit voor Effecten en Markten (European Securities and Markets Authority, ESMA) en de EBA om, in nauwe samenwerking met de leden van het ESCB, ontwerpen van technische normen te ontwikkelen en aan de EC voor te leggen om het volgende nader te bepalen (indicatieve lijst):

- de informatie die de CSD in de vergunningsaanvraag aan de bevoegde autoriteit moet verstrekken;
- de omstandigheden waaronder de valuta's van de Unie als de belangrijkste worden aangemerkt;
- de door de CSD's te nemen reconciliatiemaatregelen;
- de operationele risico's voor de CSD-koppelingen en de methoden om die risico's te meten, aan te pakken en te beperken;
- de financiële instrumenten die als zeer liquide instrumenten met een zeer laag markt- en kredietrisico kunnen worden beschouwd en waarin de CSD haar financiële middelen mag investeren;
- de instrumenten voor het monitoren, meten en beheersen van de krediet- en liquiditeitsrisico's, hoofdzakelijk intradayrisico's.

De Bank was nauw betrokken bij de uitwerking van deze technische normen, die begin 2016 zouden moeten worden gepubliceerd. Uiterlijk binnen zes maanden na de publicatie van die technische normen dienen de CSD's de noodzakelijke vergunningen aan te vragen op basis van de CSD-verordening.

(1) Virtual currency scheme, ECB, oktober 2012.

(2) Digital Currencies, CPMI, november 2015.

(3) KB van 11 juni 2015 houdende aanwijzing van de bevoegde autoriteit verantwoordelijk voor het uitvoeren van de vergunning en het toezicht op de centrale effectenbewaarinstellingen.

(4) De verantwoordelijkheid van de NBB als overseer wordt dus gehandhaafd in het kader van de tenuitvoerlegging van de CSD-verordening. Deze maakt het met name mogelijk om rekening te houden met ontwikkelingen in de internationale principes die gelden voor CSD's en om de naleving ervan op te leggen.

4. Oversight en toezicht op FMI's

4.1 Liquiditeits- en kredietrisico

De Bank speelde tijdens het verslagjaar een actieve rol in de discussies over de technische standaarden van de CSD-verordening m.b.t. liquiditeitsrisico. Dit is tevens één van de prioriteiten van de Annual Risk Review 2015 voor FMI's. Het liquiditeitsrisico bij internationale CSD's (ICSD's) wordt niet alleen in het kader van het prudentieel toezicht gemonitord, maar wordt ook van nabij opgevolgd via een oversightrapportering die meer rekening houdt met de specifieke kenmerken van FMI's. Zo houdt de oversightrapportering rekening met intradayrisico's (terwijl prudentiële rapportering gebaseerd is op cijfers op het einde van de dag) en kunnen er verbanden gelegd worden met de (settlement)activiteit in de (I)CSD.

Gezien de specificiteit van (I)CSD's, en in aanvulling op de bestaande bankwetgeving, introduceert de CSD-verordening regels voor het beheer van de intraday krediet- en liquiditeitsrisico's. Zeer veel aandacht gaat hierbij naar het beheer van de waarborgen die door de deelnemers als onderpand worden gegeven aan de (I)CSD's. Een ander belangrijk punt is het vereiste voor (I)CSD's om over voldoende liquiditeitsmiddelen te beschikken om het hoofd te kunnen bieden aan een gelijktijdig faillissement van de twee deelnemers met de grootste betalingsverplichting. Hier gaat de CSD-verordening verder dan de PFMI's, waar minstens het faillissement van de deelnemer met de grootste betalingsverplichting moet opgevangen worden.

Dergelijke strenge vereisten voor CSD's zijn verantwoord, gezien hun systemisch belang. CSD's spelen immers een voorname rol in de afwikkeling van beurs- en buitenbeursverrichtingen tussen markttegenpartijen. Daarnaast worden deze systemen ook gebruikt voor het mobiliseren en beheren van het onderpand (collateral) dat uitgewisseld wordt om de risico's van bepaalde transacties af te

dekken, zoals repo's of monetaire beleids- en krediettransacties, maar ook om aan de onderpandvereisten (margins) van centrale tegenpartijen (central counterparties, CCP's) te voldoen.

Wanneer CSD's de aan- of verkoop van effecten verwerken, wordt het cashgedeelte in de transactie geboekt op rekening van een centrale bank (central bank money) of van een kredietinstelling (commercial bank money). In dit laatste geval is het gebruik van een 'single purpose bank' verplicht krachtens de CSD-verordening. Dit is een bank die geen andere activiteiten heeft dan het vereffenen van het cashgedeelte van effectentransacties, om de risico's voor deze bank zoveel mogelijk te beperken. De effectenvereffeningssystemen in België vereffenen in de boeken van de Bank (de systemen van NBB-SSS en Euroclear Belgium) of in die van Euroclear Bank (de enige toekomstige single purpose bank in België).

(I)CSD's die krediet verstrekken aan hun deelnemers (in verschillende deviezen), zoals Euroclear Bank, kunnen blootstaan aan krediet- en liquiditeitsrisico's. Het gaat voornamelijk om intradayrisico's, omdat de deelnemers hun rekening in principe aanzuiveren tegen het einde van de dag. Zowel de PFMI's als de CSD-verordening vereisen dat deze kredietrisico's op deelnemers gedekt zijn door onderpand (of andere equivalente financiële middelen). De mate waarin de intradaykredietrisico's gedekt zijn bij Euroclear Bank wordt van zeer nabij opgevolgd door de Bank.

Wanneer een deelnemer niet aan zijn betalingsverplichtingen voldoet, kan Euroclear Bank het onderpand liquideren. Aangezien de opbrengst van de liquidatie of verkoop van het onderpand niet onmiddellijk beschikbaar is, moet Euroclear Bank over voldoende liquiditeitsbronnen beschikken om deze periode te overbruggen. Een deel van de beschikbare liquiditeitsmiddelen komt voort uit de

cashoverschotten die de deelnemers op hun rekening bij Euroclear Bank laten staan. Deze kunnen gebruikt worden in het dagelijks liquiditeitsrisicobeheer of, althans een gedeelte ervan, in een crisissituatie. Terwijl de cashoverschotten bijdragen aan de liquiditeitsmiddelen, creëren ze ook kredietrisico's, aangezien de cashoverschotten geïnvesteerd worden op de interbankenmarkt. De Bank besteedt de nodige aandacht aan de omvang van deze cashoverschotten en onderzoekt in welke mate de beleggingen gedekt zijn door onderpand (reverse repo).

Aangezien de kredietverlening aan haar deelnemers aan de oorsprong ligt van de liquiditeitsbehoeften in Euroclear Bank, bewaakt de Bank als overseer het verloop van het kredietgebruik. Hierbij wordt dieper ingegaan op de verbanden tussen de activiteiten in Euroclear Bank en de daaruit voortvloeiende kredietrisico's. Er gaat eveneens specifieke aandacht uit naar de liquiditeitsbehoeften en -middelen in verschillende deviezen, en naar de onderlinge afhankelijkheid tussen Euroclear Bank en andere marktinfrastructuren, zoals CCP's en andere (I)CSD's.

4.2 Operationeel risico

Een tweede prioriteit tijdens het verslagjaar was het operationeel risico, met inbegrip van het cyberrisico (dat aan bod komt in paragraaf 3 van het volgende hoofdstuk 'Sectoroverschrijdende aspecten van prudentiële regelgeving en toezicht'). De oversightbenadering m.b.t. operationeel risico gaat veel verder dan de kapitaalvereisten voor operationeel risico. Gezien het systemisch belang van FMI's is de beschikbaarheid van hun systemen kritisch. Het is dan ook dit aspect dat de meeste aandacht krijgt bij de opvolging van IT-projecten. De stabiliteit van het financiële systeem mag immers niet in het gedrang komen ten voordele van een tijdige oplevering of een beheersing van de kosten van een nieuw platform.

De Bank is de hoofdautoriteit (lead overseer) voor SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication). Centrale banken oefenen oversight uit op SWIFT omwille van het grote belang van deze organisatie voor een veilige en efficiënte uitwisseling van financiële berichten tussen financiële instellingen en financiëlemarktinfrastructuren over de hele wereld. Het oversight op SWIFT wordt uitgeoefend door de centrale banken van de G10, en het oversightprogramma en de oversightconclusies worden besproken in de ruimere groep van het SWIFT Oversight Forum, waarin nog tien andere centrale banken zijn vertegenwoordigd.

Het oversight op SWIFT is gericht op alle types van operationeel risico met betrekking tot SWIFT-berichtendiensten.

Voor cyberrisico's is de aandacht tijdens het verslagjaar opnieuw sterk toegenomen. De mechanismen die bescherming bieden tegen cyberbedreigingen worden verder uitgebouwd. Binnen een raamwerk van permanente beoordeling wordt geëvalueerd op welke manier het opsporen van, beschermen tegen, en reageren op eventuele cyberbedreigingen verbeterd kan worden, rekening houdend met het verloop van de aard van de cyberbedreigingen en het ontstaan van nieuwe oplossingen om deze bedreigingen tegen te gaan.

Tijdens het verslagjaar werkte SWIFT verder ook aan de vernieuwing van haar kerntoepassing voor berichtendiensten, namelijk FIN. De volledige technologische vernieuwing wordt doorgevoerd zonder dat de beschikbaarheid van de berichtensystemen voor de klanten verlaagd moet worden. De opvolging van dit meerjarenproject vormde eveneens een belangrijk aandachtspunt tijdens het verslagjaar. Over de laatste jaren kan er een toename worden vastgesteld in de verscheidenheid aan diensten die SWIFT aanbiedt aan financiële instellingen, met bijvoorbeeld de ontwikkeling van oplossingen om de financiële instellingen bij te staan in hun rapporteringsverplichtingen aan toezichthouders. Een ander aandachtspunt van overzeers is dan ook hoe de toename van en groeiende diversiteit in de aangeboden diensten het risicomanagement van SWIFT als geheel beïnvloedt.

4.3 Analyse van de bedrijfsmodellen

De opvolging van de bedrijfsmodellen van de FMI's in een veranderende omgeving blijft een prioriteit voor het toezicht en oversight. Een trend die al enkele jaren zichtbaar is, is de toenemende nood aan onderpand en dus aan diensten voor het beheer van onderpand. De verplichting om gestandaardiseerde over-the-counter (OTC)-derivaten te clearen in een CCP zal niet alleen de behoefte aan onderpand of margin doen toenemen, maar ook de frequentie waarmee tegenpartijen onderpand moeten uitwisselen zal toenemen van een wekelijkse of maandelijkse cyclus voor transacties die niet gecleared worden in een CCP, naar meer intraday margin calls. Daarenboven hebben veel tegenpartijen (waaronder CCP's en centrale banken) hun eigen definitie van wat aanvaardbaar onderpand is. Marktspelers die zeer actief zijn in de repomarkten of in verschillende CCP's, hebben daarom een performant platform nodig om effecten die door hun verschillende tegenpartijen aanvaard worden, (soms zelfs intraday) te transfereren. Aangezien marktspelers meer en meer onderpand nodig hebben, is een efficiënte allocatie ervan noodzakelijk om (schijnbare) tekorten te vermijden.

Euroclear Bank biedt al jaren diensten voor beheer van onderpand aan, die recent werden gegroepeerd onder de noemer 'Collateral Highway'. Dit platform laat klanten toe om hun effecten (of ze nu op een rekening bij Euroclear staan, of op een rekening bij een partner) op efficiënte wijze te mobiliseren en te transfereren naar de tegenpartij die ze nodig heeft als onderpand. Niet alleen klanten van Euroclear Bank kunnen van deze dienstverlening gebruikmaken, maar ook klanten van andere CSD's van de Euroclear-groep, aangezien de dienstverlening is uitgebreid tot lokale Euroclear CSD's. Een andere belangrijke uitbreiding van de Collateral Highway is de joint venture tussen Euroclear en de Amerikaanse CSD Depository Trust & Clearing Corporation (de zogenaamde DTCC-Euroclear Global Collateral Ltd). Die joint venture zal de klanten toelaten hun marginverplichtingen efficiënt te beheren en zal het mobiliseren van het nodige onderpand (uit de Amerikaanse CSD) vereenvoudigen. Midden 2016 zal een eerste deel van het platform gelanceerd worden, namelijk de Margin Transit Utility (MTU) die instaat voor de verwerking van marginverplichtingen. Het tweede deel, de Collateral Management Utility (CMU), die voor de mobilisatie van het collateral instaat, zal enkele maanden later gelanceerd worden. Zoals voor alle strategische beslissingen van systeemrelevante instellingen, was een goedkeuring van de Bank vereist. Daarnaast is ook de goedkeuring nodig van de bevoegde autoriteiten van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk (aangezien de joint venture in het Verenigd Koninkrijk is gevestigd).

Ook de bedrijfsmodellen van de Belgische entiteiten van BNYM werden opgevolgd. In het kader van een oefening waarbij de aanwezigheid van de groep alsook de activiteiten en markten waartoe toegang wordt voorgesteld, permanent wordt aangepast aan de financiële en regelgevende context, bracht de BNYM-groep dit jaar verschillende wijzigingen aan die de entiteiten van de groep in België beïnvloeden.

Een belangrijke wijziging met betrekking tot haar positionering is de keuze van de groep om zich aan te sluiten bij het TARGET2-Securities-platform als Directly Connected

Participant. Deze keuze leidde tot de rechtstreekse toegang van BNYM SA/NV tot TARGET2 en tot de geleidelijke vervanging van haar toegang tot de infrastructuur van de voornaamste Europese markten via een subbewaarder door een rechtstreekse toegang. Daarbij aansluitend besloot de groep haar centrale effectenbewaarinstelling BNYM CSD SA/NV voorlopig op inactief te zetten.

Daarnaast besloot de BNYM-groep de activiteiten van BNYM SA/NV terug te plooiën op het beheer van effecten, enerzijds door de activiteiten die zij als lid van verrekeningsinstellingen uitoefent voor rekening van haar klanten die actief zijn in derivaten, stop te zetten, en anderzijds door haar activiteiten inzake uitlening en ontlening van effecten over te dragen aan Bank of New York London Branch.

De organisatie van de activiteiten van de BNYM-groep is relevant voor de CMG die werd opgericht in het kader van de FSB 'Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions'. De BNYM-groep wordt beschouwd als een mondiaal systeemrelevante financiële instelling (global systemically important financial institution, G-SIFI). Dit zijn instellingen die, o.a. door hun grootte, hun activiteiten, en hun diepe verankering in het financiële netwerk, systeemrelevantie hebben binnen de financiële wereld.

Sinds 2013 wordt voor BNYM, afwisselend door de Federal Deposit Insurance Corporation (VS) en de Federal Reserve Bank of New York (VS), jaarlijks een CMG georganiseerd, waarin ook de Bank vertegenwoordigd is, samen met de Board of Governors of the Federal Reserve System (VS), de Bank of England (UK), de Prudential Regulation Authority (UK) en, voor de eerste maal in 2015 en in de hoedanigheid van waarnemers, de ECB en de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad. Specifieke aandacht binnen de CMG gaat naar de internationale set-up van BNYM, haar aanwezigheid in meer dan 100 markten, de opvolging van transnationale outsourcing en in welke mate de operationele continuïteit gewaarborgd of verbeterd kan worden.

F. Sectoroverschrijdende aspecten van prudentiële regelgeving en toezicht

1. Inleiding

In haar hoedanigheid van toezichthouder heeft de Bank in de voorbije jaren actief deelgenomen aan de werkzaamheden van de Financial Action Task Force ter bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme. In paragraaf 2 van dit hoofdstuk worden de conclusies van het vierde verslag van de wederzijdse evaluatie van België toegelicht. Hieruit blijkt dat België over een solide stelsel ter bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme beschikt, maar dat bepaalde elementen nog niet volledig in overeenstemming zijn met de aanbevelingen. Rekening houdend met deze vaststellingen, heeft de Bank besloten om de organisatie van haar toezichtsbevoegdheden ter zake grondig te herzien.

De technologische ontwikkelingen hadden ook tijdens het verslagjaar een aanzienlijke impact op de financiële sector. Zo heeft het nog steeds toenemende belang van de digitalisering geleid tot de markttoetreding van aanbieders van software en applicaties ter ondersteuning van de

financiële dienstverlening, die zich naast de traditionele marktspelers positioneren. De gevestigde actoren spelen op deze tendens in door zelf nieuwe toepassingen of bedrijfsmodellen te ontwikkelen en/of samen te werken met deze nieuwkomers. Dit kan nieuwe risico's met zich meebrengen en noopt tot bijzondere aandacht, zoals besproken in paragraaf 3.

Door de verdere toename van de digitalisering inzake het beheer van financiële verrichtingen en giraal geld en het belang van internet in de financiële sector, is een uitgebreide analyse van het cyberrisicobeheer prioritair voor de prudentiële toezichthouder. In paragraaf 4 wordt toegelicht hoe de Bank hieraan invulling gaf tijdens het verslagjaar, onder meer door een circulaire voor systeemrelevante instellingen op te stellen, waarin de verwachtingen op het vlak van operationele bedrijfscontinuïteit en beveiliging worden verduidelijkt, en door actief deel te nemen aan de internationale werkzaamheden ter verbetering van de cyberweerbaarheid.

2. Bestrijding van het witwassen van geld

Het vierde verslag van de wederzijdse evaluatie van België werd op de website van de Financial Action Task Force (FATF) gepubliceerd nadat het op de plenaire vergadering van deze internationale organisatie werd besproken op 26 februari 2015. In dat verslag wordt geconcludeerd dat België de essentiële eigenschappen van een solide stelsel voor de bestrijding van het witwassen van geld (WW) en de financiering van terrorisme (FT) heeft, hoewel bepaalde elementen nog niet volledig in overeenstemming zijn met de 40 FATF-aanbevelingen van 2012.

Wat de technische overeenstemming van de in België geldende bepalingen en mechanismen met die aanbevelingen betreft, moet worden opgemerkt dat de Belgische wetgeving en reglementering die werden geëvalueerd nog gebaseerd waren op de vorige versie van de FATF-aanbevelingen. Hierdoor lag het in 2015 vastgestelde Belgische niveau van overeenstemming lager dan ten tijde van de derde wederzijdse evaluatie door de FATF in 2005. Deze situatie is echter tijdelijk, en zal grotendeels worden verholpen met de omzetting van de vierde Europese Richtlijn⁽¹⁾ en de inwerkingtreding van de nieuwe Europese Verordening⁽²⁾ betreffende bij geldovermakingen te voegen informatie.

De beoordeling van de efficiëntie van de in België getroffen WW/FT-maatregelen laat eveneens een gemengd beeld zien. Terwijl het efficiëntieniveau van deze maatregelen significant wordt geacht voor vier van de elf onmiddellijke resultaten die zijn vastgelegd door de nieuwe

evaluatiemethodologie van de FATF, wordt dat niveau matig geacht voor de zeven andere onmiddellijke resultaten. Dit resultaat kan deels worden toegeschreven aan de korte termijn die België kreeg om zich aan te passen aan de nieuwe efficiëntievereisten die voortvloeien uit de evaluatiemethodologie die in februari 2013 door de FATF werd aangenomen.

Wat de financiële sector betreft, kan als positief punt worden vermeld dat de FATF heeft kunnen vaststellen dat de ondernemingen van deze sector een goed inzicht hebben in hun preventieverplichtingen en in de risico's waaraan zij zijn blootgesteld, en dat de financiële instellingen in het algemeen preventieve maatregelen lijken te treffen die op basis van die risico's zijn vastgesteld, ook in situaties waarin sprake is van hoge risico's.

In het verslag wordt echter betreurd dat, bij het toezicht dat de Bank ter zake uitoefent op basis van een beoordeling van de prudentiële risico's, onvoldoende duidelijk en specifiek rekening wordt gehouden met de beoordeling van de risico's van witwassen van geld en terrorismefinanciering die verbonden zijn aan elk van de instellingen onder toezicht. De instrumenten voor toezicht op afstand waarover zij beschikt, zouden in dat opzicht moeten worden verbeterd. Daarnaast zou de frequentie van de controles die ze ter plaatse uitvoert, fors verhoogd moeten worden, om beter te kunnen toezien op de efficiëntie van de door de financiële instellingen toegepaste maatregelen en een meer doorlopend inzicht in de risico's te kunnen verweren. De FATF beveelt de Bank ook aan vaker gebruik te maken van haar sanctiebevoegdheden wanneer de ernst van de vastgestelde tekortkomingen dit rechtvaardigt. De FATF meent bovendien dat ze haar sensibiliseringsacties voor de financiële sector zou moeten opvoeren. Om aan al deze specifieke aanbevelingen tegemoet te komen, benadrukt het verslag dat de Bank meer middelen zou moeten uittrekken voor het WW/FT-toezicht.

(1) Richtlijn (EU) 2015/849 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 inzake de voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld of terrorismefinanciering, tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012 van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 2005/60/EG van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn 2006/70/EG van de Commissie, Publicatieblad van de Europese Unie, L 141, van 5 juni 2015.

(2) Verordening (EU) 2015/847 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 betreffende bij geldovermakingen te voegen informatie en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1781/2006, Publicatieblad van de Europese Unie, L 141, van 5 juni 2015.

Rekening houdend met de resultaten van zijn evaluatie dient België jaarlijks verslag uit te brengen aan de plenaire vergadering van de FATF over de maatregelen die zullen worden genomen om tegemoet te komen aan de specifieke aanbevelingen die in het verslag van de FATF aan België worden gericht, en om het niveau van technische overeenstemming en efficiëntie van de Belgische WW/FT-regelgeving te verbeteren.

Intussen is de voornoemde vierde Europese Richtlijn goedgekeurd en gepubliceerd, en zijn de voorbereidende werkzaamheden met het oog op de omzetting ervan in Belgisch recht in samenwerking met de Bank opgestart. De nieuwe Europese Verordening betreffende bij geldovermakingen te voegen informatie werd op dezelfde dag gepubliceerd als de richtlijn en zal vanaf 26 juni 2017 van toepassing zijn. Op dezelfde datum dienen ook de wettelijke bepalingen voor de omzetting van de richtlijn in nationaal recht in werking te treden.

Rekening houdend met de vaststellingen in het verslag van de wederzijdse evaluatie en de aanbevelingen die de FATF aan de Bank heeft gericht, heeft deze laatste bovendien besloten de organisatie van haar WW/FT-toezichtsbevoegdheden grondig te herzien. De nieuwe ingevoerde organisatie legt de nadruk op een verder doorgedreven specialisatie van de personen die belast zullen zijn met het WW/FT-toezicht op afstand, door deze personen bijeen te brengen in een gespecialiseerde groep die ook belast is met het prudentieel beleid ter zake. Daarnaast is het personeel dat aan dit team is toegewezen, aanzienlijk gespecialiseerd en uitgebreid. Dit team zal zijn functies uitoefenen in nauwe samenwerking met de inspectiedienst, die eveneens meer middelen uittrekt voor WW/FT-controles ter plaatse. Deze reorganisatie zal het mogelijk maken een benadering voor het toezicht vast te leggen en toe te passen die specifiek gebaseerd is op een beoordeling van de risico's verbonden aan het witwassen van geld en de financiering van terrorisme waaraan elk van de instellingen is blootgesteld, om zo de frequentie en de intensiteit van de controles op afstand en ter plaatse beter af te stemmen op die risico's. Toch zullen ook nieuwe banden worden gehandhaafd met de teams die belast zijn met het algemeen prudentieel toezicht.

Wat haar toezichtinstrumenten betreft, zette de Bank in 2015 de in 2013 aangevatte geleidelijke ontwikkeling en verfijning voort van een periodieke vragenlijst over de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme, die jaarlijks moet worden ingevuld door de financiële instellingen onder toezicht. Zo verspreidde de Bank via een circulaire van 7 oktober 2015 de nieuwe vragenlijst die deze instellingen vóór eind februari 2016 moeten invullen op basis van hun situatie op 31 december 2015⁽¹⁾. De voornaamste innovatie die in deze derde versie van de jaarlijkse vragenlijst werd ingevoerd, na overleg met de beroepsverenigingen van de financiële sector en de verzekeringssector, bestaat erin dat de lijst thans een nieuw hoofdstuk bevat om kwantitatieve gegevens te verzamelen waardoor de Bank haar kennis zal kunnen verbeteren van de classificatie, door elke financiële instelling, van haar cliënten en haar zakenrelaties op basis van haar beoordeling van de daaraan verbonden risico's inzake het witwassen van geld en de financiering van terrorisme. Er worden ook kwantitatieve gegevens verzameld om een beter inzicht te kunnen krijgen in het proces voor de voorlegging en de analyse van de interne verslagen betreffende atypische verrichtingen en het proces voor de melding van verdachte verrichtingen aan de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI).

De verkorte vragenlijst die kleine betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld jaarlijks dienen in te vullen, werd eveneens aangevuld met een hoofdstuk over de verzameling van soortgelijke kwantitatieve gegevens, met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel⁽²⁾.

Deze aanpassing van de periodieke vragenlijst ligt niet alleen in het verlengde van een proces dat in 2013 werd aangevat, maar vormt ook een eerste gedeeltelijk antwoord op de aanbeveling die de FATF aan de Bank heeft gericht in het voornoemde vierde verslag van de wederzijdse evaluatie van België, om haar WW/FT-toezichtsinstrumenten te verfijnen en te perfectioneren.

(1) Circulaire NBB_2015_26 van 7 oktober 2015 betreffende de periodieke vragenlijst met betrekking tot de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme.

(2) Circulaire NBB_2015_27 van 7 oktober 2015 betreffende de verkorte periodieke vragenlijst over de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme.

3. FinTech: technologische innovatie in de financiële sector

De centrale rol die de verwerking en uitwisseling van informatie in de financiële dienstverlening speelt, heeft in de financiële sector tot een hoge graad van digitalisering geleid. FinTech is een verzamelnaam voor de aanbieders van software en applicaties ter ondersteuning van de financiële dienstverlening. De Bank stelt vast dat steeds meer digitale startups focussen op de ontwikkeling van deze software en applicaties en zich naast de traditionele markspelers positioneren. Ze verwacht dat deze digitalisering een belangrijke impact zal hebben op de financiële sector en analyseert daarom de eraan gerelateerde risico's.

FinTech-startups ontwikkelen alternatieve benaderingen voor het aanbieden van financiële producten, bv. nieuwe bedrijfsmodellen voor consumentenkrediet, (internationale) betalingen en investeringsadvies. Gevestigde actoren spelen op deze tendens in door zelf nieuwe toepassingen en bedrijfsmodellen te ontwikkelen en/of samen te werken met deze startups.

FinTech-bedrijven hebben het potentieel om specifieke segmenten van de financiële sector fundamenteel te wijzigen om de klantenervaring te verbeteren en kosten te besparen.

Om de klantenervaring te verbeteren worden verschillende technieken aangewend. Expertise in databeheer en analyse wordt gebruikt om accurate klantenprofielen op te stellen, wat toelaat om de software en het aanbod af te stemmen op de wensen van de klant. Er wordt extra aandacht besteed aan het ontwerp van interfaces, met de nadruk op gebruiksvriendelijkheid. Bovendien leidt het gebruik van financiële software op onlineplatformen, zoals onlinewinkels, tot een vereenvoudiging van en, in veel gevallen, een snellere afhandeling van de transactie.

Alternatieve bedrijfsmodellen en –processen combineren gebruikersgemak doorgaans met een kostenbesparing. FinTech startups kiezen hoofdzakelijk voor marktsegmenten met een grote marge en niet noodzakelijk voor een volledig aanbod. Door de software en applicaties wereldwijd aan te bieden kunnen schaalvoordelen worden bereikt. FinTech-oplossingen drukken de kosten voor de eindgebruiker via een verregaande disintermediatie. Voor consumentenbetalingen bijvoorbeeld, zijn er oplossingen die niet meer gebaseerd zijn op correspondent banking-relaties. In de kredietverlening worden dan weer technieken gebruikt waarin de banken geen rol meer spelen, maar waarbij de kredietnemer en -gever rechtstreeks via internetplatformen met elkaar in contact treden (de zogenaamde peer-to-peer finance). Deze nieuwe modellen en processen kunnen nieuwe risico's (bijvoorbeeld compliance en regelgeving) met zich meebrengen, die geanalyseerd en opgevolgd dienen te worden.

In tegenstelling tot de FinTech-nieuwkomers, hebben de bestaande financiële instellingen een uitgebreid raamwerk van systemen voor financiële dienstverlening opgebouwd, die een volledig productportfolio ondersteunen. De financiële instellingen hebben de nodige expertise om in te spelen op uitdagingen op het gebied van compliance en regelgeving. Ze beschikken over fijnmazige netwerken met andere financiële instellingen en hebben een vertrouwensrelatie met de eindgebruiker. Het opzetten van een dergelijk raamwerk vraagt grote investeringen.

Banken zijn zich bewust van de belangrijke productiviteitsverhogingen die in de financiële sector kunnen worden verkregen indien zij hun eigen financiële raamwerk kunnen koppelen aan nieuwe oplossingen van FinTech-bedrijven. De uitdaging voor de banken bestaat erin dit financiële raamwerk te optimaliseren en open te stellen,

waarmee ze kunnen vermijden dat FinTech-oplossingen aan hun invloedssfeer ontsnappen. In het nieuwe ecosysteem dat hierdoor ontstaat, zullen de eindgebruikers van een uitgebreide waaier aan innovatieve en betrouwbare producten en diensten genieten.

4. Cyberrisico

De digitalisering en het belang van het internet in de financiële sector blijven toenemen, onder meer onder impuls van innovatieve nieuwkomers en door de verdere rationalisering van de ingezette IT-middelen. Financiële instellingen en FMI's doen steeds meer een beroep op gespecialiseerde software-/hardwarecomponenten en dienstverleners voor de ontwikkeling en het beheer van informatiesystemen (men denke bijvoorbeeld aan de toename van het gebruik van externe clouds voor de opslag en verwerking van gegevens).

Financiële instellingen en FMI's beheren de informatiesystemen voor de opslag van giraal geld, de verwerking van financiële verrichtingen en het beheer van (vertrouwelijke) financiële cliëntengegevens. Deze systemen moeten op een adequate manier beschermd worden tegen diverse vormen van cybercriminaliteit, -spionage en -terrorisme. Een uitgebreide evaluatie van het cyberrisicobeheer vormt één van de topprioriteiten van het prudentieel toezicht en oversight op financiële instellingen en FMI's.

4.1 Sterke toename van cyberbedreigingen

Cyberrisicoanalyses brachten diverse cyberdreigingen aan het licht. Belangrijke bedreigingen in de nabije toekomst zijn onder andere het toenemende gebruik van extern ontwikkelde software-/hardwarecomponenten en dienstverleners, het vertrouwen op een beperkt aantal technologieën, langdurige en doelgerichte aanvallen en onbetrouwbare insiders.

Aan het gebruik van extern ontwikkelde software-/hardwarecomponenten en dienstverleners zijn drie grote cyberrisico's verbonden. Zo kan de integriteit van de infrastructuur van een FMI die beheerd wordt door een externe dienstverlener aangetast worden. Dit kan op

verschillende manieren geschieden, bijvoorbeeld door de (on)gewilde installatie van malware, door de wijziging/verwijdering van data of door de wijziging van configuraties. Daarnaast kunnen gecompromitteerde systemen bij de dienstverleners toegang creëren tot systemen van de financiële instelling of FMI. Ten slotte kunnen in de aangekochte software-/hardwarecomponenten methodes worden opgenomen om de authenticatieprocessen van het informatiesysteem te omzeilen, zogenaamde backdoors.

Recente gebeurtenissen hebben aangetoond dat vaak gebruikte basistechnologieën belangrijke tekortkomingen kunnen vertonen die een goede beveiliging van de informatiesystemen ondermijnen, bijvoorbeeld een lek in de cryptografie (heartbleed). Deze tekortkomingen, die niet altijd gekend zijn door de ontwikkelaars van de technologieën, worden opgenomen in een groot aantal uiteenlopende toepassingen. Lange en ingewikkelde processen voor de actualisering van de technologie zorgen voor een bijkomende blootstelling. Beveiligingsexperts voorspellen dat cybercriminelen verder zullen investeren in het opsporen van deze tekortkomingen.

Verwacht wordt dat ook het aantal langdurige en doelgerichte cyberaanvallen zal toenemen. Doordat cybercriminelen aanvallen verborgen kunnen houden voor de systeembeheerders, kunnen de gegevens bijvoorbeeld gedurende lange tijd geëxtraheerd worden. De ontwikkeling en het gebruik van deze technieken vereisen doorgaans geavanceerde en gespecialiseerde kennis, wat betekent dat slechts een beperkt aantal groepen over de benodigde competenties beschikt. Tegenwoordig worden deze technieken echter op de zwarte markt aangeboden in gebruiksvriendelijke toepassingen en zijn ze dus voor een breder publiek beschikbaar.

Naast externe bedreigingen worden organisaties ook geconfronteerd met onbetrouwbare insiders. Een

onbetrouwbare insider is een werknemer, onderaannemer of andere partner van een organisatie die zijn toegang tot de informatiesystemen van de organisatie misbruikt om de organisatie te schaden. Hieronder vallen het opzettelijk bekendmaken, wijzigen of vernietigen van vertrouwelijke data, alsook het beperken of afsluiten van de toegang tot de informatiesystemen en/of de vertrouwelijke data.

4.2 Richtlijnen voor cyberweerbaarheid

De Bank heeft tijdens het verslagjaar een prudentiële circulaire uitgewerkt voor systeemrelevante instellingen, waarin de prudentiële verwachtingen worden verduidelijkt op het vlak van de operationele bedrijfscontinuïteit en beveiliging, met bijzondere aandacht voor de cyberweerbaarheid (cyber resilience). Deze circulaire trad in werking op 1 januari 2016 en besteedt onder andere aandacht aan het veiligheidsbewust ontwikkelingen van software, de fysieke en logische segmentering van de interne IT-systemen, het gebruik van sterke authenticatieoplossingen voor geprivilegieerde beheertoegangen tot kritieke of gevoelige IT-systemen en het periodiek uitvoeren van uitgebreide veiligheidstests waarbij onafhankelijke deskundige specialisten de efficiëntie en de kwaliteit van de beveiliging controleren aan de hand van realistische aanvalsscenario's die op ethische wijze worden uitgevoerd.

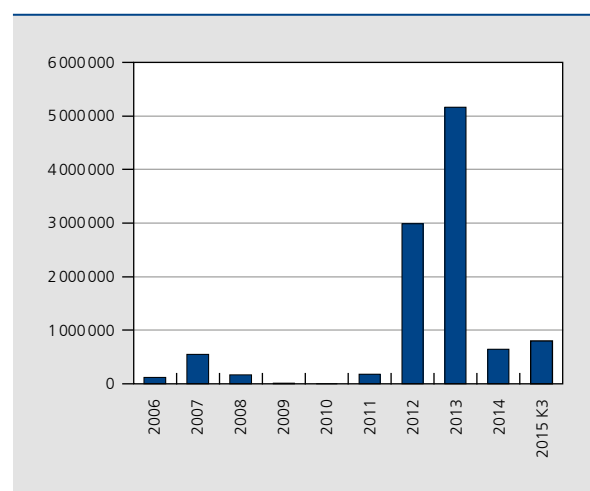
De Bank neemt actief deel aan de CPMI-IOSCO-werkgroep voor de ontwikkeling van cyberrichtsnoeren inzake cyberweerbaarheid voor FMI's. In 2015 publiceerde de werkgroep een consultatiedocument waarin vijf categorieën van maatregelen voor het beheer van cyberrisico's en drie algemene componenten zijn opgenomen. De vijf categorieën van maatregelen zijn de volgende: cybergovernance, identificatie van cyberrisico's, preventie tegen cyberaanvallen, detectie van cyberincidenten, beperking van de impact van cyberincidenten en herstel na cyberincidenten. De drie algemene componenten zijn het voortdurend testen van informatiesystemen, het bewust zijn van ontwikkelingen in de omgeving van de organisatie en het voortdurend bijschaven van cyberbeveiligingsstrategieën op basis van verworven inzichten. De investeringen in de verschillende categorieën vullen elkaar aan. Deze richtsnoeren vormen een aanvulling op de CPMI-IOSCO-principes voor financiëlemarktinfrastructuur. Ze verduidelijken en geven een contextuele invulling aan de vereisten inzake governance (principe 2), het raamwerk voor een allesomvattend risicobeheer (principe 3), de finaliteit bij het settelen van transacties (principe 8), het beheer van operationele risico's (principe 17) en de links tussen financiëlemarktinfrastructuur onderling (principe 20).

4.3 Analyse van het cyberrisico

Zowel het prudentieel toezicht als het oversight hebben in 2015 bijzondere aandacht besteed aan de beveiliging van de financiële instellingen en FMI's tegen cyberrisico's. De Europese en internationale samenwerking wordt op dit vlak steeds belangrijker. Zo heeft het GTM in 2015 bij de 130 grootste banken en bankgroepen in Europa (de als belangrijk beschouwde banken) een transversaal onderzoek uitgevoerd naar cyberbeveiliging. Op basis hiervan zijn verdere toezichtsacties gepland en uitgevoerd, waaronder ook meerdere gerichte inspecties ter plaatse. Daarnaast werd in het GTM ook een IT-expertengroep opgericht om het toezicht op de diverse en sectorbrede IT- en cyberrisico's beter te coördineren, aan te sturen en op te volgen. Ook binnen de EBA werd een nieuwe werkgroep opgericht voor IT-toezicht, die naast de diverse IT-risico's ook de nodige aandacht zal besteden aan cyberrisico's. Een ander belangrijk platform voor samenwerking op het vlak van de bestrijding van cyberrisico's blijft het SecurePay Forum voor de beveiliging van internetbetalingen in Europa.

Ook tijdens het verslagjaar werd de nauwe samenwerking met onder meer Febelfin en de Federale Computer Crime Unit voortgezet om e-bankingfraude te beperken. Opmerkelijk hierbij is dat de gevallen van e-bankingfraude in België in 2015, net als in 2014, op een laag niveau zijn gestagneerd als gevolg van met name de inspanningen van de financiële instellingen en enkele succesvolle aanhoudingen door de Belgische

GRAFIEK 10 FINANCIEEL VERLIES PER JAAR ALS GEVOLG VAN e-BANKINGFRAUDE IN BELGIË (in €)

Bron: NBB.

politiediensten en het justitieapparaat. De tijdens het verslagjaar opgetekende gevallen van e-bankingfraude bij particulieren waren, net als in 2013 en 2014, quasi uitsluitend het gevolg van fraudetechnieken waarbij cybercriminelen e-bankinggebruikers misleiden om hun persoonlijke beveiligingscodes te verkrijgen (meestal na telefonisch contact of via een malafide website). In 2015 zijn enkele fraudegevallen opgetekend die specifiek betrekking hadden op de professionele e-bankingkanalen

en waarbij gebruik werd gemaakt van kwaadaardige software.

De toename van mobiel bankieren (via smartphone of tablet) heeft in België voorlopig nog niet tot een meldenswaardige toename van het aantal fraudegevallen geleid. De bestaande bedreigingen en de door financiële instellingen gehanteerde beveiligingsoplossingen worden door de Bank in samenwerking met de sector opgevolgd.